

**Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К.Д.УШИНСЬКОГО»**

Н. О. Оськіна

**Навчальний посібник
до дисципліни**

**«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ
КИТАЙСЬКОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ
(СТИЛІСТИКА)»**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти
зі спеціальності
014.029 Середня освіта (Інші мови (Китайська))**

Одеса-2024

УДК: 811.581'38

**Друкується за рішенням вченої ради Університету Ушинського
Протокол № 13 від 28 березня 2024 року**

Рецензенти:

Т. М. Яблонська - доктор педагогічних наук, професор кафедри філології
Одеського національного морського університету

Л. В. Першина - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-
германської філології та методики викладання іноземних мов
Міжнародного гуманітарного університету

Оськіна Н. О.

Навчальний посібник до дисципліни «Теоретичні засади китайськомовного спілкування (стилістика)» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти зі спеціальності 014.029 Середня освіта (Інші мови (Китайська)).
Одеса, 2024. 162 с.

© Оськіна Н. О. 2024

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	3
ПЕРЕДМОВА.....	5
ЗМІСТ, ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ СТИЛІСТИКИ.....	7
Виразні і зображувальні засоби мови.....	9
Засоби колективної і індивідуальної експресії.....	10
СТИЛІСТИКА КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....	13
СТИЛІСТИЧНА ЛЕКСИКОЛОГІЯ.....	16
<u>Смислова структура слова</u>	17
Предметно-логічне значення.....	18
Емоційно-оцінне значення.....	19
Експресивне значення.....	20
Стилістичне значення.....	21
<u>Виразні можливості лексичних засобів</u>	22
Власне виразні лексичні засоби.....	23
Зображувально-виразні лексичні засоби.....	29
<u>Виразні можливості фразеологізмів</u>	44
Власне виразні засоби фразеологізмів.....	44
Зображувально-виразні засоби фразеологізмів.....	45
СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС.....	55
<u>Синтаксична емфаза</u>	55
Засоби створення емфази.....	56
Емфаза членів простого речення.....	61
Емфаза частин ускладненого речення.....	67
Емфаза частин складного речення.....	69
Синтаксичні структури з емоційно-оцінним значенням.....	72
<u>Семантична трансформація синтаксичних структур</u>	75
Риторичне питання.....	75
Подвійне заперечення.....	78

<u>Синтаксичні фігури мови</u>	81
Протиставлення (антитеза).....	81
Паралелізм.....	83
Парна побудова (різновид паралелізму).....	83
Послідовна побудова (різновид паралелізму).....	84
Послідовний повтор (повторення).....	85
Послідовне приєднання (підхоплення).....	87
Послідовне нашарування (градація).....	87
Зворотний паралелізм (зворотна градація).....	88
Опущення (еліпс).....	89
Опущення сполучників (асіндетон).....	90
Розрив синтаксичних зв'язків (анаколуф).....	91
РИТМ МОВЛЕННЯ	93
Ритмічні слова.....	94
Способи утворення двоморфемних слів.....	96
Способи утворення чотириморфемних словосполучень.....	97
СИСТЕМА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ	101
Публіцистичний стиль.....	102
Науково-технічний стиль.....	109
Офіційно-діловий стиль.....	113
Розмовний стиль.....	117
Літературно-художня мова.....	122
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ	137
СТИЛІСТИКА КИТАЙСЬКОЇ МОВИ	137
СТИЛІСТИЧНА ЛЕКСИКОЛОГІЯ	141
<u>Виразні можливості лексичних засобів</u>	141
<u>Виразні можливості фразеологізмів</u>	142
СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС	145
<u>Синтаксична емпфаза</u>	145

<u>Семантична трансформація синтаксичних структур</u>.....	148
<u>Синтаксичні фігури мови</u>.....	148
СИСТЕМА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ.....	150
ГЛОСАРІЙ.....	155
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	159

ПЕРЕДМОВА

Цей курс узагальнює вивчення предметів мовознавчого циклу та спирається на знання, вміння та компетенції, отримані здобувачами при вивченні таких курсів: «Вступ до мовознавства», «Практична фонетика китайської мови», «Практика усного та писемного мовлення (китайська мова)», «Практична граматики китайської мови», «Теоретичні засади китайськомовного спілкування (фонетика/граматика/стилістика)».

У теоретичному розділі навчального посібника подається матеріал щодо стилістичної термінології китайської мови, стилістичної теорії китайської мови, а саме: стилістичної лексикології, стилістичного синтаксису, ритмічної структури мови, системи функціональних стилів. У практичній частині послідовно представлені практичні завдання до тем теоретичного розділу.

Мета курсу полягає у формуванні поглиблених уявлень у здобувачів про основи стилістичної організації тексту, типи стилістичних прийомів та засоби виразності, співвіднесеність усіх мовних рівнів для актуалізації основної ідеї твору та рівні його потенційної інтерпретації.

Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають

знати: предмет та завдання дисципліни, зв'язок стилістики з іншими науками; особливості стилів китайської мови, засоби емпіфізації відповідно до певного стилістичного реєстру.

вміти: визначати у контекстах стилістичні прийоми різних рівнів та типів; встановлювати співвідношення мовних рівнів та засобів стилістичної виразності для кожного контексту; визначати функціональне навантаження кожного прийому зокрема та групи прийомів; аналізувати мотиви, ідеї та імплікації контекстів відносно тих стилістичних прийомів, що визначають їхнє призначення; розкривати стилістичний потенціал кожного елемента контекста залежно від їхнього стилістичного навантаження.

ЗМІСТ, ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ СТИЛІСТИКИ

Предметом стилістики є мовні одиниці, що мають додаткові стилістичні значення. Виразні можливості мовних одиниць, їх експресивно-емоційно-оцінні значення, а також значення, що вказують на віднесення мовних одиниць до того чи іншого функціонального стилю, - це і є об'єкт дослідження, предмет вивчення стилістики як окремої галузі мовознавства, яку часто називають лінгвостилістикою.

У поняття змісту і завдань стилістики входять вивчення, систематизація та опис мовних явищ, фактів мови з точки зору виразних можливостей і разом з тим з точки зору їх стилістичної диференціації.

Можливості мовних засобів до виразу пов'язані з їх експресивно-емоційно-оцінювальними властивостями і особливостями. Стилістична диференціація пов'язана з вибором і вживанням засобів мови відповідно до змісту і характеру висловлювання. Вона залежить від умов і цілей мовної комунікації. Стилістична диференціація означає розподіл засобів мови за функціональними стилями.

Таким чином, основними завданнями стилістики і разом з тим її змістом є загальна характеристика виразних засобів мови, а також визначення структури функціональних стилей. Виходячи з цього, можна дати наступне визначення стилістики. Стилістика - це лінгвістична дисципліна, яка дає систематичний опис виразним засобам мови і її функціональним стилям.

Стилістика не має свого мовного матеріалу. Вона спирається на словниковий склад, граматичний устрій та фонетичну систему мови. Стилістика використовує матеріал, наданий лексикологією, граматикою та фонетикою, водночас допомагає цим дисциплінам глибше усвідомити та всебічно пояснити різні питання мови.

Стилістика вивчається на таких рівнях:

1) Фонетична стилістика розглядає особливості звукової організації мови: ритм, інтонацію, алітерацію, якщо вони використовуються з певною стилістичною метою. Фонетична стилістика вивчає вплив фонетичних засобів мови на виразність, емоційність та експресивність мовлення, а також їх роль у створенні певного стилістичного ефекту в мовленні.

2) Лексична стилістика вивчає використання та виразність словникового складу мови в різних стилістичних контекстах. Вона досліджує вибір та вживання слів, їх семантичні відтінки, стилістичні маркери та їх вплив на емоційну та естетичну сприйнятливність тексту. Лексична стилістика також розглядає фігури мови, образність та різноманітність лексичних засобів, що використовуються для створення ефектів в тексті в залежності від його стилістичного призначення.

3) Граматична стилістика досліджує використання граматичних структур та конструкцій в мовленні з точки зору їх стилістичної ефективності. Вона вивчає, як різні граматичні засоби впливають на виразність, емоційну насиченість, а також стиль та характер мовлення. Граматична стилістика розглядає такі аспекти, як різноманітність речень, вживання різних видів залежних та незалежних конструкцій, вибір часів та видів дієслів, вживання різних способів та форм вираження дій, а також використання стилістичних прийомів у побудові граматичної структури тексту.

4) Синтаксична стилістика вивчає використання синтаксичних конструкцій та засобів в мовленні з точки зору їх стилістичної ефективності. Вона аналізує різноманітність синтаксичних структур, вживаних у тексті, і їх вплив на виразність, емоційність та загальний стиль мовлення. Синтаксична стилістика досліджує такі аспекти, як типи речень (прості, складноскладені, складнопідрядні тощо), порядок слів у реченні, вживання синтаксичних зв'язків і засобів зв'язку, використання різних синтаксичних конструкцій для досягнення певного ефекту в мовленні.

5) Функціональна стилістика займається вивченням стилістичних

особливостей мовлення залежно від його функціонального призначення. Вона досліджує, як мовлення використовується для досягнення певних комунікативних цілей в конкретних ситуаціях спілкування. Функціональна стилістика аналізує, як мовлення адаптується до різних комунікативних ситуацій, таких як публічні виступи, наукові презентації, літературні твори, розмовна мова тощо. Вона також вивчає різні стилі мовлення, такі як офіційний, науковий, художній, публіцистичний тощо, і їхні особливості з точки зору виразності, лаконічності, адаптованості до аудиторії та інші.

Значення стилістики в теоретичному плані полягає насамперед у тому, що стилістика, особливо функціональна, збагачує наші знання про функціональний аспект мови, що призводить до повнішого і всебічного знання мови, і про її функціонально-стилістичні варіанти. Теоретична стилістика закладає основи низки практичних дисциплін - культури мови, редагування, перекладу.

Виразні і зображувальні засоби мови

Оскільки стилістика вивчає додаткові властивості мовних одиниць, пов'язані з їх експресивно-емоційно-оцінювальним значенням, стилістичні засоби мови зазвичай поділяють на виразні і зображувальні. Такий поділ мовних засобів широко використовується при стилістичному аналізі мовних творів.

Виразні засоби мови вживаються в прямому значенні. Вони не пов'язані з переносним, метафоричним використанням одиниць мови, не створюють образів. Вживання виразних засобів в прямому значенні дозволяє висловлювати різноманітні додаткові (коннотативні) значення. Через цю особливість вони часто містять суб'єктивну оцінку, бувають емоційно забарвлені, мають високий ступінь експресивності.

До виразних засобів відносяться слова і фразеологізми з емоційно-

оцінним значенням, а також різні засоби синтаксичної виразності, які називають фігурами мови (антитеза, паралелізм, повтори, градація, риторичне питання і ін.).

Зображувальні засоби мови вживаються в переносному значенні. Вони пов'язані з фігуральним, метафоричним використанням мовних одиниць, відносяться до сфери їх образного вживання.

Метафоризація розширює семантичний обсяг слів і фразеологізмів. Розширення смислового обсягу мовних одиниць відбувається в результаті появи у них додаткових експресивних та емоційно-оцінних значень. Разом з тим образотворчі засоби мають здатність викликати конкретне уявлення про предмет думки, створювати зоровий образ.

До образотворчих засобів слід віднести різні види переносного вживання слів, які називають тропами (образне порівняння, метафора, метонімія, уособлення і ін.), а також такі класи фразеологізмів, як ідіоми, прислів'я, приказки. Через те, що образотворчі засоби не тільки створюють образи, а й виконують експресивно-виразну функцію, їх можна на відміну від власне виразних засобів назвати зображувально-виразними.

Засоби колективної та індивідуальної експресії

При вивченні, описі і науковій інтерпретації фактів і явищ стилістики слід чітко розмежовувати засоби і форми колективної та індивідуальної експресії. Слід розрізняти і розмежовувати експресивні якості, властиві мові окремих осіб, і явища експресії, притаманні мові даного суспільства.

Засоби колективної експресії - це об'єктивні, притаманні мові форми, що стали притаманні мові та увійшли в її художній, зображувально-виразний фонд.

Вони представляють собою мовні засоби та комунікативні стратегії, які використовуються для вираження спільних ідей, почуттів, думок або

цілей групи людей. Ці засоби дозволяють виражати взаємопорозуміння, спільні цінності, традиції та культурні аспекти, що об'єднують членів спільноти.

До засобів колективної експресії можуть належати:

1. Мовні конструкції, які використовуються для вираження групових ідей та переконань.
2. Фразеологізми, які відображають унікальні аспекти культури та спільний досвід спільноти.
3. Конвенційні символи або жести, які мають загальноприйняте значення в межах певної групи людей.
4. Форми виразності, такі як фольклорні тексти, народні пісні або обрядові словацьки, які використовуються для вираження та підтримки колективних цінностей та традицій.
5. Специфічні мовні засоби, які використовуються для підтримки спільної ідентичності та взаємодії в межах групи.

Засоби колективної експресії можуть відрізнятися в залежності від культурних, соціальних та історичних контекстів групи людей, яка їх використовує.

Засоби індивідуальної експресії - це мовні форми, експресивні якості мови окремих осіб, що залежать від особистісних якостей і особливостей людини, що говорить або пише, що відображають його індивідуальний стан. Це - мовні, вербальні та невербальні засоби, які використовуються для вираження унікальних думок, почуттів, переживань та ідей окремої особи. Ці засоби дозволяють індивідуально виражати особистість, ставлення до світу та самовираження.

До засобів індивідуальної експресії можуть належати:

1. Словесні вирази та мовні конструкції, які відображають особистий стиль мовлення та виражають унікальний спосіб виразності.
2. Особисті вислови, думки та переживання, що виражаються через мову, наприклад, у власних щоденниках, листах або блогах.

3. Унікальні мовні оберти, вирази та метафори, які використовуються для передачі особистих думок та почуттів.
4. Власні стилі мовлення, в тому числі інтонація, темп мовлення, артикуляція тощо.
5. Невербальні засоби вираження, такі як жести, міміка, поза, які доповнюють вербальне вираження особистості.

Ці засоби можуть бути унікальними для кожної особи і відображати її індивідуальність, характер та особисті якості.

Засоби індивідуальної експресії можуть стати і нерідко стають засобами колективної експресії, надбанням загальнонародної мови. Це природний процес.

Питання для обговорення:

1. Розкрийте предмет, об'єкт та завдання стилістики.
2. Дайте визначення стилістики.
3. Розкрийте різницю між виразними та зображувальними засобами мови.
4. Розкрийте особливості переходу засобів індивідуальної експресії до засобів колективної експресії.

СТИЛІСТИКА КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

У китайській філологічній науці існують чотири терміни для позначення поняття "стилістика": 修辞学 xiucixue, 文体学, wentixue, 风格学, fenggexue, 词章学 cizhangxue. В їх розуміння китайські вчені вкладають різний зміст. Межі філологічних дисциплін, що охоплюють ці терміни, розпливчасті і, фактично, до сих пір ще не визначені.

На разі можна запропонувати лише попереднє тлумачення означених термінів.

Наприклад:

修辞学 xiucixue - стилістика як вчення про образотворчі засоби і композиційні прийоми мови, найбільш поширений термін у лінгвістичній літературі.

文体学 wentixue - стилістика як вчення про стилі, зазвичай вживається в значенні вчення про функціональні стилі загальнонародної мови.

风格学 fenggexue - стилістика як вчення про стилі, зазвичай вживається в значенні вчення про стилі літературного твору.

词章学 cizhangxue - стилістика як філологічна дисципліна широкого профілю, що включає питання як лінгвостилістики, так і стилістики художньої літератури.

Стилістика китайської мови сягає своїм корінням в поезику стародавнього Китаю. У далекі часи, ще до нашої ери, китайці вже намагалися осмислити факти поетичної творчості, усвідомити природу окремих явищ літератури, усвідомити об'єктивні властивості виразних засобів мови.

У Китаї з давніх-давен існує висока культура мови. За багато століть створена різноманітна, широко розгалужена система художньо-мовних засобів, прийомів образного опису. І не випадково серед китайців

користується популярністю стародавній вислів: 言之无交, 行之不远 (左传) - Якщо мова позбавлена літературних переваг, вона не набуде широкого поширення.

Образно-художні прийоми, засоби лексичної і синтаксичної виразності китайської мови природні і лапідарні. Вони дозволяють створювати яскраві і точні зображення предметів і явищ зовнішнього світу, духовного життя людей. Китайська мова, пройшовши довгий шлях свого розвитку, нині має в своєму розпорядженні величезний фонд зображувально-виразних засобів, багаті ресурси мовної експресії.

Стилістика не має свого мовного матеріалу. Вона спирається на фонетичну систему мови, словниковий склад, граматичну будову. Стилістика, використовуючи матеріал, наданий в її розпорядження фонетикою, лексикологією, граматиною, разом з тим допомагає цим дисциплінам глибше усвідомити і всебічно пояснити різні питання мови. Граматичні явища так само, як і явища, що існують в лексиці мови, іноді не можна правильно зрозуміти, виходячи тільки з внутрішніх, іманентних закономірностей граматики і лексикології. При вирішенні цих питань необхідно мати на увазі, що факти граматики і лексикології часто постають в стилістичній площині, сприймаються в особливому ракурсі. Якщо не враховувати цей момент, то окремим явищам можна і не надати задовільного пояснення.

У визначенні предмета, завдань та функцій стилістики сучасної китайської мови спиратимемося на одного з найзначніших сучасних дослідників стилістики в КНР 王希傑 (Ван Сіцзе) і на його книгу 漢語修 — «Стилістика китайської мови».

Предметом китайської стилістики, за Ван Сіцзе, є вивчення стилістичних закономірностей мови та їх впливу на комунікативний акт. Це охоплює аналіз мовних засобів, структурних особливостей текстів та їх естетичних аспектів.

Основне завдання китайської стилістики полягає у розкритті стилістичних закономірностей мовленнєвого процесу та визначенні їхнього впливу на сприйняття тексту. Вона спрямована на аналіз мовних засобів та структур з метою розуміння їх функцій та ефективності у комунікації.

Функції стилістики:

- *Дослідницька функція:* Ван Сіцзе вважав, що стилістика допомагає вивчати і розуміти різноманітні стилі мовлення, а також їх вплив на сприйняття тексту.
- *Навчальна функція:* Вона допомагає вчителям і студентам краще розуміти стилістичні аспекти мови та покращити свої навички мовлення.
- *Практична функція:* Стилiстика може бути застосована для покращення комунікативних навичок у публічному виступі, літературному творчості та інших сферах.

Ван Сіцзе вважає, що найбільш підходящим визначенням поняття "стилiстика" є розгляд цієї дисципліни як вивчення стилістичних закономірностей мови та їх впливу на комунікативний акт.

Питання для обговорення:

1. Розкрийте зміст, який вкладається у китайській філологічній науці існують чотири терміни для позначення поняття "стилiстика".
2. Обґрунтуйте твердження, що стилістика не має свого мовного матеріалу.
3. Розкрийте предмет, завдання та функції стилістики сучасною китайської мови.

СТИЛІСТИЧНА ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Стилістична лексикологія - це вчення про словниковий склад і фразеологічний фонд з точки зору стилістичних властивостей, **властивих** лексиці і фразеології мови. Стилістична лексикологія дає опис лексико-фразеологічних засобів стосовно властивих їм виразних можливостей і віднесеності до того чи іншого функціонального стилю.

У публіцистичному і розмовному стилях, а також в літературно-художньому мовленні знаходять широке застосування слова з емоційно-оцінним значенням, або афективна лексика. Стосовно лексики термінологічної та спеціальної, то вона характерна для таких функціональних стилів, як науково-технічний і офіційно-діловий.

Фразеологія китайської мови широко представлена у всіх мовних стилях і особливо в літературно-художньому мовленні. Фразеологізми з емоційно-оцінним значенням і зображувально-виразні засоби китайської фразеології постійно зустрічаються в розмовному стилі, а також в публіцистиці і художній літературі, тоді як фразеологічні штампи і так звані стійкі фрази зазвичай існують в творах науково-технічного та офіційно-ділового стилів.

До основних розділів стилістичної лексикології слід перш за все віднести розділ, присвячений смисловій структурі слова. Розгляд сукупності питань, що становлять зміст даного розділу, покликаний показати семантичні особливості і в зв'язку з цим експресивно-виразні можливості лексичних засобів мови.

Наступні розділи будуть відповідно присвячені власне виразним засобам китайської лексики (слова з емоційно-оцінним значенням) і зображувально-виразним засобам (тропи).

В розділі стилістичної лексикології буде дана характеристика виразних засобів китайської фразеології (фразеологізми з емоційно-оцінним

значенням, а також ідіоми, прислів'я і приказки, недовомовки-іншомовлення, крилаті слова).

Таким чином, стилістична лексикологія покликана дати опис експресивно-емоційно-оцінним властивостям і особливостям лексики і фразеології китайської мови.

Смислова структура слова

Спочатку необхідно розглянути сукупність питань, пов'язаних з поняттям смислової структури слова. Зазвичай слово являє собою широко розгалужену систему значень. Усі значення слова, внутрішньо пов'язані між собою, утворюють конструктивну єдність.

Основні компоненти смислової структури слова включають:

1. *Значення*: Це основний смисловий елемент слова, який вказує на його концептуальне значення або ідею. Значення може бути конкретним або абстрактним.

2. *Семантичні компоненти*: Це різні складові частини значення слова, які допомагають уточнити його смислове відтінки. Наприклад, у слові "сонце" семантичними компонентами можуть бути "небесне світило", "джерело світла", "об'єкт, навколо якого обертається Земля" тощо.

3. *Морфемна структура*: Вона описує будову слова з точки зору його морфем (найменших значущих одиниць мови). Слова можуть складатися з одного чи декількох морфем, таких як корінь, префікси, суфікси та інші.

4. *Контекстуальне значення*: Це значення слова, яке може змінюватися в залежності від контексту, в якому воно вживається. Одне й те саме слово може мати різні контекстуальні значення в різних ситуаціях.

Смислова структура слова визначається його лексичним значенням, граматичною будовою та контекстом вживання. Ця структура допомагає в розумінні та використанні слів в мовленні.

Виходячи зі змісту і завдань стилістики китайської мови, розглянемо кілька значень слова, а саме: предметно-логічне, емоційно-оцінне, експресивне і стилістичне.

Предметно-логічне значення

Зазвичай, якщо не брати до уваги вигуки як особливий клас слів, предметно-логічне значення окремо обраного слова передає поняття, яке воно виражає. Це пряме, лексичне, номінативне значення.

Предметно-логічне, матеріальне значення являє собою основне значення слова. Оскільки воно є семантичним ядром, то предметно-логічне значення об'єднує в єдине ціле всі властиві слову значення.

Предметно-логічне значення слова визначається його здатністю виражати конкретні предмети, явища або ідеї у мові. Це значення відображає об'єктивні аспекти реальності, які слово позначає або описує.

Наприклад, у слові "сонце" предметно-логічне значення вказує на небесне тіло, яке є джерелом світла та тепла для Землі. У слові "книга" предметно-логічне значення описує об'єкт, який містить інформацію або літературні твори та зазвичай складається зі сторінок, обкладинки та переплетення.

Предметно-логічне значення слова визначається його семантичними характеристиками та контекстом вживання. Воно допомагає спілкуючому точно передавати свої думки, ідеї та сприйняття реальності через мову.

Предметно-логічне значення слова визначається його способом вживання в мовленні та його відношенням до конкретного об'єкта чи явища

в реальному світі. Це значення виражає конкретну сутність або ідею, пов'язану з об'єктом, процесом або явищем, яке слово позначає.

Наприклад, у реченні "Сонце світить яскраво" слово "Сонце" має предметно-логічне значення, оскільки воно відноситься до конкретного небесного тіла, яке світить на небі. Таке значення слова базується на реальному предметі або явищі, які існують у зовнішньому світі.

Предметно-логічне значення слова є одним з ключових аспектів його семантики, оскільки воно допомагає встановити зв'язок між словом та предметом або явищем, яке воно позначає.

Емоційно-оцінне значення

За допомогою мови людина не тільки висловлює думки, але також передає свої почуття і побажання. Тому, крім основного предметного значення, слово може мати додаткове емоційно-оцінне значення.

У роботах, що належать китайським вченим, нерідко відзначається, що слово, крім лексичних і граматичних значень, може мати емоційне забарвлення (感情色彩 *ganqing secai*). Емоційне забарвлення може бути позитивним або негативним, тобто по суті визнається наявність у деяких слів емоційно-оцінних значень.

Слід зауважити, що емоційне значення тісно пов'язане з суб'єктивно-оцінною характеристикою слова.

Емоційно-оцінне значення слова виражає відтінок почуттів, емоцій або оцінок, які викликає вживання цього слова. Це значення може бути відтінком позитивного або негативного ставлення до об'єкта, процесу або явища, яке слово позначає.

Наприклад, слово "чарівний" має емоційно-оцінне значення позитивного забарвлення, оскільки воно може викликати у людей асоціації з чимось привабливим, чудовим або магічним. Навпаки, слово "брудний" має

емоційно-оцінне значення негативного забарвлення, оскільки воно асоціюється з чимось неприємним, нечистим або неприємним.

Емоційно-оцінне значення слова може залежати від контексту вживання, культурних нюансів, а також особистих уподобань та досвіду мовця. Воно впливає на сприйняття слова та його виразність у мовленні.

Емоційно-оцінне значення слова відображає відчуття, емоції та оцінку, які воно викликає у людини при сприйнятті або використанні. Це значення може бути пов'язане зі суб'єктивними враженнями, настроями та асоціаціями, що виникають у людини при зустрічі з цим словом.

Наприклад, слово "радісний" має позитивне емоційно-оцінне значення, оскільки воно викликає у людини відчуття радості та позитивних емоцій. Навпаки, слово "жахливий" має негативне емоційно-оцінне значення, оскільки воно асоціюється з відчуттям страху або огиди.

Емоційно-оцінне значення слова може залежати від контексту, індивідуальних вражень та досвіду спілкування кожної людини. Це важливий аспект семантики слова, оскільки воно впливає на сприйняття та реакцію людини на мовленнєвий вислів.

Експресивне значення

Для з'ясування смислової структури слова важливе значення має також співвідношення емоційно-оцінних характеристик з експресивним значенням. Експресія зазвичай містить оцінку. Суб'єктивно-модальні і експресивні значення часто переплітаються і взаємодіють між собою.

Експресивне значення слова вказує на його здатність виражати емоції, настрої, відтінки відчуттів або відображати особистісні властивості говорника. Це значення може бути пов'язане з виразністю, емоційністю або індивідуальним ставленням до об'єкта або явища, що описується словом.

Наприклад, слово "блискучий" може мати експресивне значення, яке

вказує на вражаючу красу, велич і привабливість предмета або явища. Використання цього слова може передати певні емоції або враження, які виникають у говорника або слухача.

Експресивне значення слова може змінюватися залежно від контексту вживання та індивідуальних особливостей комунікантів. Це додає виразності та емоційності мовленню, роблячи його більш живим та інтенсивним.

З іншого боку, емоційне значення, емоційне забарвлення слова безпосередньо пов'язані з експресивними якостями мови, оскільки емоційні засоби мови завжди експресивні. У китайській мові для вираження емоцій, крім інтонації і афективної лексики, існує також особливий клас службових слів, які називають експресивними частками (语气词 уцісі). Ці частки здатні передавати різноманітні емоції.

Стилістичне значення

Стилістичне значення слова вказує на його відтінки вживання залежно від контексту і сприйняття комунікативної ситуації. Це значення не обмежується лексичним або граматичним значенням слова, але включає його емоційну, експресивну та стилістичну спрямованість.

Наприклад, слово "приголомшливий" має загальнолексичне значення, що означає "дуже вражаючий або захоплюючий". Однак, в залежності від контексту його вживання, воно може мати різні стилістичні відтінки. Наприклад, вживання цього слова у науковому тексті може надати тексту формальності і офіційності, тоді як у художньому описі воно може підкреслити авторський емоційний стан або враження героя.

Отже, стилістичне значення слова визначається контекстом, метою використання та сприйняттям комунікантами, і відображає його вплив на загальний тон, настрій та емоційний забарвлення тексту.

Нарешті, слід сказати, що слова іноді відносяться до певної області мовної діяльності. Віднесення слів до того чи іншого функціонального стилю, закріпленість за певною сферою спілкування дозволяють говорити про наявність у них стилістичного значення, або стилістичного забарвлення (语体色彩 yuti secai). Стилістичне забарвлення - це виняткове або переважне вживання слова в певному функціональному стилі.

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення стилістичної лексикології.
2. Поясніть, в чому полягають особливості китайської фразеології.
3. Розкрийте смілову структуру слова.

Виразні можливості лексичних засобів

Китайська мова має дуже багаті словесні ресурси. Виразні можливості лексичних засобів китайської мови широкі і різноманітні. Тому вивчення і опис експресивних можливостей китайської лексики становлять безсумнівний інтерес для лінгвостилістики.

Лексичні засоби китайської мови включають в себе широкий спектр слів, фраз, ідіом, фразеологізмів та інших лексичних одиниць, що використовуються для вираження різноманітних концепцій, ідей та почуттів. Ось деякі типи лексичних засобів китайської мови:

1. Слова: Китайська мова має великий словниковий запас, який включає тисячі слів для позначення різноманітних концепцій і предметів.

2. Ідіоми та фразеологізми: Китайська мова відома своїми численними ідіомами та фразеологізмами, які мають глибокий культурний зв'язок і використовуються для вираження складних понять або мудрих думок.

3. Фрази та вирази: Китайська мова містить багато фраз і виразів, які використовуються для побудови різноманітних конструкцій і вираження конкретних ідей.

4. Терміни та термінологія: В різних галузях науки, техніки, мистецтва та інших сферах китайської культури існують спеціалізовані терміни та термінологія.

5. Діалектичні вирази: Кожен регіон в Китаї має свій власний діалект, і вживання лексичних засобів може відрізнятися в залежності від місця проживання.

Ці лексичні засоби використовуються для побудови текстів, вираження думок, почуттів та ідей у китайській мові. Кожен з них має свої особливості та використовується в певних контекстах для досягнення певних комунікативних цілей.

Лексичні засоби китайської мови з точки зору виразних можливостей, експресивного потенціалу доцільно поділити на дві групи: власне виразні і зображувально-виразні.

Власне виразні лексичні засоби

Загальна характеристика

У китайській мові одним з важливих засобів лексичної виразності є слова з емоційно-оцінним значенням. Ці слова, на відміну від зображувально-виразних засобів, не пов'язані з переносним значенням. Вони вживаються у прямому значенні, однак вони, водночас, є експресивно насичені, емоційно забарвлені, містять суб'єктивну оцінку. Такі слова належать до афективної лексики і створюють загальний емоційний тон висловлювання, передають чуттєві, суб'єктивно-оцінні ставлення мовця до предмета думки, фактів навколишньої дійсності.

Слова з емоційно-оцінним значенням слід відрізняти від слів, що

позначають різні види емоцій. Перші є засобом вираження емоцій, останні ж є засобом позначення емоцій як логічних понять, тобто є назвами емоцій (наприклад, радість, жах).

Слова з емоційно-оцінним значенням, володіючи власними рисами і особливостями, утворюють окремий клас в складі емоційної (афективної) лексики китайської мови. Оскільки цим словам властиве додаткове емоційне значення, вони є засобом вираження емоцій.

Емоцією зазвичай називають відносно короткочасне переживання. Можна вказати назви наступних емоцій: схвалення, захоплення, радість; подив, здивування, сумнів, недовіра; жаль, незадоволення, досада, гнів, обурення, переляк, жах, туга, печаль, горе; несхвалення, докір, осуд; зневага, презирство, відраза, глузування, зловтіха. Що стосується суб'єктивної оцінки, то вона може бути позитивною або ж негативною.

Одні слова мають емоційно-оцінне значення незалежно від контексту, через свою смислову природу (власне емоційно-оцінне значення); інші набувають його в контексті залежно від конкретного словесного оточення (контекстуальне емоційно-оцінне значення).

Слова з власне емоційно-оцінним значенням

Щоб показати характерні особливості слів, які мають емоційно-оцінне значення незалежно від контексту, доцільно поділити їх за способом словотвору на дві групи: слова, утворені складанням коренів, і слова, утворені суфіксами.

Основну масу слів з емоційно-оцінним значенням складають слова, що виникли в результаті складання коренів. Питома вага лексичних одиниць, оформлених суфіксами, невелика, проте вони представляють певний інтерес з точки зору своїх експресивних властивостей і особливостей. Розглянемо кожну групу слів окремо.

Слова, утворені складанням коренів

Експресивні можливості деяких кореневих морфем китайської мови мають дуже велике значення, через те, що вони, крім основного номінативного значення, потенційно містять в собі також суб'єктивно-оцінну характеристику. Коріння складних слів китайської мови в своїй переважній більшості дорівнюють одному складу. Це створює великі можливості для широкого, структурно майже нічим не обмеженого поєднування знаменних морфем.

У китайській мові слова, утворені складанням двох кореневих морфем (композиту), - статистично домінуюча група слів з емоційно-оцінним значенням. Ці слова створюються за певними моделями самих різних типів, в сукупності утворюють широко розгалужену словотворчу систему.

Розглянемо спочатку групи слів, що показують структурні особливості цих моделей:

1. 勇敢 yonggan (сміливий + відважний) - хоробрый, відважний; 美妙 meimiao (красивий + чудовий) - прекрасний;
2. 惊人 jingren (дивувати + людина) - дивовижний, вражаючий; 出色 chuse (перевершувати + звичайна якість) - видатний; 讨厌 taoyan (викликати + неприязнь, відраза) - противний, докучливий, набридати.
3. 恶霸 eba (зло + деспот) - нелюд, шкуродер; 恩人 enren (милість + людина) - благодійник.
4. 可怕 kera (можна + боятися) - страшний; 可怜 kelian (можна + жаліти) - жалюгідний; 可爱 ke'ai (можна + любити) - милий.
5. 懒汉 lanhan (ледачий + чоловік) - ледар, лобуряка; 醉汉 zuihan (п'яний + чоловік) - п'яниця, пияк.
6. 财迷 caimi (багатство + пристрасний любитель) - скнара, скупердяй, жмот; 棋迷 qimi (шахи + пристрасний любитель) - завзятий шахіст; 戏迷 ximi (уявлення + пристрасний любитель) - пристрасний

театрал; 电影迷 dianyingmi (кіно + пристрасний любитель) - кіноман.

Наведемо кілька прикладів, взятих із творів сучасних китайських письменників:

1. 那是一种多么可怕的怪笑啊！ (草明。遗失的笑)

До чого ж то був неймовірно страшний сміх!

2. 我讨厌上海。 (茅盾。蚀)

Мені набрид Шанхай.

3. 世界上最不讲理的是醉汉。 (丁西林。一只马蜂)

Найбільш безцеромонні люди на світі - це пияки.

Семантичний аналіз словотворчих засобів сучасної китайської мови свідчить про наявність у ньому морфем, які вносять у складне слово додаткове значення негативної характеристики. Деякі морфеми, що використовуються в якості словотворчих засобів, повністю або частково втрачають пряме предметно-логічне значення, але зберігають емоційне значення, утворюють іменники з негативною суб'єктивно-оцінною характеристикою.

Так, наприклад, морфема 鬼 gui, яка в самотійному використанні має значення «чорт, диявол, привид», утворює наступні іменники: 烟鬼 yangui (тютюн + чорт) - курець, 鬼脸 guilian (чорт + обличчя) - спотворене обличчя, маска, 鬼话 guihua (чорт + говорити) - брехня, вигадка.

Далі розглянемо слова, що утворені морфемою 虫 chong «черв'як, комаха». 寄生虫 jishengchong (жити за чужий рахунок + черв'як) - халявщик, дармоїд, паразит, 应声虫 yingshengchong (відгукатися + черв'як) - підголосок.

Зазначимо, нарешті, морфему 蛋 dan, яка в самотійному вживанні означає «яйце», і так само утворює слова з негативною емоційно-оцінною характеристикою: 浑蛋 hundan (мутний + яйце) - негідник; 糊涂蛋 hutudan (дурний + яйце) - дурень.

Морфем **棍** gun, **迷** mí в своєму прямому значенні для позначення людей. Перша означає волоцюга, ледар; друга – пристрасний любитель, надзвичайно захоплена чимось людина. В складі складних слів вони зберігають ці значення. Що стосується морфем **鬼** gui, **虫** chong, **蛋** dan, то вони в своїх прямих, номінативних значеннях не вживаються для позначення людей. Входячи до складу складних слів, вони повністю або частково втрачають властиві їм матеріально-логічні значення. Ця обставина дозволяє вважати, що названі морфеми вже вступили на шлях граматизації і в сучасній мові виступають в якості словотворчих елементів.

Слова, утворені за допомогою суфіксів

Виразні можливості китайської морфології, в сфері афективної лексики, практично обмежені категорією іменника і представлені лише двома суфіксами **儿** er и **子** zi. Ці суфікси протиставлені один одному. Вони нерідко утворюють опозицію і в складі відповідних пар іменників передають: перший - позитивне значення (іноді лагідний відтінок, який вказує на ніжне почуття), другий - негативне значення (зневажливий відтінок, який вказує на почуття неприязні).

Для ілюстрації цього стилістичного явища часто використовують таку пару іменників, як **老头儿** laotour старий, стара людина і **老头子** laotouz дідуган, старий шкарбун.

Слова **头儿** tour і **头子** touz щодо переданих ними додаткових емоційно-оцінних значень теж протиставлені один одному: перше передає позитивне значення: глава, лідер (іноді старшина робочої артілі); друге має негативне значення: ватажок.

Слова з контекстуальним емоційно-оцінним значенням

Деякі слова, не є за своїм вихідним номінативним значенням словами емоційно-оцінними, проте, можуть стати такими в контексті у зв'язку з

конкретним словесним оточенням. Слова з контекстуальним емоційно-оцінним значенням не входять до складу емоційної лексики, а лише примикають до неї.

Слово 豢养 huanyang «вигодовувати худобу» відноситься до нейтральної лексики, але, коли вживається метафорично стосовно людини, набуває негативну емоційно-оцінну характеристику, яку в українській мові можна передати словами вигодуваний будь-ким, годованець, викормок.

豢养 huanyang може бути використано в такому контексті:

这不过是由外国人豢养并为之效劳的 - 个卖国集团. (报). - Це всього лише тільки вигодуване іноземцями та працююче на них продажне кубло.

闹剧 naoju «фарс» теж відноситься до нейтральної лексики. У тих випадках, коли воно використовується у переносному значенні, наприклад для характеристики будь-якої політичної кампанії, у нього виникає контекстуальне (ситуативне) емоційно-оцінне значення. Це значення, природно, завжди буває негативним.

Наприклад:

这出闹剧十分拙劣, 是欺骗不了任何人的. (报) - Цей фарс надзвичайно незграбний; він же не може нікого обдурити.

Питання для обговорення:

1. Дайте загальну характеристику власне виразним лексичним засобам.
2. Розкрийте структурні особливості слів, утворених складанням коренів.
3. Розкрийте структурні особливості слів, утворених за допомогою суфіксів.
4. Поясніть як функціонують слова з контекстуальним емоційно-оцінним значенням у китайській мові.

Зображувально-виразні лексичні засоби

Загальна характеристика

Ця група засобів вираження більша за чисельним складом, складніша і багатша за своїми експресивними можливостями. Зображувально-виразні засоби в стилістиці китайської мови іноді називають 描绘类 *miaohuilei*. У стилістиці української мови їх зазвичай називають *тропами*. Зображувально-виразні засоби мови пов'язані з переносним вживанням мовних одиниць. Переносне (фігуральне, метафоричне, тропічне) використання слів і словосполучень є одним з найпоширеніших стилістичних прийомів. Під час метафоризації відбувається розширення смислового обсягу слів, у них виникають додаткові емоційно-оцінні та експресивні значення. Зображувальні засоби надають предмету думки конкретну характеристику, викликають наочне уявлення, створюють образ.

Китайська мова має широко розгалужену систему тропів, яка має великі можливості для побудови словесних образів, для створення гарної, мальовничої мови. До числа основних зображувально-виразних засобів китайської мови відносяться алегорії, засновані на порівнянні, заміна, заснована на запозиченні, переміщення ознаки, уподібнення до людини, перебільшення.

Алегорія, заснована на порівнянні

Роботи з стилістики, що належать китайським авторам, зазвичай починаються з опису такого зображувально-виразного засобу китайської мови, як 比喻 *біу*, або 譬喻 *піу*. На українську мову цей термін можна передати словами: алегорія, заснована на порівнянні (дослівно: порівняти і передати алегорично).

Наприклад:

她的聲音清脆如銀鈴。

Її голос чистий, як дзвіночок.

學問像一座大山，永遠都學不完。

Знання, як велика гора, завжди не вичерпується.

Для цієї стилістичної категорії характерний великий смисловий обсяг, широкий семантико-стилістичний діапазон. Це дуже об'ємна категорія. Саме тому її можна поділити на кілька різновидів.

У книзі Чень Вандала 比喻 *biyu* поділяються на три стилістичні категорії: 明喻 - *mingyu*, 隱喻 *yinyu*, 借喻 *jieyu*. Фен Діншань як різновид 比喻 *biyu* вказує троп, який називає 諷喻 *fengyu*. Нарешті, до категорії 比喻 *biyu* слід віднести також ще один різновид, так званий 強喻 *qiangyu*. Розглянемо кожен із зазначених різновидів окремо.

Явне порівняння

Перший різновид - 明喻 *mingyu* (інша назва 显比 *xianbi*) явне порівняння. Це простий і тому широко поширений троп китайської мови. У стилістиці української мови найближчим відповідником буде метафоричне порівняння.

Наприклад:

那双眼睛，如秋水，如寒星，如宝珠。(刘鹗. 老残游记) - Ці очі немов осінні води, немов холодні зірки, немов дорогоцінні перлини.

Треба мати на увазі, що *qiushui* осінні води, *qiubo* осінні хвилі - це поетичний, художній образ чистих і ясних жіночих очей (送秋波 *song qiubo* - кокетувати, грайливо поглядати; дослівно: посилати осінні хвилі).

У цьому прикладі автор використовував три порівняння, нарощуючи одне порівняння на інше, він створив яскравий образ красивих і виразних жіночих очей.

Більшість словесних образів китайської літератури, що лежать в

основі порівняння як явища стилістики, нічим не відрізняються або у всякому разі близькі за своєю смисловою природою до образів, що часто зустрічаються в українській літературі і літературах Заходу.

Наприклад:

远处的炮声像雷似的响起来了。(秦山寨. 修词常识)

Вдалині, наче гуркіт грому, загуркотіла артилерія.

Слід пам'ятати, що деякі з явних порівнянь, які постійно вживаються в скороченому вигляді, перетворилися на штампи літературно-художнього мовлення, стали метафоричними компаративними фразеологізмами. Наступні приклади компаративних фразеологізмів збігаються з аналогічними явищами стилістики української мови:

像纸一样的白 - білий як папір

狐狸似的狡猾 - хитрий як лисиця

Образна основа таких порівнянь через часте вживання знищилася. Подібні порівняння не створюють потрібного стилістичного ефекту, тому їх іноді називають зниклими, потьмянілими порівняннями. Це вже не образ, а лише традиційна умовність.

Приховане порівняння

Другий різновид - 隱喻 уіну приховане порівняння. Цей різновид художнього порівняння теж часто зустрічається в китайській мові. В українській мові цей троп є структурним варіантом образного порівняння.

Наприклад:

对于我们, 儿童就是将来。(冯丁山. 怎样学修辞)

Для нас діти - це майбутнє.

За своєю синтаксичною структурою ці речення є простими реченнями із складеним іменним присудком. У поетичному мовленні (третій приклад) допускається пропуск зв'язки, цього вимагає певний розмір віршованого рядка. У прикладах немає порівняльних сполучників. Саме тому цей

різновид порівняння в китайській стилістиці прийнято називати прихованим порівнянням.

Друга частина цього різновиду порівняння нерідко вживається самотійно, утворюючи тим самим скорочений варіант. У цьому випадку вона являє собою особливий троп, так званий перифраз. Китайська мова багата перифразовими виразами. Проте, в китайській філологічній науці перифраз не виділяється в самотійну лексико-стилістичну категорію.

Перифраз - це переносно-алегорична назва особи або предмета. Будучи зображувально-виразним засобом, перифраз вживається замість слова, що відноситься до нейтральної лексики, і, таким чином, виконує функцію образного синоніма.

Особливо часто зустрічається перифраз в художній літературі, а також в публіцистиці. У художніх і публіцистичних творах широко представлені поетичні, гумористичні, пейоративні (принизливі) перифрази.

洗尘 «змити пил» вживається в значенні «влаштувати зустріч приїжджому»;

吃粉笔灰 «ковтати пил від крейди» - замість «займатися педагогічною діяльністю, бути викладачем»;

鬼胎 «чортів плід, диявольське насіння» - замість «підступний, диявольський план, злий умисел»;

浮云 «пливе хмара» - замість «дрібна душа, пройдисвіт»;

福水 «вода щастя - замість «вино» (пор. з французькою мовою: 1 'eau-de-vie «вода життя» замість «горілка»).

Сильне порівняння

Третій різновид - 强喻 qiangyu сильне порівняння, зустрічається не так часто. Стосовно матеріалу української мови даний троп також є структурним варіантом метафоричного порівняння.

Наприклад:

1. 巧言巧语比糖甜. (漳河水)

Красиві промови солодше цукру.

2. 石硬没有决心硬. (走上鸡心岭)

Камінь не такий твердий, як рішучість.

У формально-граматичному відношенні ці речення характеризуються наявністю прийменника 比 *bǐ*, щоб порівняти предмети або явища та 没有 *méiyǒu*, щоб продемонструвати відсутність певної якості.

Іноді порівняння даного типу вживаються в усіченому вигляді. Усічений варіант, отримавши широке поширення, зазвичай стає мовним штампом. Такого роду вислови можна аналогічно усіченим варіантам порівнянь першого різновиду іменувати образними компаративними фразеологізмами.

Наприклад:

比秋水还清澄. (巴金. 墮落的路)

Чистіше і світліше осінньої води (про жіночі очі).

Опосередковане порівняння

Четвертий різновид порівняння - 借喻 *jìeyu* опосередковане порівняння. Найближчою аналогією в українській стилістиці буде метафора, бо метафора за своєю образною основою дійсно схожа на порівняння. Метафору часто називають "скороченим", "стислим" порівнянням.

Внутрішній механізм у порівняння і метафори один і той же. І порівняння, і метафора засновані на зіставленні двох предметів, на спільності ознак, притаманних цим предметам. Зовнішня ж структура у порівняння і метафори різна. При порівнянні зіставлення отримує формально-граматичне вираження, тоді як метафора не має формальних засобів і зіставлення базується на переносному вживанні слів.

Метафоричне вживання слів робить мову образною, виразною. У китайській мові метафора є одним з найпоширеніших засобів створення

образної мови.

Образна основа деяких метафор вимагає спеціального пояснення через те, що відображає самотні явища і специфічні риси китайської дійсності.

Разом з тим метафори китайської мови, що існують в сучасній літературі, нерідко мають таку ж образну основу, що і близькі до них за значенням метафори української мови.

Аналогічно українській мові в китайській мові слово 海洋 застосовується для експресивної характеристики безкрайнього пшеничного поля 麦的海洋 море пшениці, а також бурхливої пожежі: 火海 huohai море вогню.

Іноді зустрічаються метафори, в смислову структуру яких входить елемент уособлення. Це свого роду метафори-уособлення.

Наприклад:

1. 我忽而听到夜半的笑声。(冯丁山. 怎样学修辞)

Я раптом почув сміх опівночі.

2. 这不仅是哀号与狂叫, 这还是生命的呼声。(巴金. 家)

Це був не тільки крик скорботи і крик божевілля, але це був також і поклик життя.

Найбільш яскраві метафори протягом тривалого часу зберігають виразність і є улюбленим засобом колективної експресії.

Алегоричне порівняння

П'ятий різновид - 讽喻 fengyu алегоричне порівняння. У стилістиці української мови цей троп відповідає алегорії, яку інакше називають іносказанням; для алегорії характерний подвійний сенс, розбіжність між тим, що безпосередньо виражено, і тим, що мається на увазі.

У Мао Дуня в романі «Перед світанком» зустрічаються приклади алегоричної вживання слів:

还没有闪电. 只是那隆隆然像载重汽车驶过似的雷声不时响动. - Ще не виблискувала блискавка. Лише часом чувся важкий гуркіт грому, немов поряд проїздили вантажівки.

Кількома рядками нижче:

在她们中间也有一片雷声在殷殷然发动. (茅盾. 子夜) - Серед них (мова йде про робітниць шовкопрядильної фабрики) теж гуркотів грім.

Тут слово 雷声 leisheng «грім» вжито алегорично. В подальшій розповіді Мао Дунь ще тричі використовує це слово в алегоричному значенні.

Зустрічається ще одне явище китайської стилістики, яке Чень Вандала також відносить до категорії 比喻 і ілюструє таким прикладом:

觉得立在大荒野的边界, 到处都是飞沙. (点滴沙漠间的三个梦)

І здається мені: стою я біля краю величезної пустелі, всюди гнаний вітром пісок.

Роз'яснюючи алегоричний сенс речення, Чень Вандала каже, що, величезна пустеля - це, світ людський, а «гнаний вітром пісок» - це людські недоліки.

Тут абстрактні поняття позначені за допомогою конкретних речей. Це явище за своєю семантико-стилістичною суттю є нічим іншим, як метафорична алегорія. Остання саме і побудована на уподібненні абстрактних, узагальнених понять конкретних речей і явищ.

Всі структурні елементи метафоричної алегорії вживаються в переносному значенні, тоді як в метафорі один з її компонентів зазвичай використовується в прямому значенні. Метафора стикається, а іноді і змикається з алегорією. Це і дозволяє говорити про таке проміжне явище, як метафорична алегорія.

Гіперболічне порівняння

Лексико-стилістичні засоби нерідко тісно пов'язані і взаємодіють між

собою. Тому деякі з них поєднують в собі властивості і особливості, притаманні різним тропам.

У сфері стилістичної категорії біу, крім метафори-уособлення і метафоричної алегорії, зустрічається ще одне проміжне, медіальне явище, а саме порівняння, що містить художнє перебільшення, що представляє собою гіпертрофований образ. Порівняння даного типу може бути названо гіперболічним порівнянням. Воно нерідко має високий ступінь експресивності, є дієвим засобом художнього впливу.

Наприклад:

她的眼泪就像雨点一样，有的落在炕上，有的落在地上，还有的就顺着脸往下流。(丁玲. 我在霞村的时候)

Сльози її, немов краплі дощу, падали на кан, падали на підлогу, котилися обличчам.

Питання для обговорення:

1. Дайте загальну характеристику зображувально-виразним лексичним засобам.
2. Порівняйте семантико-структурні особливості явного та прихованого порівняння.
3. Розкрийте особливості вживання сильного порівняння.
4. Проведіть паралелі між опосередкованим порівнянням в китайській мові та метафорою в українській мові.
5. Розкрийте семантико-стилістичну сутність алегоричного порівняння.
6. Наведіть приклади гіперболічного порівняння.

Заміна, заснована на запозиченні.

Увагу дослідників стилістики китайської мови незмінно привертає також і інший троп, так званий 借代 *jiedai*. На українську мову цей термін

можна перекласти словами: заміна, заснована на запозиченні.

В системі понять, прийнятих в стилістиці української мови, він відповідає різновиду метонімії, а саме антономазії.

Метонімія - слово грецької мови. Воно означає «перенесення найменування, або перейменування». Таким чином, метонімію можна визначити як троп, який представляє собою перенесення назви з одного поняття на інше.

借代 *jiedai* так само, як і 比喻 *biyu*, семантично ємне поняття. У складі цієї стилістичної категорії китайські філологи зазвичай виділяють два основних різновиди: 旁借 *pangjie* і 对代 *duidai*.

Заміна за суміжністю

Перший різновид - 旁借 *pangjie* запозичення за суміжністю. Цим терміном позначають метонімію, засновану на суміжних поняттях (основному і супровідному), або на асоціації за суміжністю.

В іншому оповіданні Лу Сіня «На показ натовпу» (鲁迅. 示众) теж знаходимо кілька прикладів метонімії, заснованої на суміжних поняттях: 白背心 - Біла майка, 秃老头 - Лисий стариган, 长子 - Довгов'язий.

Лу Сінь не називає імена людей. Сказавши, що злочинець, виведений на показ натовпу, був одягнений в білу майку, письменник далі іменує його Білою майкою. Кожного із роззяв, які зібралися подивитися на злочинця, Лу Сінь називає відповідно до тієї чи іншої характерної риси його зовнішності.

Слід зауважити, що прізвиська також представляють собою один з випадків використання метонімії даного типу. Якщо у Чжан Саня велика голова, то його можуть прозвати Чжан Датоу 张大头 Чжан Великоголовий.

Одне зі своїх оповідань Мао Дунь назвав 大算子的故事 - «Повість про Великоносого».

У всіх розглянутих випадках ту чи іншу особу називають відповідно до властивої йому характерної ознаки. Назва характерної ознаки вжита

замість назви його носія. Таким чином, назва ознаки як супровідне поняття співвідноситься з назвою особи, яку представляє собою поняття основне. Характерна риса, найбільш яскрава ознака зазвичай викликають зорові асоціації і тим самим конкретизують, збагачують уявлення про основний предмет думки. У цьому саме і полягає створюваний метонімією стилістичний ефект.

*Заміна за протилежністю **а можливо за протиставленням***

Другий різновид 对代 *duidai* заміна за протилежністю. Цим терміном називають метонімію, засновану на протилежних поняттях, або на бінарних опозиціях. В межах цього різновиду потрібно вказати два основні варіанти.

Перший варіант - заміна абстрактного поняття конкретним. У китайському творі "Путівник по дитячому садку" (《幼学琼林》 - *Yòu Xué Qióng Lín*), написаному Мао Цзе Дуном у XVI столітті, зустрічаємо відому фразу: "ЗНАКИ ідею передають, **МОВА** зміст втрачають" (字字有来历, 语言无义理 - *Zì zì yǒu lái lì, yǔyán wú yì lǐ*). У цьому вислові слово "ЗНАКИ" (字 *zì*) вживається метонімічно для писемних творів або літературних творів взагалі. Цей вислів підкреслює важливість виразності і образності у китайській писемності та виражає ідею, що сила слова полягає в його значенні та вмінні точно передати думки, а не просто в його звучанні.

Таким чином, у цьому прикладі слово "ЗНАКИ" використовується метонімічно для усіх писемних творів, що ілюструє розуміння метонімії в контексті китайської літератури.

Другий варіант - заміна цілого частиною. У стилістиці української мови зазвичай виділяють такий троп, як синекдоха. Синекдоха - троп, що полягає у заміні назви цілого назвою будь-якої його частини.

Синекдоха немає прямої термінологічної відповідності в стилістиці китайської мови. Її зазвичай кваліфікують як різновид категорії 对代 *duidai*, тобто метонімії, заснованої на протиставленні двох понять.

Лексичне формування 柴米 «хмиз і рис» вживається замість «предмети першої необхідності» (пор. В українській мові: хліб-сіль).

Лексичне формування 三秋 «три осені» - замість «три роки». Тому нерідко говорять: 一日不见, 如隔三秋 - День не бачилися, а немов були в розлуці три осені (пор. В українській мові: Скільки літ, скільки зим!).

У цих прикладах частина позначає ціле. Цей прийом дозволяє висловити думку стисло, лаконічно, робить мову виразнішою.

Заміна загального імені власним

До складу метонімії на правах однієї з її різновидів нерідко включається також і особливий спосіб переносного позначення поняття. Третій різновид - заміна загального імені власним. В межах даного різновиду слід вказати два варіанти.

Перший варіант - ім'я творця замість назви його твору.

Так, в китайській літературі імена знаменитих виноробів 白堕 Бай До і 杜康 Ду Кана здавна вживаються в значенні слова 酒 «вино».

Наприклад:

何以解忧? 唯有杜康.

Чим розвіяти тугу? Тільки дуканом (тобто вином).

Подібними ж прикладами можуть служити численні випадки використання прізвищ відомих письменників Китаю замість їх творів.

В українській стилістиці цей спосіб переносного позначення поняття зазвичай називається метонимічною антономазією.

Другий варіант - ім'я індивіда замість однієї з особливостей його характеру.

Прикладом метонімії даного типу може служити вживання імені знаменитого полководця давнини (епоха Троєцарства) Чжуге Ляна (诸葛亮) для характеристики мудрої і талановитої людини.

Приблизно в тому ж значенні використовується ім'я великого

воєначальника ханьської епохи Хань Сіня. Нерідко кажуть: 人多出韓信 - людей багато - знайдеться і Хань Сінь, тобто: Якщо людей багато, обов'язково знайдеться уміла і здібна людина.

У стилістиці української мови даний спосіб переносного позначення поняття називається антономазією.

Антономазія, так само як і метонімія, означає перенесення назви з одного поняття на інше, інакше кажучи, перейменування. У китайській стилістиці цей троп не має спеціальної назви. Його зазвичай відносять до категорії 比喻 *biyu* (у випадку метафоричної антономазії) або до категорії 借代 *jiedai* (у випадку метонімічної антономазії).

Загальним для обох видів антономазії є заміна загального імені іменем власним. Різниця ж між двома видами антономазії полягає в наступному. У випадку метонімічної антономазії твір (виріб) називають іменем його творця (письменника, майстра). У випадку метафоричної антономазії ім'я окремого індивіда (історичної особистості, літературного персонажа) вживається для позначення характерних особливостей, типових рис людської натури.

Переміщення ознаки НА САМОСТІЙНИЙ РОЗГЛЯД

У роботах зі стилістики китайської мови зазвичай зустрічається опис і такого тропу, як 移就 *yijiu* (інші назви: 移觉 *yijue*, 转借 *zhuanjie*). Цей термін в дослівному перекладі на українську мову означає перенести і поставити. І дійсно, сутність даного стилістичного прийому полягає в тому, що ознаку, якісну характеристику переносять з одного предмета на інший. Його відмінною рисою є розбіжність логічної і синтаксичної віднесеності. Синтаксично він відірваний від обумовленого слова і приєднаний до слова, з яким він семантично не пов'язаний.

Наприклад:

眼睛里放出快乐的光。(谭庸. 修辞浅说)

З очей струменіло радісне світло (тобто очі передають радісний настрій людини).

В системі образотворчих засобів української мови найближчий аналогією буде перенесений епітет, або еналага. Цей троп має схожу з 移就 уїїю семантичну структуру (наприклад, "голубів міцно крилата згря").

У роботах зі стилістики китайської мови власне епітет зазвичай не виділяють в окрему категорію. Проте цей троп як художнє означення існує в китайській мові, і його іноді відносять до категорії 比喻.

У китайській мові широко представлені так звані постійні, стійкі епітети. Ці епітети, незмінно використовуються з одним і тим же визначальним словом і утворюють з останнім нерозривну єдність: 铁证 «залізний доказ» (незаперечний доказ), 薄命 «тонка доля» (нешасна доля), 悲风 «скорботний вітер» (тужливий вітер), 鹰眼 «яструбині очі» (жорстокий погляд), 死寂 «мертва тиша», 艳影 «чарівний, звабливий образ».

З точки зору образотворчих можливостей значний інтерес представляють епітети, що містять подібну характеристику предмета: 鸭舌帽 кепка (качиний язик + головний убір), 羊肠小道 звивиста стежка (баранячі кишки + стежка), 鸭蛋脸儿 довгасте і повне обличчя жінки (качине яйце + особа), 鹅蛋脸儿 вгорі округле, донизу загострене обличчя (гусяче яйце + особа), 牙刷须 стирчать вуса (зубна щітка + вуса), 月牙须 звисають вуса (серп місяця + вуса).

Стійкі, фіксовані епітети є засобом колективної експресії.

У творах сучасної художньої літератури зустрічаються авторські епітети, що представляють собою засіб індивідуального експресії.

Наприклад:

毒太阳晒得马路上的柏油发软. (茅盾. 子夜)

Отруйні промені сонця так палили, що асфальт на шосе розм'як.

Уподібнення людині

У систему образотворчих засобів китайської мови входить також троп, так званий 拟人 niren (拟人法 nirenfa), що в перекладі на українську мову означає уподібнюватися людині. У стилістиці української мови аналогічний за своєю експресивною функції троп називають уособленням або персоніфікацією (персоналізацією).

Сутність даного стилістичного прийому полягає в тому, що неживим предметам і явищам приписують властивості і особливості, дії і вчинки, думки і почуття, властиві людині. Таким чином, уособлювати - значить наділяти предмети і явища людськими якостями. Цей прийом дозволяє поглибити враження, посилити художній вплив мови.

У художній літературі часто уособлюють небесні тіла, явища природи.

Наприклад:

1. 东风奏着柔媚的调子。(茅盾. 虹)

Вітер, що дув зі сходу, наспівував (дослівно: награвав) ніжну мелодію.

2. 蓝空里的星子, 仿佛怕冷似的, 不安的眨着眼睛。(艾芜. 夜归)

Зірки в синьому небі, немов боячись холоду, тривожно блимали.

Нерідко має місце персоніфікація рослин, тварин.

Наприклад:

树叶们都轻轻叹息。(茅盾. 蚀)

Листя дерев тихо зітхали.

Перебільшення

Розглянемо далі такий стилістичний засіб, як 夸张 kuazhang перебільшення, іноді його також називають 铺张 puzhang. У стилістиці української мови цей троп відповідає гіперболі.

Гіпербола - художнє перебільшення. Гіпербола допускає і навіть припускає свідомий, навмисний відхід від фактів. Вдаючись до гіперболи, зрозуміло що, не потрібно суворо дотримуватися реальних обставин.

Гіпербола відображає дійсність в перебільшеному, гіпертрофованому вигляді.

Гіпербола як художнє перебільшення здавна відома китайській літературі. Раніше цей троп називався 艺增 yizeng.

Розглянемо кілька прикладів, які показують семантико-функціональні особливості гіперболи:

1. 血流成河. (冯定山. 怎样学修辞)

Кров ллється рікою.

2. 鲜血流成波浪. (田间. 我在牡丹峰上)

Плещуть хвилі червоної крові.

Питання для обговорення:

1. Якому тропу в українській мові відповідає заміна, заснована на запозиченні.?Скільки різновидів заміни існує?

2. Поясніть в чому полягає заміна за суміжністю та наведіть приклади.

3. Як називають метонімію засновану на бінарних опозиціях? Якому українському тропу відповідає такий різновид метонімії в китайській мові?

4. Який троп в китайській мові відповідає тропу українській мові метонімічна антономазія? Наведіть приклади.

5. Яку назву носить стилістичне явище коли якісну характеристику переносять з одного предмета на інший, із логічною розбіжністю та синтаксичною відповідністю?

6. В чому полягає особливість епітету в стилістиці китайської мови?

7. Якому тропу у стилістиці української мови відповідає 夸张 kuazhang? Наведіть приклади.

Виразні можливості фразеологізмів

Для китайської мови характерно багатство фразеологічного фонду, різноманітність існуючих в ньому мовних одиниць. Багато фразеологізмів, виникнувши в глибоку давнину, дійшли до наших днів. Сучасна китайська мова продовжує поповнюватися новими фразеологізмами.

Фразеологічні одиниці китайської мови з точки зору експресивних можливостей слід поділити на власне виразні і зображувально-виразні. Фразеологізми будуть поділені на дві групи так само, як це було зроблено раніше стосовно лексичних засобів китайської мови.

Власне виразні засоби фразеологізмів

Загальна характеристика

Ці засоби на відміну від зображувально-виразних засобів не пов'язані з переносним, або, як іноді кажуть, метафоричним, вживанням стійких словосполучень, проте вони мають емоційно-оцінні і експресивні значення і відтінки.

Власне виразні засоби китайської фразеології широко використовуються не тільки в літературно-художньому мовленні, але також в публіцистичному і розмовному стилях сучасної китайської мови. Вони дозволяють зробити мовлення сильним і переконливим, яскравим і барвистим.

Фразеологізми з емоційно-оцінним значенням

Фразеологізми, що мають емоційно-оцінне значення, є засобом вираження суб'єктивного ставлення мовця до тих предметів, про які йде мова. Оцінка, а також емоція, якою супроводжується суб'єктивне ставлення до предмета думки, саме і створюють емоційно-оцінне значення.

Емоційно-оцінне значення може бути двоякого роду. Воно може бути позитивним. Разом з тим воно може бути також і негативним. Все залежить від того, як ті, хто говорять або пишуть, ставляться до предмету думки: позитивно чи негативно, схвалюють або засуджують те, про що говорять (пишуть).

Наведемо низку фразеологізмів з емоційно-оцінним значенням:

1. 骇人听闻 - страшний, жахливий (наводити жах на людей)
2. 夸夸其谈 - просторікувати, пускатися в міркування (хвалитися - міркувати)
3. 胡说八道 - базікати дурниці, нести нісенітницю (говорити нісенітницю і так і сяк)
4. 狂呼大叫 - волати щосили (дико кричати - голосно кричати)
5. 连哭带叫 - ридати, стогнати (і плакати, і ревіти)
6. 荒唐透顶 - верх абсурду (найвища нісенітниця)

Розглянемо кілька речень, що показують вживання фразеологізмів з емоційно-оцінним значенням:

1. 这真是荒唐透顶! (报)

Це ж воістину верх абсурду!

2. 老黄给我们讲的那件事情, 真是骇人听闻了. (八用中文成语辞典)

Воістину жахлива справа, про яку розповів нам Лао Хуан.

Зображувально-виразні засоби фразеологізмів

Загальна характеристика

Ці засоби китайської фразеології яскравіші, виразніші; вони створюють зорові образи. У роботах зі стилістики їм приділяють більше уваги, ніж власне виразним засобам.

Фразеологізми цієї групи зазвичай не усвідомлюються в своєму

прямому значенні, вживаються фігурально, метафорично і через свою смислову природу нерідко містять мальовничу характеристику предмета.

До зображувально-виразних засобів потрібно віднести наступні чотири класи фразеологізмів: сталі (цілі) вирази, народні вислови, вислови зі скороченою кінцівкою, відточені фрази.

Сталі вирази

Найважливіший клас в системі фразеологізмів китайської мови утворюють стійкі словосполучення, звані 成语 chengyu сталі вирази.

Ченьюй - це стале фразеологічне словосполучення (частіше чотирьохслівне), побудоване за нормами давньокитайського мови, семантично монолітне, з узагальнено переносним значенням, що носить експресивний характер, функціонально є членом речення. Це визначення містить досить повну характеристику фразеологізмів цього класу. Перша частина говорить про структуру і структурні особливості, далі мова йде про значення, і, нарешті, остання частина визначення стосується функції фразеологізмів. Таким чином, в цьому визначенні висвітлені три сторони фразеологізму: його форма, значення і функція.

Треба мати на увазі, що в китайських роботах терміном chengyu позначають дуже широке коло фразеологізмів. Іноді під цей термін підводять навіть несталі словосполучення. Це визначення вказує межу фразеологізмів цього класу і дозволяє обмежити ченьюй від суміжних явищ.

Ченьюй відноситься до ідіоматики китайської мови, тому нерідко в словниках цей термін перекладається на українську мову словом ідіома.

Ченьюй паралельної конструкції

Найважливіше місце в широко розгалуженій системі ченьюй займають фразеологізми, утворені за принципом паралельного співвідношення частин. Це так звані ченьюй паралельної конструкції.

Чисельно вони складають приблизно половину всього фонду фразеологізмів цього класу.

Лексичний склад ченьюй паралельної конструкції зазвичай характеризується наявністю синонімів і антонімів. І синоніми, зіставляючи подібні за змістом поняття, і антоніми, протиставляючи контрастні за значенням поняття, підвищують експресивні властивості ченьюй.

Ідентичність синтаксичної структури ченьюй цього класу проявляється в однаковій побудові його частин. Співвідносні компоненти частин зазвичай відносяться до однієї і тієї ж лексико-граматичної категорії і знаходяться в однаковій синтаксичній залежності. Що стосується фонетичних відповідностей, то вони визначаються закономірними чергуваннями так званих рівних і ламаних тонів.

Наведемо низку прикладів, які показують структурно-семантичні особливості ченьюй паралельної конструкції:

1. 天经地义 - закони небес, правила землі (вживається в значенні непорушна істина).

2. 画蛇添足 - малюючи змію, додати ноги (означає зробити зайве, перестаратися).

3. 甜言蜜语 - солодкі слова, медові промови (зазвичай вживається в значенні лестощі, обіцянки).

4. 惊天动地 - приголомшити небо, вразити землю (вживається в значенні приголомшливий, вражаючий (бурхливі в поєднанні з 鼓掌 guzhang оплески)).

Ченьюй непаралельної конструкції

Іншу групу фразеологізмів цього класу утворюють ченьюй непаралельної конструкції. За морфемним складом, відповідно до їхнього фізичного обсягу вони, подібно до ченьюй першої групи, нерідко являють собою чотириморфемні фразеологічні утворення. Однак серед них

зустрічаються також ченьюй іншого складу, які складаються з п'яти і більше морфем.

Ченьюй цієї групи підкорюються лексико-граматичним обмеженням, які характерні для ченьюй паралельної конструкції, дозволяють побудови, найрізноманітніші за своєю синтаксичною структурою і лексичним складом.

Ченьюй непаралельної конструкції, на відміну від ченьюй першої групи, допускають використання службових слів. Нерідко в їх складі зустрічаються сполучники, прийменники, негативні частки. Так, досить часто має місце одночасне вживання заперечення 不 bu, 无 wu і союзу 而 er, що дозволяє висловити заперечувальні відносини. Іноді можна спостерігати вживання подвійного заперечення, що є фігурою мови, яка підвищує експресивність ченьюй.

Розглянемо декілька ченьюй непаралельної конструкції, їх особливості, і зокрема структурні особливості, які характерні для фразеологізмів цієї групи:

不劳而获 - не працювати, але отримувати (користуватися плодами чужої праці).

敬而远之 - бути шанобливим, але триматися на віддалі (уникати зближення, триматися на чималій відстані).

无所措手足 - немає місця, куди можна було б помістити руки і ноги (неможливість зробити що-небудь).

Народні вислови

У китайській мові з стилістичною метою широко використовуються народні вислови, звані 谚语 yānyǔ. Найпростіше визначення цього поняття можна знайти в словнику «Сінхуа цзидянь». "Яньюй - це існуючий в народі стійкий вислів, який простими словами висловлює глибоку істину".

Ці фразеологізми є одним із жанрів усної народної творчості. Народне походження 谚语 yānyǔ знайшло, зокрема, відображення в термінології, їх

зазвичай називають 俗语 suoy простонародні вирази.

В українській мові 谚语 уану відповідає таким фразеологізмам, як прислів'я та приказки. Прислів'я - короткий образний вислів зазвичай дидактичного, повчального характеру. Приказка - це широко прийнятий вираз, зазвичай має переносно-метафоричне значення.

Наприклад:

1. 懂得自己无知,就是进步的开始 — 谚语.

Усвідомлення невігластва є початком пізнання. (Важливо бути самосвідомим і вміти бачити власні недоліки, щоб компенсувати їх.)

2. 宁做老实人,不装聪明人 — 谚语

Краще бути чесною людиною, ніж прикидатися розумним. (Переконання в тому, що іноді чесність та прямотинійність є ціннішими, ніж намагання стати більш розумним або виглядати кращим у очах інших.)

Китайські прислів'я та приказки втілюють в собі життєві спостереження, колективний досвід народу, його мудрість. Вони образні й виразні, прості і лаконічні і разом з тим ясні. У них відображені особливості живої повсякденної мови народу з її яскравою і самобутньою лексикою, вільними і гармонійними оборотами.

Вислови з усіченою кінцівкою

Якщо говорити про зображувально-виразні можливості китайської фразеології, необхідно розглянути таке своєрідне явище, як 歇后语 хіеҺоуу - вислів з усіченою кінцівкою.

Вислів з усічною кінцівкою представляє собою особливий різновид народних висловів. Він відрізняється від прислів'їв і приказок, які відносяться до категорії 谚语 уану, зокрема структурно-семантичними і функціональними особливостями.

СеҺоуоу складається з двох частин: перша частина являє собою порівняння, а друга служить роз'ясненням порівняння. М. Г. Прядохін

називає цей різновид народних висловів недомовками. "Недомовки в повній формі є двускладовими висловами".

Таким чином, перша складова недомовки називається по-різному: або порівнянням, або іносказанням. Першу частину недомовки, що утворює перший структурно-семантичний член народних висловів цього різновиду, слід кваліфікувати як іносказання, засноване на порівнянні, бо термін 比喻 біу етимологічно означає іносказання, засноване на такому логічному прийомі, як порівняння.

Наприклад:

1. 老鼠過街—人人喊打

Коли миша переходить вулицю, усі кричать і б'ють її. (Речі, які шкодять людям, і всі їх ненавидять.) Використовується, щоб уособити або відобразити неприємні, небезпечні чи непопулярні речі, які спричиняють шкоду або викликають відразу.

2. 針尖上落芝麻—難得

Насіння кунжуту впало на кінчик голки/шила - дуже рідко. (Це висловлювання використовується для вираження ідеї, що певна подія або явище є дуже рідкісним чи винятковим.) Воно підкреслює рідкість чи неповторність даної ситуації чи події.

Відточені фрази

Розглянемо фразеологізми, що відносяться до категорії 警句 jingju відточені фрази (інші назви: 警策 jingce, 警辟, 精警).

Цінцзюй можна визначити як лаконічні, відточені вислови, що володіють глибоким смисловим змістом і великою силою художнього впливу.

Категорія китайської стилістики 警句 jingju частково збігається з поняттям «крилаті слова» (крилаті вирази, вислови). Крилаті слова є одним із засобів образної і виразної літературної мови і являють собою лаконічні

формулювання ідей і уявлень.

Крилаті слова, відрізняються граничною лапідарністю, проте повно розкривають істотні значення складних понять. Бувають такі крилаті слова, які з дивовижною влучністю виражають сутність досить складних явищ.

Запозичення, цитати (алюзії) при вживанні перетворюються на крилаті слова, звані також іноді ходячими цитатами. Можна вказати два основні різновиди фразеологічних одиниць цього типу в китайській мові: 格言 *geyan* і 奇说 *qishuo*.

Зразкові вирази

Перший різновид - 格言 *geyan* зразкові вирази, інша назва 箴言 *zhenyan* (настанови, повчання, сентенції). Це афористичні цзінцзюй, або цзінцзюй, що представляє собою афоризм.

Прийнято вважати, що афоризми відрізняються від прислів'їв своїм походженням. Прислів'я - народні вислови, тоді як афоризми прийшли в мову головним чином з писемних пам'яток, літературних творів. Однак таке розмежування є умовним, адже початковим джерелом афористики є народна мова, фольклорна творчість, з якою органічно взаємопов'язані афористичні твори індивідуально-авторського походження, і тому не завжди представляється можливим відокремити одне від іншого.

Афоризми часто являють собою вислів філософського характеру. Нерідко вони є сентенціями життєвої мудрості. Вони є дидактичними висловами, які повчають людей, передаючи з покоління в покоління накопичений людством життєвий досвід. Для афоризмів характерні повнота і завершеність змісту, стислість і точність словесного вираження.

Багато афоризмів китайської мови написані на мові веньянь і нерідко включаються китайськими філологами в словники ченьюй.

Наприклад:

1. 己所不欲, 勿施于人.

Не роби іншому того, чого не бажаєш собі.

2. 言者无罪, 闻者足戒.

Хто говорить - не в докір, а хто слухає - в повчання (дослівно: хто говорить - не ставиться в провину, хто слухає - робиться застереження).

Цей афоризм потрібно розуміти таким чином: якщо людина керується доброю волею, то навіть помилкову думку не слід ставити йому в провину; при цьому той, хто слухає, не має недоліків, які критикує той, хто говорить, то це все може послужити для нього застереженням.

Деякі афоризми, переважно пізнього походження, побудовані за нормами сучасної мови. За формою словесного вираження вони іноді наближаються до уяну (прислів'я і приказки).

Наприклад:

1. 我们此后实在只有两条路: 一是抱着古文而死掉, 一是舍掉古文而生存. (鲁迅)

Надалі у нас дійсно тільки два шляхи: один - триматися за стародавню мову і померти, інший - відкинути стародавню мову і жити.

Наступний приклад зустрічається в китайських роботах. Цікаво, що він запозичений з російської мови.

2. 事实就是科学家的空气.

«Факти - це повітря вченого».

Ця цитата, часто вживаючись, перетворилася на крилатий вислів. Вона містить глибокий зміст, має відточену, довершену форму, тому її можна назвати афоризмом. Друга частина цього афоризму (повітря вченого) іноді вживається як перифраз. Сказати «повітря вченого» - це значить сказати факти.

Дивні вислови

Другий різновид - 奇说 qishuo дивні, несподівані вислови. Це парадоксальні цзінцзюй, або, іншими словами, цзінцзюй, що представляє

собою парадокс.

Парадокс - несподіване, дивне судження, яке суперечить традиційним уявленням. Однак це уявна невідповідність, тому що парадокс відображає глибокі суперечності реальної дійсності.

Зазвичай парадокс являє собою коротке і чітке формулювання думки, володіє досконалою словесною формою. Зовнішня суперечливість створює яскравий стилістичний ефект. Парадокс має високу експресивність, велику силу художнього впливу. Спростовуючи звичні уявлення, глибоко розкриваючи сутність явищ, парадокс демонструє самобутнє, незалежне мислення.

Парадокс за своєю семантико-стилістичною природою іноді може співпасти з уяну (прислів'ями), через те, що останні в окремих випадках теж висловлюють парадоксальну думку. Разом з тим парадокс, володіючи досконалою, відточеною формою словесного вираження, має спільні риси також і з афоризмами індивідуально-авторського походження.

Наприклад:

会浮水的淹死, 会骑马的摔死. (北方俗语)

Той, хто вмiє плавати, тоне, хто вмiє їздити на коні - розбивається.

На перший погляд це судження здається суперечливим, нелогічним, звучить парадоксально: той, хто вмiє плавати, не повинен, здавалося б, потонути, а той, хто вмiє їздити на коні, здатний триматися у сідлі. Насправді ж вони частіше наражають себе на небезпеку і тому нерідко гинуть. Чжан Гуйі називає цей вислів прислів'ям, що існує на півночі Китаю. Однак існує книжковий варіант цього вислову, причому, можливо ранніший, що і дає підставу віднести його не до прислів'їв, а до парадоксів літературного походження:

1. 善游者溺, 疝气者墮. (文子符言篇)

Хороший плавець тоне, умілий наїзник розбивається.

2. 不要目的就是一种目的.

Відмова від мети - це і є свого роду мета.

Цей вислів є парадоксом, близьким за своєю семантичною природою до парадоксу української мови.

Питання для обговорення:

1. На які групи поділяються фразиологічні одиниці китайської мови з точки зору експресивних можливостей.

2. Поясніть в чому полягає специфіка власне виразних засобів фразиологізмів? Наведіть приклади фразиологізмів з емоційно-оцінним значенням.

3. Поясніть в чому полягає специфіка зображувально-виразних засобів фразиологізмів?

4. Що представляють собою ченьюй вирази в китайській мрові? Та на які групи поділяються?

5. Поясніть особливості вживання ченьюй паралельної конструкції та наведіть приклади.

6. В чому полягають особливості вживання чаньюй непаралельної конструкції? Наведіть приклади.

7. Дайте визначення яньюй та сехоюй в китайській мові та поясніть що в них спільного та відмінного.

8. Що представляють собою цзінцзюй в китайській мові та які два основні різновиди мають?

9. Поясніть спільні та відмінні риси зразкових та дивних висловів. Наведіть приклади.

ДО ЦЬОГО МОМЕНТУ САМОСТІЙНА РОБОТА

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС

Стилістичний синтаксис вивчає стилістичні можливості синтаксичних одиниць, способи використання синтаксичних конструкцій із стилістичною метою. Стилістичний синтаксис описує особливі синтаксичні структури щодо властивих їм виразних і композиційних можливостей, а також з точки зору їх стилістичної диференціації.

Особливі синтаксичні структури - це конструкції, які відрізняються від стилістично нейтральних синтаксичних норм, але виправдані з точки зору основних закономірностей даної мови та разом з тим доцільні з точки зору експресивно-художніх засобів і прийомів мовної виразності.

Основою багатьох стилістичних прийомів є прагнення до незвичайного вживання мовних, зокрема синтаксичних, засобів. Деякі побудови стилістичного синтаксису, виникнувши як своєрідні структури, відмінні від норм синтаксису, у подальшому в ході розвитку мови і вживання в мові перетворюються в нормативні синтаксичні структури. Але в цьому випадку вони нерідко втрачають експресивно-стилістичну функцію.

Якщо говорити про стилістичний синтаксис китайської мови, можна констатувати багатство і різноманітність засобів. Роботи зі стилістики китайської мови називають велику кількість засобів і прийомів стилістичного синтаксису.

Синтаксична емфаза

Залежно від змістового використання речення, у зв'язку з висловленням його семантичного змісту окремі компоненти синтаксичних структур виявляються підкресленими, виділеними, стають логічним

центром висловлювання. Змістове підкреслення структурних компонентів зазвичай супроводжується їх емоційним виділенням. Призначення емфазі, яка китайською називається 着重 *zhuozhong*, полягає, таким чином, у тому, щоб логічно підкреслити, емоційно забарвити той чи інший член речення, ту чи іншу частину складної синтаксичної одиниці. При цьому змістовий і емотивний моменти, інтелектуальний і афективний аспекти цього явища знаходяться в єдності, тісно переплітаючись між собою.

Засоби створення емфазі

Загальна характеристика

Перенесення змістового центру повідомлення, емфаза члена речення або частини складної синтаксичної одиниці досягаються зміною синтаксичної побудови, репрізою його структурних елементів або шляхом додаткового використання спеціальних мовних одиниць. Для емотивно-логічного виділення компонентів синтаксичних структур вживаються фонетичні, синтаксичні, а іноді і лексичні засоби.

Змістова вага частин висловлювання, ступінь семантичної вагомості структурних елементів речення визначаються головним чином інтонацією і порядком слів як двома найважливішими засобами створення емфазі. Комунікативне членування висловлювання спирається на інтонацію і порядок слів. Останні служать формальними засобами фіксації логіко-граматичного членування речення, є його зовнішнім проявом. Експресивна функція інтонації і порядку слів полягає в тому, щоб виражати хід думки, її послідовність, різну питому вагу частин висловлювання в тісному взаємозв'язку з емоційними моментами.

Китайська мова має широкі можливості, багаті синтаксичними ресурсами для реалізації актуального членування висловлювання. У китайській мові основними засобами емоційно-змістового виділення

компонентів синтаксичних структур є інтонація, інверсія, а також частки (підсилювальні, обмежувальні, фразові).

Інтонація

У китайській мові інтонація зазвичай позначається терміном 语调 yudiao. Сутність інтонаційного виділення (логічного наголосу) полягає у тому, щоб підкреслити за допомогою інтонації той чи інший елемент висловлювання, надати йому цим велике змістова значення і емоційну напруженість. Логічний наголос є перш за все наголосом, який "виділяє", "підкреслює".

За допомогою інтонації можна змінити актуальне членування речення, його комунікативну спрямованість. Інтонація є одним з найефективніших засобів емоційного впливу на читача, засобів надання окремим словами і словосполучення особливої емоції.

Інтонація - поширений засіб створення логічної і емотивної виразності в реченнях різних комунікативних типів.

В китайській мові інтонація грає важливу роль у створенні емоції, тобто у підкресленні або виділенні певних слів чи фраз для надання їм більшої ваги або емоційного виразу. Зміна тону або інтонації може змінити значення слова або фрази, що додає додаткового смислового навантаження.

Наприклад, в китайській мові існують питальні конструкції, які можуть використовуватися для створення емоції. Прикладом може бути вживання питань типу "你真的知道嗎?" (Nǐ zhēn de zhīdào ma?), що перекладається як "Ти дійсно знаєш?" або буквально "Ти справді знаєш?". У цьому реченні інтонація може бути змінена таким чином, щоб підкреслити сумнів або невпевненість, що робить фразу більш емоційно забарвленою.

Отже, інтонація в китайській мові може використовуватися для емоційного виділення або підкреслення слів чи фраз у мовленні з метою надання їм додаткової ваги або емоційного виразу.

Інверсія

В роботах зі стилістики, що належать китайським авторам, інверсію зазвичай називають 倒装 *daozhuang*, а також 倒装式 *daozhuangshi*.

Загалом інверсія розглядається як зміна звичайного порядку членів речення або частин ускладненого і складного речень, продиктована стилістичними міркуваннями, що створює стилістичний ефект. Інверсія як прийом емоційно-логічного підкреслення мовних компонентів іноді називається експресивної інверсією.

Наприклад, у стверджувальному реченні "我喜歡這本書" (*Wǒ xǐhuān zhè běn shū*), що означає "Я люблю цю книгу", основний суб'єкт "我" (*Wǒ*) (я) і дієслово "喜歡" (*xǐhuān*) (любити) мають типовий порядок слів. Проте, для створення емпізи або підкреслення слова "書" (*shū*) (книга), порядок слів може бути змінений, і речення може бути переформульовано як "這本書我喜歡" (*Zhè běn shū wǒ xǐhuān*), що буквально перекладається як "Цю книгу я люблю". У цьому випадку слово "書" (*shū*) (книга) знаходиться перед дієсловом, що робить його більш виділеним або емпітичним у контексті речення.

У деяких функціональних стилях сучасної китайської літературної мови, зокрема, в творах публіцистичного та науково-технічного характеру, а іноді також і в літературно-художньому мовленні можна зустріти складні речення, у складі яких має місце зворотній порядок розташування частин, що виконує в поєднанні з іншими засобами експресивно-стилістичну функцію.

Підсилювальні частки

Підсилювальні частки є важливим засобом емоційно-логічного виділення структурних елементів речення. Вони збільшують змістове значення слів, словосполучень, а іноді також і частин складних

синтаксичних одиниць. Одночасно вони емоційно забарвлюють ці компоненти структури речення.

У сучасній китайській мові вживаються такі підсилювальні частки: 连, 就, 就是, 便, 便是, 即, 即是, 就连, 甚至, 甚至连, 甚至就是 - навіть, навіть і (ставляться перед виділеним словом); 也, 都 - і то (ставляться перед присудком); 是 - саме, адже саме, якраз, адже як раз (ставиться перед виділеним словом, в кінці речення часто вживається фразова частка 的 de). 连 ..... 也 (都), 就是 .... 也, 即 ... .. 亦 (книжн.), 即使 ... .. 也, 是 ..... 的. Фразовий наголос в таких випадках приймає на себе частка 是 shì. Саме тому прийнято вважати, що основну експресивно-видільну функцію виконує частка 是 shì. Однак в тих випадках, коли остання відсутня, цю функцію бере на себе частка 的 de.

Іноді частки 是...的 вживаються в стилістично нейтральній мові, яка позбавлена емоційно-експресивного забарвлення. У таких випадках вони є засобом позначення логічного предиката. На думку китайських вчених, в реченні "这本书是今天刚出版的." – «Ця книга тільки сьогодні вийшла друком.» у цих частинок майже зовсім відсутня експресивна функція.

Обмежувальні частки

До засобів виділення структурних компонентів речення відносяться також і обмежувальні частки як один з розрядів видільних часток. Обмежувальні частки, подібно часткам підсилювальним, логічно підкреслюють, емоційно забарвлюють окремі елементи структури речення. Обмеження дозволяє, таким чином, збільшити смислову вагу і посилити виразність слова, словосполучення або його частини речення.

У сучасній китайській мові вживаються такі обмежувальні частки: 只, 只是, 只有, 仅, 仅是, 光, 光是, 惟, 惟有, 独, 独有, 但, 但是, 但有, 不过 - тільки, лише, тільки лише, всього лише, всього лише тільки, всього-на-всього,

всього-на-всього лише (ставляться перед виділеним словом);就, 才 - тільки, лише, як тільки (ставляться перед присудком);不过 - і тільки, і всього лише тільки (ставиться перед виділеним словом, в кінці речення зазвичай вживається фразова частка 罢了 bale).

Фразові частки

До формальних засобів створення емпізи слід віднести службові слова, звані фразовими частками. У китайській філологічній традиції їх прийнято позначати терміном 语气词 уіцісі експресивні частки. Ці частки являють собою рідкісне явище, притаманне лише кільком мовам: китайській, японській, в'єтнамській, мові чжуан.

Фразові частки відносяться не до одного або декількох членів речення, а до речення у цілому. Будучи засобом створення емпізи, ці частки висловлюють різні смислові значення та відтінки і разом з тим передають емоції, бо інтелектуальний і афективний аспекти емпізи, перебуваючи в єдності, тісно переплітаються і взаємодіють між собою. При цьому в конкретних проявах емпізи одна з її сторін виявляється домінуючою.

У сучасній китайській мові вживаються такі фразові частки:

了, 啦 означають появу нового моменту в тій чи іншій ситуації, перехід суб'єкта до іншого стану;

了 вносить в речення підсилювальний відтінок;

呢, 哪 вносять в речення підсилювальний відтінок;

的 висловлює суб'єктивно-модальне значення впевненості, переконаності в достовірності, істинності повідомлення; іноді вносить в речення підсилювальний відтінок;

罢了 вносить в речення обмежувальний відтінок;

吗 висловлює питання;

吧 висловлює модально-вольове значення спонукання; іноді висловлює припущення, невпевненість у достовірності судження;

啊, 呀 висловлюють вигук.

Оскільки в українській мові немає засобу, відповідного фразовим часткам китайської мови, при перекладі їх значення доводиться передавати за допомогою підсилюючих, обмежувальних, модально-вольових, питальних і окличних часток.

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення стилістичному синтаксису.
2. В чому відмінність емоційно забарвлених синтаксичних структур від стилістично нейтральних?
3. В чому полягає функція емфазу у китайській мові? Які засоби створення емфазу існують?
4. Наведіть приклади інтонаційної емфазу, інверсії, емфазу за допомогою підсилювальних, обмежувальних та фразових часток.

Емфаза членів простого речення

Емфаза підмета

У сучасній китайській мові в художній літературі, а також в афективній мові зустрічається стилістична інверсія підмета, яка на відміну від граматичної інверсії володіє емоційним забарвленням, є дієвим засобом мовної виразності.

Найбільш яскравий приклад стилістичної інверсії підмета - це постановка підмета, вираженого займенником, в позицію після дієслова-присудка.

Інверсія підмета зустрічається також і в реченнях з якісним присудком. Оскільки в китайській мові за правилами нормативного

синтаксису підмет може перебувати тільки в препозиції відносно якісного присудка, речення, що містять постпозицію присудка незалежно від того, якою частиною мови виражено останнє - іменником або займенником, завжди мають емоційно-оцінне значення.

1. 很好看, 这件衣服. (中国语文)

Дуже гарно виглядає цей одяг.

2. 对吗, 这样的说法?

Чи правильне це формулювання?

У розглянутих прикладах емоційно-сміслові виділення підмета досягається інтонацією і зміненням порядком слів.

Емфазі підмета (групи підмета) досягається також за допомогою видільних (підсилюючих і обмежувальних) частинок.

1. 连我也很羡慕你呢! (巴金. 憩园)

Навіть я і також дуже заздрю тобі!

2. 便是胆小的人也会变得大胆的. (巴金. 家)

Навіть боязкі люди і ті можуть стати сміливими.

Емфаза присудка

Емфаза нерідко досягається за допомогою зміни порядку слів і відповідної зміни інтонації як двох універсальних засобів експресивно-стилістичного виділення структурних елементів речення.

Стосовно присудка, то механізм його емоційно-логічного підкреслення значно складніший. Оскільки позиція присудка залишається незмінною, для його виділення використовуються спеціальні засоби та прийоми.

Емфаза дієслівного присудка. Найбільш поширеним засобом виділення дієслівного присудка (групи присудка) служать частки 是 shì і 的 de. Вони зазвичай використовуються спільно.

1. 历史是发展的. (报)

Адже історія не стоїть на місці (Історія адже розвивається).

2. 人们是要前进的. (鲁迅)

Адже люди повинні йти вперед.

3. 和平力量是不可战胜的.

Адже сили світу непереможні.

Частка 是 shì є основним засобом виділення присудка. Фразова ж частка 的 de передає додаткове значення впевненості мовця у достовірності, правоті повідомляється думки.

Емфаза додатка

В емоційно забарвленій мові нерідко зустрічається стилістична інверсія доповнення. Остання є одним з ефективних засобів емотивно-сміслового виділення другорядних членів речення.

Зауважимо, що для з'ясування стилістичної функції порядку слів необхідно враховувати не тільки позиційні можливості того чи іншого члена речення, але також і структурно-граматичні особливості інверсованного слова або словосполучення.

死 - 谁还怕吗? (刘白羽. 政协委员) Смерті - хіба хто-небудь все-таки боїться?

Постановка додатка, вираженого односкладових словом, перед підметом в поєднанні з інтонацією риторичного запитання робить висловлювання емоційно насиченим, створює стилістичний ефект.

Емфаза означення

Чим твердіше закріплено позицію слова в структурі речення, тим сильніший стилістичний ефект, створюваний інверсією. Стосовно китайської мови це особливо яскраво проявляється на прикладі інверсії означення. Оскільки в китайській мові позиція означення строго фіксована,

емфаза означення за допомогою інверсії служить дієвим засобом синтаксичної виразності.

У китайській мові не допускається граматична інверсія означення. Тому інверсія означення у всіх випадках її застосування має стилістичний характер, однак і стилістична інверсія - явище рідкісне. Вона лише іноді зустрічається в літературно-художньому мовленні.

Розглянемо два випадки інверсії означення.

1. 四五年的时光, 对她似乎不生影响, 肉体的和精神的. (茅盾. 腐蚀)

Минулі чотири-п'ять років, здавалося, не вплинули на неї ні фізично, ні духовно (дослівно: Час за чотири-п'ять років немов не зробив на неї впливу, фізичного і духовного).

У наведеному прикладі слова 肉体的和精神的 «фізичний і духовний» знаходяться не перед визначеним словом, як це повинно бути відповідно до норм синтаксису, а після означувального слова і інтонаційно відокремлені від нього. Такі засоби, як інверсія і інтонація, дозволяють виділити в смислового плану і емоційно забарвити ці два визначення.

1. 她能够记起许多的事情, 尤其是近一年来的. (巴金. 春)

Вона могла згадати багато подій, особливо ті, що відбулися за останній рік.

Оскільки для української мови характерний відносно вільний порядок слів, переклад прикладів не відображає повною мірою ступінь експресивності оригіналу.

Емфаза доповнення (уточнення)

Розглянемо інверсію доповнення як рідкісний випадок емоційно-логічного виділення другорядних членів речення.

知道我不能再去找她去, 她的亲生女儿. (老舍. 月牙儿)

Вона знала, що я не зможу більше бувати у неї, її рідна дочка.

У китайській мові доповнення зазвичай вживається в постпозиції відносно пояснювального слова і знаходиться з останнім в контактному зв'язку. В даному ж випадку між пояснювальним членом речення 我 я і доповненням 她的亲生女儿 її рідна дочка існує дистантний зв'язок, що і створює стилістичний ефект.

Емфаза обставини

В китайській мові інверсія обставини, подібно інверсії означення, зустрічається рідко. Її іноді можна спостерігати в афективному реченні, а також у творах художньої літератури.

好冷啊, 今天!

Дуже вже холодно сьогодні!

Обставина 今天 сьогодні за правилами нормативного синтаксису може бути поставлено перед підметом або між підметом і присудком. У наведеному ж реченні вона займає незвичайну позицію - знаходиться в самому кінці висловлювання. Крім того, вона інтонаційно представляє собою ніби додаткове зауваження. Таке розташування обставини і зроблений на ній логічний наголос дозволяють виділити її в емоційно-смісловому плані. Слід зауважити, що переклад в силу більш вільного порядку слів в українській мові не відображає повною мірою експресію оригіналу.

五年是个长距离, 在这个时代. (老舍)

П'ять років - великий термін, в наш час.

Тут також має місце стилістична інверсія обставини часу, і знову ж таки переклад не передає повністю виразність, притаманну оригіналу.

Емфаза кількох членів речення

Різноманітні і численні засоби та прийоми емоційно-логічного виділення компонентів синтаксичних структур в китайській мові

дозволяють створити емпфузу одночасно декількох членів речення. Синтаксичні побудови, що містять емпфузу декількох структурних елементів, відрізняються високим ступенем експресивності.

Іноді емотивно-сміслові виділення підмета поєднуються з емпфузою доповнення.

1. 历史是人民创造的。(报)

Історію адже саме народ творить.

2. 环境是人造的。(巴金. 家)

Умови адже саме люди створюють.

В обох випадках підмет підкреслено підсилювальною часткою 是 shì, а доповнення виділено за допомогою інверсії.

Фразова емпфаза

Іноді в китайській мові спеціальні засоби емоційно-логічного виділення відносяться не до одного або декільком членам речення, а до речення в цілому. У таких випадках формальним показником емпфузи є фразові частки. Останні завжди надають нову якість висловам в цілому.

Фразові частки, створюючи загальний емоційний фон речення, разом з тим висловлюють також різні смислові значення та відтінки.

1. 孔乙己长久没有来了。(鲁迅. 孔己己)

Кун Іцзі щось вже давно не приходив.

2. 信是来过两封了, 但简略得很。(叶圣陶. 潘先生在难中)

Листи-то приходили двічі, але дуже короткі.

Питання для обговорення:

1. Якими засобами створюється емпфаза підмета в простому реченні? Наведіть приклади.

2. Які спеціальні засоби і прийоми використовуються для створення емпфузи присудка простого речення? Наведіть приклади.

3. За рахунок чого досягається емфаза додатка простого речення? Наведіть приклади.

4. Чому емфаза означення простого речення за допомогою інверсії є дієвим засобом синтаксичної виразності? Наведіть приклади.

5. За рахунок чого можна досягти емфаз обставини простого речення? Наведіть приклади.

6. Чи може існувати емоційно логічне виділення одночасно декільких членів речення? Наведіть приклади.

7. Яким засобом досягається емфаза всього простого речення? Наведіть приклади.

Емфаза частин ускладненого речення

Емфаза підрядної частини

В китайській мові підрядна частина може бути виділена за змістом і забарвлена емоційно. Емфаза підрядної частини нерідко зустрічається в тих ускладнених реченнях, в яких міститься вказівка на мету дії, позначеної присудком основної частини. Іноді можна спостерігати емотивно-сміслову виділення підрядної частини, що вказує на причину, а також на умову.

Емфаза підрядної частини є ефективним прийомом синтаксичної виразності. Вона зустрічається в творах різних функціональних стилів і літературних жанрів.

З метою створення емфаз підрядної частини, що містить вказівку на мету, часто вживаються підсилювальні і обмежувальні частки. Вони є універсальним засобом емоційно-сміслового виділення компонентів синтаксичних структур.

1. 近如, **难道**我们作事单为的养活一张嘴么? (茅盾. 蚀)

Цзіньжу, невже ми працюємо тільки для того, щоб прогодуватися?

2. 他活着只是为了维持父亲遗留下的这个大家庭. (巴金. 家)

Він жив тільки для того, щоб підтримувати залишену батьком велику сім'ю.

Емфаза підрядної частини, що вказує на причину:

Для того щоб підкреслити в смисловому відношенні, а також забарвити емоційно підрядну частину, яка вказує на причину, зазвичай використовують підсилювальні і обмежувальні частки як найпростіший засіб створення емфаз.

1. 这几晚上我都睡不好, **就是因为**听见这箫声. (巴金. 家)

Ці кілька ночей я погано сплю саме тому, що чую звуки флейти.

2. **就为的**管不了你, 所以在我身上出了气. (茅盾. 腐蚀)

Саме через те, що не могли впоратися з тобою, то і зірвали на мені свій гнів.

Емфаза підрядної частини, що вказує на умову:

Фразові частки практично є єдиним засобом, за допомогою якого в китайській мові можливо логічно виділити і емоційно забарвити умови, що містяться в підрядній частині ускладненого речення. При цьому, вони вживаються порівняно рідко, зустрічаючись головним чином в творах художньої літератури.

1. 要是拿的话呀, **准保**是那四爷. (老舍. 黑李白李)

Якщо вже кого і заберуть, так, напевно, ручаюсь, що саме Лі молодшого (дослівно: четвертого пана).

2. **至于静呢**, 我不怕外界不静. (茅盾. 蚀)

Що ж стосується тиші, то я не боюся шуму, який доноситься з вулиці.

Емфаза включеної частини

Емфаза включеної частини зустрічається значно рідше емфазі підрядної частини. Її підстава припускати, що це стилістичний неологізм, який з'явився порівняно нещодавно.

У творах сучасної китайської літератури у Лу Сіня і особливо у Лао Ше можна знайти таке цікаве явище, як інверсія включеної частини, яка виконує функцію доповнення.

1. 那个地方不大, 他晓得. (老舍. 上任)

Це місце невелике, він знав.

2. 厅里当然是很暖的, 他知道. (老舍. 末一块钱)

Адже в приміщенні, звичайно, тепло, він знав.

Питання для обговорення:

1. Які засоби вживаються з метою створення емфази підрядної частини ускладненого речення?

2. Наведіть приклади як створюється емфаза підрядної частини, що вказує на причину.

3. Як в китайській мові логічно виділити і емоційно забарвити підрядну частину ускладненого речення, що вказує на умову?

4. В чому особливість емфази включеної частини в китайській мові?

Емфаза частин складного речення

Емфаза підрядного речення

У сфері різних структурно-семантичних типів складного речення китайської мови, можна спостерігати емоційно-логічне виділення підрядного речення мети, а також підрядного речення причини. Рідше зустрічається емфаза підрядних речень часу і умови.

Емфаза підрядного речення служить дієвим прийомом мовної експресії. Цей прийом можна спостерігати в творах різних функціональних стилів, а також в літературно-художньому мовленні.

Емфаза підрядного речення часу

У китайській мові емоційно-сміслове підкреслення підрядного речення часу зазвичай досягається підсилювальними і обмежувальними частками, як найбільш простим та широко поширеним засобом створення емфаз.

1. **就在我来的同时, 他也来了.** (黎锦熙, 刘世儒. 汉语语法教材)

Саме в той самий час, коли я прийшов, прийшов і він.

2. **只是船过台湾的时候, 头有点发晕.** (老舍. 二马)

Лише коли пароплав проходив повз острів Тайвань, (у нього) трохи паморочилося в голові.

Емфаза підрядного речення мети

Найпростішим способом емоційно-логічного виділення підрядного речення мети є постановка перед підрядним союзом підсилювальної або обмежувальної частки. Ці частки служать показниками смислової ваги частин складного речення.

Наприклад:

- 这样作**是为了**让我们对某一个标准的使用情况有所了解. (中国语文)

Так діємо саме для того, щоб з'ясувати, як використовувати насправді той чи інший критерій.

Емфаза підрядного речення причини

В китайській мові, з метою створення емфаз підрядного речення причини, використовують ті самі засоби, що і при емфазі підрядного речення мети. З цих засобів потрібно, перш за все, назвати підсилювальні частки.

1. **就因为你们胜利了, 我才便失败了.** (巴金. 家)

Саме через те, що ви здобули перемогу, я (адже) зазнав ще більшу поразку.

2. **就为的发生了县署捉拿农协委员, 把那话儿搁起来.** (茅盾. 蚀)

Саме через те, що відбулися події, які пов'язані із затриманням повітової

управи членів бюро селянської спілки, цю справу довелося відкласти.

Емфаза підрядного речення умови

На відміну від підрядного речення мети і причини, емфаза яких створюється за допомогою підсилюючих і обмежувальних часток, емоційно-логічне виділення підрядного речення умови зазвичай досягається за допомогою застосування фразових часток.

1. **要是**他还来么, 你可要到他家找他去. (中国语文)

Якщо (ж) він все-таки не прийде, тобі, проте ж, треба буде піти до його дому.

2. **假若**她能作些事呢, **就**让她帮助高妈. (老舍. 骆驼祥子)

Якщо ж вона здатна що-небудь робити, то нехай допомагає тітоньці Гао.

Емфаза головного речення

Порівняно рідко можна спостерігати емоційно-логічне виділення головного речення, це складне явище китайської стилістики. Наскільки дозволяє фактичний мовний матеріал, емфаза головного речення зустрічається тільки під час вираження умовно-з'ясувальних відносин.

1. 死假如可怕, **那只因为**活着是可爱的. (老舍. 月牙儿)

Смерть якщо і страшна, але ж тільки тому, що жити хочеться.

2. 假若还另有理由的话, **那就是**这几篇都是我自己所喜欢的东西. (老舍. 月牙集, 序)

Якщо і був ще якийсь привід, так це саме те, що мені самому подобаються всі ці речі (розповіді).

Питання для обговорення:

1. Які типи підрядних речень найчастіше емоційно-логічно виділяються в китайській мові?

2. За рахунов яких засобів досягається емфаза підрядного речення

часу, підрядного речення мети, підрядного речення причини, підрядного речення умови? Наведіть приклади.

3. В якому складнопідрядному реченні можлива емпфаза головного речення?

Синтаксичні структури з емоційно-оцінним значенням

Загальна характеристика

У китайській мові одним із засобів синтаксичної виразності є структури з емоційно-оцінним значенням. До них відносяться деякі побудови, які, висловлюючи логіко-сміслові відносини, передають також додаткові емоційно-оцінні значення. Конкретними носіями цих значень служать сполучники і спеціальні слова (спеціальні лексичні елементи). Ці засоби, поєднуючись між собою або ж зі словами інших класів (займенники, прислівники, сполучникові частки), утворюють в процесі узагальнення і типізації стійкі синтаксичні структури.

Синтаксичні структури з емоційно-оцінним значенням представлені в китайській мові головним чином складнопідрядними реченнями. Разом з тим іноді серед них зустрічаються складносурядні речення і речення з підрядною частиною.

Синтаксичні структури, що виражають умовні відношення

В арсеналі формальних засобів китайської мови є кілька умовних сполучників з підсилювальним відтінком. Ці сполучники в поєднанні з частками утворюють типізовані синтаксичні структури, що виражають відносини з емоційно-оцінним значенням гіпотетичної модальності.

Зазначимо деякі поєднання сполучників і часток як зовнішні, формальні прикмети названих синтаксичних структур: 就是 (便是, 就便, 即便) ..... 也 (亦)

— навіть якщо (якщо), якби навіть ... все одно, все-таки; 即使 (即令) ..... 也 (总)
— навіть якщо, (якщо) допустити (припустити), якби навіть допустити (припустити) ... все одно, все-таки; 即或 ..... 也 (亦) — якщо навіть понад сподівання, навіть якщо трапиться що, навіть якщо понад сподівання трапиться що ... все одно, все-таки, все ж.

Розглянемо кілька прикладів з творів художньої літератури:

1. 即使发生什么事, 于我也毫无关系了. (鲁迅. 祝福)

Навіть якщо щось і станеться, все одно це не буде мене ніяк стосуватися.

2. 他就是想走, 也走不成. (丁声树. 语法讲话)

Якби він навіть і захотів піти, то все одно йому не вдасться піти.

З точки зору експресивних можливостей китайського синтаксису цікавою є структура 尚且 (犹且) ..... 何况 (更不要说) — якщо все ж (все-таки) ... то що ж тоді говорити про ...?! (То тим більше не доводиться говорити про ...).

Наприклад:

他爷爷尚且没见过, 何况他! (刘世儒. 语法讲义)

Якщо його дідові все ж не доводилося бачити це, то що ж тоді говорити про нього!

Речення такого виду найбільш повно виражають відносини, на які нерідко нашаровується значення категоричного судження, зовні вбрані у форму риторичного запитання.

Синтаксичні структури, що виражають відношення відмінностей

У синтаксичних структурах такого різновиду за допомогою порівняння встановлюється відмінність семантичного змісту складових частин. При цьому компоненти складного цілого протиставлені один одному: в першій частині вказується, що відкидається, а в другій частині йдеться про те, чому віддається перевага. Можливо також і зворотне співвідношення семантичного змісту частин синтаксичної структури.

У синтаксичних побудовах такого типу знаходить вираз суб'єктивно-індивідуальна оцінка двох предметів думки, оцінка негативна щодо першої частини висловлювання і позитивна щодо другої частини. Саме в цьому і полягає додаткове емоційно-оцінне значення синтаксичних структур, що виражають відносини відмінності.

Конкретними носіями основного і додаткового значень, які висловлюються цими структурами, служить компаративний союз 与其 та типізовані лексичні елементи, які функціонують разом з ним: 与其 ..... 不如 (不若, 宁可, 宁肯, 宁愿, 毋宁) - ніж ... краще, краще вже, краще вже хай, краще вже погодитися (віддати перевагу); 与其 ..... 如何 (何如) - ніж ... чи не краще? чи не краще вже?

Розглянемо кілька речень, що показують семантико-функціональні особливості зазначених вище засобів:

1. 与其受辱, 不如死. (施树森. 汉语语法提要)

Чим терпіти ганьбу, краще померти.

2. 与其屈膝而生, 宁可立着去死. (吴石文. 语法讲义)

Чим жити на колінах, краще померти стоячи.

Питання для обговорення:

1. Яким чином утворюються стійкі синтаксичні структури з емоційно-оцінним значення в китайській мові?

2. Якими засобами утворюється синтаксична структура з підсилювальним відтінком, що виражає умовні відношення? Наведіть приклади.

3. Якими засобами утворюється синтаксична структура з підсилювальним відтінком, що виражають відношення відмінностей? Наведіть приклад.

Семантична трансформація синтаксичних структур

Одним із прийомів стилістичного синтаксису сучасної китайської мови, що підвищує експресивні якості мови та дозволяє надати мові більшої виразності, є переосмислення значення синтаксичних структур. Переосмислення синтаксичної структури означає вживання будь-якої синтаксичної побудови не в прямому, а в іншому, переносному значенні.

Семантичну трансформацію переосмислення, або смислового перетворення можна спостерігати в китайській мові на прикладі двох стилістичних фігур. Перша фігура - риторичне питання, друга - подвійне заперечення.

Риторичне питання

Загальна характеристика

Риторичне питання, чи риторичне питальне речення (по-китайськи відповідно 反问 fanwen, 反诘 fanjie, 反问句 fanwenju, 反诘句 fanjieju), одна з широко поширених і в той же час найбільш своєрідних стилістичних фігур китайської мови, знаходить широке застосування в публіцистичному стилі, зокрема в його усному різновиді - ораторській мові. Не менш широко використовується риторичне питання в художній літературі, особливо в поезії, а також в монологічному мовленні драматургічних творів. Риторичне питання належить до стилістики мови, воно є одним із засобів колективної експресії.

Риторичне питання - це категоричне твердження / заперечення, вбране у форму питання. Це приховане твердження / заперечення, або, інакше кажучи, це твердження / заперечення, штучно перетворене в питання. Тому риторичним питанням називають також псевдопитання, фіктивне питання, уявне питання (призначене для отримання очевидної відповіді), навмисне питання (навмисно поставлене про свідомо відомий факт дійсності). Іншими словами, риторичне

питання протиставлено справжньому питанню, воно є антитезою істинного питання.

Риторичне питання - важливий стилістичний прийом. Він вживається для того, щоб підкреслити судження, зробити судження більш виразним. З цією метою судженню штучно надають невластиву йому запитальну форму. Мовна побудова застосовується, таким чином, всупереч його внутрішньому семантичному змісту. Цим створюється стилістичний ефект і досягається високий ступінь експресивності.

Засоби утворення риторичного запитання

Китайська мова має в своєму розпорядженні численні і різноманітні засоби утворення риторичного запитання. Основними з них є інтонація, слова типу 难道 «хіба, невже», питальні слова займенниково-прислівникових категорій, негативно-підсилювальні частки, а також фразові частки.

Інтонація

Інтонація відіграє найважливішу роль в утворенні риторичного запитання. Важливість інтонації очевидна тому, що в окремих випадках єдиною формальною відмінністю риторичних питальних речень від відповідних власне питальних речень служить саме інтонація. Ця інтонація надає значення впевненості, переконаності в протилежному.

Завдяки відмінності від звичайної запитальною інтонації, саме на тлі стилістично нейтральної запитальної інтонації, інтонація риторичного питального речення набуває експресивність. Інтонація риторичного питального речення виступає, таким чином, в якості важливого засобу мовної виразності, що дозволяє надати судженню яскравого емоційного забарвлення. Слова типу 难道 *nandao* і питальні слова

Для утворення риторичного запитання в китайській мові часто вживаються слова 难道, 岂, 莫非 - хіба, невже. Разом з тим в риторичних

питальних реченнях широко використовуються також питальні слова займенниково-прислівникової категорії, які, поєднуючись зі словами інших лексико-граматичних категорій (модальні дієслова, прислівники, класифікатори), утворюють численні лексичні і синтаксичні одиниці:

难道, 岂, 怕: а) хіба, невже,; б) ж не, ну звичайно ж не;

岂但, 岂唯: а) хіба тільки, та й годі чи; б) ж не тільки, та й не тільки;

莫非: а) вже ..... не чи, хіба, невже; б) не інакше як;

何尝, 何曾: а) коли бувало щоб, хіба траплялося що, де ж це бачено щоб, чи бувало щоб, чи траплялося що, бачено чи щоб; б) ніколи не бувало щоб, ніколи не траплялося що, ніде не бачено щоб, адже не бувало щоб;

何况: а) не тим більше, чи не в більшій чи мірою це стосується, що ж тоді говорити про; б) не в меншій мірі це стосується, не доводиться й говорити про, годі й говорити про, тим більше що;

何必: а) що за необхідність, що за нужда, навіщо ж, до чого ж; б) адже нема чого, адже ні до чого;

哪里, 哪儿: а) де вже там, куди вже там, звідки вже, де ж, куди ж, звідки ж, як же; б) ніде, нікуди, нізвідки;

哪个, 什么: а) який уже там, який же; б) ніякої, ні один;

哪能, 怎能: а) якомога, як же можливо, ну чи можна, ну можливо; б) адже не можна, адже неможливо.

Наприклад:

天秤没法平衡, 哪怕是一点点的平衡呀?

Хіба це не покращило показники, навіть на трохи?

Негативно-підсилювальні і фразові частки

Певну роль у формуванні риторичного запитання грають також частки.

В одному з різновидів риторичного запитання широко вживається негативно-підсилювальна частка 不是. Рідше зустрічаються частка 不 і 没有.

Характерною особливістю структури риторичних питальних речень в китайській мові є використання в їх складі фразових часток: 吗, 呢, 啊, 呀 тощо.

Аналіз фактичного мовного матеріалу дозволяє розкрити закономірність, яка полягає в тому, що частка 吗 часто вживається разом зі словами типу 难道, тоді як частка 呢 нерідко використовується спільно з питальними словами займенниково-прислівникової категорії. У цьому є певна логіка.

Слова типу 难道, які є засобом експресії, поєднуються з часткою 吗 як граматичним засобом створення питання, тоді як слова займенниково-прислівникової категорії, які є лексичним засобом вираження питання, взаємодіють з часткою 呢 як засобом мовної експресії.

Наприклад:

放这么多糖不会太甜了吗？

Додавання такої кількості цукру не буде (буде) надто солодким?

Питання для обговорення:

1. Яке визначення можна дати переосмисленню синтаксичної структури коли вона вживається не в прямому, а в переносному значенні?
2. В чому полягає специфіка вживання риторичного питання і які його різновиди існують в китайській мові?
3. Які засоби створення риторичного питання існують в китайській мові? Наведіть приклади.

Подвійне заперечення

Про природу подвійного заперечення

Щоб посилити, підкреслити твердження, зробити твердження емоційно забарвленим, іноді вдаються до стилістичного прийому, який полягає в

спільному вживанні двох негативних частинок. Це явище прийнято називати подвійним запереченням 双重否定 shuangchong fouding.

За допомогою двох заперечень виражається твердження, однак більш категорично, ніж твердження звичайного типу. Таке твердження можна назвати інтенсивним твердженням. Поєднання негативних частинок 无非 wufei «не без того, щоб не ...» іноді також називають сильним твердженням.

За характером своєї смислової природи речення, що містять подвійне заперечення, схожі з реченнями, побудованими в формі риторичного запитання. В обох випадках речення вживається не в прямому значенні. І в тому і в іншому випадку має місце переосмислення значення синтаксичної структури, її семантична трансформація.

Засоби утворення подвійного заперечення

Негативні частки

Сучасна китайська мова має в своєму розпорядженні велику кількість службових слів, що виконують функцію негативних часток. Ці частки, поєднуючись між собою, утворюють численні і різноманітні варіанти подвійного заперечення. Нижче подано перелік сполучень негативних часток із зазначенням двох варіантів перекладу:

没 ..... 不, 没有 ..... 不, 没有 ..... 不是, 无 ..... 不, 莫 ..... 不: а) немає .. . який б не, немає ... хто б не; б) всі;

不是 ..... 不, 不是 ..... 没, 不 ..... 无, 不是 ..... 没有, 非 ..... 不, 非 ..... 没有, 非 ..... 无: а) це не означає, що не; це не означає, що ні; не те, щоб не; б) адже, адже ж, адже то;

无非, 无非是, 莫非, 莫非是: а) не без того, щоб не; не інакше як; не більше як; не що інше як; б) лише для того, щоб; всього лише тільки; лише.

Сполучення негативних частинок зі знаменними словами

Іноді негативні частки, тісно зближуючись з деякими знаменними словами, утворюють стійкі поєднання, також дозволяють підкреслити, посилити твердження.

Наведемо список найбільш уживаних поєднань цього роду:

不能不, 不得不, 不会不, 非 ..... 不可, 非 ..... 不能, 非 ..... 不可能, 非 ..... 不会, 非 ..... 不得, 非 ..... 不行: а) без ... не можна, без ... неможливо, без ... не представляється можливим, не можна не, неможливо не, не може не, не в стані не; б) тільки ... можна, тільки ... можливо, тільки ... представляється можливим, обов'язково потрібно, обов'язково потрібно, неминуче;

未尝不, 未尝非, 未尝没有, 未尝无, 未曾不, 未曾非, 未曾没有, 未曾无, 未始不, 未始非: а) не бувало, щоб не було; не бувало, щоб не було; ніколи не бувало; ніколи не мало місця; б) завжди бувало, завжди було, завжди можна говорити про, завжди (можна переводити також словами «звичайно, звичайно ж, ну звичайно ж»);

未尝不可, 未尝不能, 未曾不可, 未曾不能, 未始不可, 未始不能: а) не бувало, щоб не могло; не траплялося, щоб було неможливо; б) завжди було можна, завжди представлялося можливим, звичайно ж можна;

未必不, 未必非: а) необов'язково ні, навряд чи ні, чи не є; б) можливо, що і; може бути і.

Наприклад:

1. - 我不得不去上班.

- Мені доводиться йти на роботу.

2. - 这个问题太重要了, 我们不可不认真对待.

- Це питання занадто важливе, ми не можемо його не серйозно ставити.

Питання для обговорення:

1. Яке стилістичне явище називається подвійним запереченням в китайській мові і для чого воно служить?

2. Які засоби створення подвійного заперечення існують в китайській мові? Наведіть приклади.

Синтаксичні фігури мови

Композиційні прийоми організації синтаксичних структур зазвичай називають синтаксичними (стилістичними, риторичними) фігурами мови. У стилістиці китайської мови їх іноді позначають терміном 布置类 *buzhilei*. Синтаксичні фігури мови - це специфічні конструкції або структури речення, які відхиляються від типового синтаксичного порядку слів або мають певні особливості в організації речення. Ці фігури використовуються для створення ефекту, виразності або підсилення певних ідей у мовленні.

Фігуральні вислови займають важливе місце в системі засобів стилістичного синтаксису китайської мови. Вони використовуються в творах різних функціональних стилів, в різних жанрах літератури як засіб синтаксичного виразності. До числа основних фігур мови китайської мови відносяться протиставлення (антитеза), парне побудова (паралелізм), послідовна побудова (паралелізм), послідовне повторення (повтор), послідовне приєднання (підхоплення), послідовне нашарування (градація) зворотний паралелізм (зворотна градація), опущення (еліпс), опущення сполучників (асиндетон), розрив синтаксичного зв'язку (анаколуф).

Протиставлення (антитеза)

Важливою фігурою мови, що отримала здавна широке поширення в китайській літературі, є 对照 *duizhao* «протилежність, протиставлення». У стилістиці української мови аналогічна синтаксична фігура мови називається антитезою.

Антитеза - це взаємне протиставлення двох суміжних синтаксичних одиниць. У семантичному відношенні антитеза це контрастне співвідношення двох явищ або фактів дійсності. Лексичний склад антитези в силу її смислової природи нерідко характеризується наявністю антонімів. Можна вказати два семантичні різновиди антитези: протиставлення двох предметів думки, протиставлення двох сторін одного предмета думки.

Протиставлення двох предметів думки

Перша різновид - 两体对照 liǎng tǐ duìzhào «протиставлення двох предметів думки». Призначення цього різновиду антитези - зіставити два поняття або судження, що стосуються двох предметів думки і протилежні за своїм смисловим змістом.

Наприклад:

热爱朋友, 痛恨敌人. (张弓. 现代汉语修辞学)

Гаряче (дуже) любити друзів, люто ненавидіти ворогів.

Протиставлення двох сторін одного предмета думки

Другий різновид - 一体两面对照 yītǐ liǎngmiàn duìzhào «протиставлення двох сторін одного предмета думки». Призначення даного різновиду антитези - зіставити два поняття або судження, що стосуються одного предмета думки і протилежні за своїм семантичним змістом.

Наприклад:

胆如鼠兔小, 心比虎狼凶. (谭庸. 修辞浅说)

Боягузливий, як щур і заєць, жорстокий, як тигр і вовк (дослівно: жорстокий більш ніж тигр і вовк).

Наведемо приклад так званої розгорнутої антитези:

那些品质败坏, 与人民为敌的人, 虽然身体活着, 灵魂却早已死去; 那些对人民耿耿忠心, 鞠躬尽瘁, 品质高尚的人, 虽然离开人世间, 精神却永远在人民的心中放射着光辉. (汉语初稿)

Люди підлі, ворожі народу, хоча тілом і живі, душею ж давно мертві, а люди, непохитні в своїй вірності народу, що віддають всі сили служінню батьківщині, благородні, хоча і покинули світ, їх духовне обличчя буде вічно сяяти в серцях людей.

Антитеза дозволяє зробити мову сильною і яскравою.

Паралелізм

Паралелізм - фігура мови, композиційно-синтаксичний прийом, для якого характерні однотипність, повна або часткова тотожність структури декількох, послідовно розташованих синтаксичних одиниць.

У китайській мові паралелізм представлений двома різновидами: 对偶 *duì'ou* парна побудова і 排比 *páibǐ* послідовна побудова.

Якщо говорити про зовнішній кількісний бік, то 对偶 - це поєднання двох синтаксичних одиниць, тоді як 排比 поєднання не менше ніж трьох одиниць. При цьому найбільш суворі форми 对偶 припускають наявність в обох частинах рівного числа морфем, які охоплюють на листі рівним числом ієрогліфів, між тим як для 排比 це обмеження не є обов'язковим.

Парна побудова (різновид паралелізму)

В системі засобів стилістичного синтаксису китайської мови поряд з 对照 *duìzhào* важливе місце займає також і інша фігура мови, звана 对仗 *duìzhàng* (对仗 *duìzhàng*) парною побудовою.

对仗 *duìzhàng* є поєднанням двох синтаксичних одиниць, які співвідносяться за змістом і симетричні за своєю структурою. Стосовно фігур мови, які існують в стилістиці української мови, 对仗 *duìzhàng* можна кваліфікувати як одну з різновидів паралелізму.

Розглянемо структурно-синтаксичні особливості даної синтаксичної фігури, показавши на прикладах кількісний, граматичний і лексичний паралелізм її частин.

1. 一粒入地, 万粒归仓. (张弓. 现代汉语修辞学)

Одне зерно падає в землю, десять тисяч зерен повертаються на склад.

2. 路遥知马力, 日久见人心. (谚语)

Дорога довга - дізнаєшся силу коня; Дорога довга (Час триває) - пізнаєш душу людини.

Частини цих речень рівні за своїм обсягом (однакова кількість слів), ідентичні в граматичному відношенні (аналогічний порядок членів речення), адекватні за лексичним складом (послідовні словесні відповідності). Таким чином, в наведених прикладах має місце кількісний, граматичний і лексичний паралелізм.

Послідовна побудови (різновид паралелізму)

В китайській мові існує й інша структурно-семантична різновид паралелізму, іменована 排比 paibi (排迭 paidie) послідовною побудовою (дослівно: побудувати в ряд і порівняти).

排比 є поєднанням трьох і більше синтаксичних одиниць, близьких за смисловим змістом і схожих за своєю формальною, синтаксичної організації. Це одна з найважливіших фігур стилістичного синтаксису китайської мови, що володіє широкими експресивними можливостями.

Для цієї стилістичної фігури характерний кількісний, лексичний і граматичний паралелізм складових елементів.

1. 他努力奔跑、奮力前行、不懈努力.

Він наполегливо біжить, наполегливо йде вперед, невтомно наполягає.

2. 她天真無邪、熱情奔放、笑容可掬.

Вона щира і невинна, вона енергійна та вільна, її посмішка весела.

3. 我們要勇敢面對挑戰、堅持不懈、永不放棄。

Ми повинні сміливо ставитися до викликів, наполегливо працювати і ніколи не здаватися.

У цих прикладах застосовується послідовна побудова речень, яка допомагає підкреслити послідовність або різноманітність дій чи якостей.

Послідовний повтор

Одним із прийомів структурної організації китайської мови є 反复 fanfu послідовно, багато разів повторювати (інша назва 重复 chongfu). У стилістиці української мови цій категорії відповідає повтор.

Повтор - це синтаксична фігура, яка полягає у свідомому, навмисному, розрахованому на стилістичний ефект неодноразовому відтворенні ідентичних мовних одиниць (слів, словосполучень, речень).

Повтор є одним з найпростіших за своєю технікою і через це найбільш уживаним прийомом створення синтаксичної виразності. Він дозволяє надати окремим структурним компонентам особливу смислову вагомість, виділити їх інтонаційно. Повтор поглиблює враження, підсилює художнє вплив мови.

Зазвичай розрізняють два формальні, або структурні, різновиди повтору: нерозчленований повтор (紧接反复 jinjie fanfu) та розчленований повтор (间隔反复 jiangge fanfu).

Нерозчленований повтор

Перший різновид - 紧接反复 jinjie fanfu нерозчленований повтор (дослівно: повтор з тісно пов'язаними частинами). Цей різновид повтору характеризується тим, що повторювані слова, словосполучення, речення йдуть безпосередньо одне за одним.

Розглянемо приклад:

他在想, 在想. (巴金. 寒夜)

Він думав, думав.

Щоб показати напруженість, тривалість дії, підкреслити, емоційно забарвити дію, автор повторює двічі дієслівну форму.

1. 那是朵很香很香的花. (刘禾, 孙德复. 修辞初步)

Це дуже ароматна, дуже ароматна квітка.

2. 倩, 不要问我这个问题, 不要问我这个问题, 我请求你. (巴金. 家)

Цянь, не став мені це питання, не став мені це питання, прошу тебе.

Іноді повторюються ще більш значні за своїм обсягом відрізки мовлення.

Розчленований повтор

Другий різновид - 间隔反复 *jiange fanfu* розчленований повтор (дослівно: повтор з віддаленими одна від одної частинами). Цей різновид характеризується тим, що повторювані слова, словосполучення, речення знаходяться на відстані.

1. 我不能问妈妈, 不能. (老舍. 月牙儿)

Я не могла запитувати про це маму, не могла.

2. 懒于动作, 懒于思想, 懒于说话, 懒于举步, 懒于起床, 懒于见人, 懒于作任何严重费力的事情. (曹禺)

Лінь рухатися, лінь думати, лінь говорити, лінь піти, лінь встати з ліжка, лінь зустрічатися з людьми, лінь займатися будь-чим вимагає серйозного зусилля справою. (відповідає в українській мові анафорі)

3. 要是手不肯用, 什么都没有, 要是手不肯用, 人生不如狗. (两手是一宝)

Якщо є руки, але не бажаєш користуватися ними, то нічого не матимеш; якщо є руки, але не бажаєш користуватися ними, то людське життя буде гірше собачої. (відповідає в українській мові анафорі)

У всіх прикладах повторювані слова, словосполучення, речення

знаходяться на відстані.

Послідовне приєднання (підхоплення)

До повтору примикає і є різновидом останнього така стилістична фігура, як 顶针 *dǐng zhēn* послідовне приєднання (дослівно: наперсток, нанизувати одне на інше). Найближчим в стилістиці українській мови буде підхоплення. Підхоплення вживається для того, щоб логічно виділити, емоційно підкреслити найбільш важливий компонент висловлювання.

Підхоплення - це синтаксична фігура, яка полягає в тому, що слово або словосполучення, що закінчує собою те чи інше словосполучення чи речення, знову повторюється на самому початку наступного відрізка мови.

咱们作的事越多, 老百姓就来得越多;老百姓来得越多, 咱们的力量就越大; 咱们的力量越大, 往后作的事也就越多! (欧阳山. 高干大)

Чим більше буде у нас справ, тим більше буде приходити до нас людей; чим більше буде приходити до нас людей, тим більше буде у нас сил; чим більше буде у нас сил, тим більше буде в подальшому справ!

У цьому прикладі має місце структурна відповідність частин, що створює внутрішній ритм. Тут три рівновеликі пари речень, і в кожній парі у другій частині, крім того, є частка 就 *jiù*.

Послідовне нашарування (градація)

В системі засобів і прийомів синтаксично-стилістичної організації мови значну роль відіграє синтаксична фігура - 层递 *céngdì* (渐层 *jiàncéng*) послідовне нашарування (дослівно: послідовно накладати шар за шаром). Прямою відповідністю 层递 в стилістиці українській мови є фігура, яка називається градацією або нарощення.

Градація - така синтаксична побудова, при якій кожний наступний компонент структури перевершує попередній або значущістю, вагомістю свого смислового змісту, або ступенем емоційної напруженості. При цьому те й інше буває взаємно пов'язано. Стилiстичний прийом нарощення вживається в афективній, емоційно забарвленій мові. Він поглиблює враження, підсилює художнє вплив.

Розглянемо кілька прикладів, які показують семантичні особливості градації:

1. 当然不能, 一千个不能, 一万个不能. (报)

Звичайно, неможливо, абсолютно неможливо, абсолютно неможливо.

2. 有效地使用每一分钟, 每一个月, 每一年. (吕景先. 修词学习)

Ефективно використовувати кожну хвилину, кожен місяць, кожен рік.

3. 等了一天又一天, 等了一周又一周, 等了一月又一月, 可总不见有信来.
(语文学习)

Чекав день за днем, чекав тиждень за тижнем, чекав місяць за місяцем, але листів все ж не було.

В останньому прикладі градація використана, щоб створити враження тяжкого очікування.

Зворотний паралелізм (зворотна градація)

Синтаксична фігура 反向排比 fǎn xiàng páibǐ зворотний паралелізм (дослівно: зворотне вирівнювання) відповідає в українській мові явищу зворотної градації. Зворотна градація - це стилістичний засіб, коли послідовність дій або явищ виражається у зворотному порядку або зі зменшенням інтенсивності.

Наприклад:

1. 愛情可以漸入人心、攻其不背、動之以情.

Любов може поступово увійти в серце, вона може впливати на нього, використовуючи емоції.

2. 風雨可以侵襲大地、摧枯拉朽、無所不能.

Буря може нападати на землю, руйнувати все на своєму шляху, вона непереможна.

3. 生活可以儘情享受、樂而忘死、逍遙自在.

Життя може бути повним насолоди, радістю, безтурботним.

У цих прикладах зворотна градація використовується для підкреслення зменшення інтенсивності або впливу подій, зокрема в контексті емоційного, фізичного чи соціального характеру.

Опущення (еліпс)

До числа композиційно-синтаксичних прийомів слід віднести також і 省略 shěnglüè опущення. У стилістиці української мови цей прийом носить назву еліпса.

Еліпс - стилістична фігура, що представляє собою пропуск тих чи інших елементів висловлювання, які можуть бути легко відновлені мовцем та слухачем в конкретній ситуації. Еліпс характерний для розмовного стилю, а також для діалогічного мовлення літературно-художніх творів. Він надає висловам лаконізм і експресивність, робить мову чіткої, компактною, виразною; зі стилістичної точки зору представляє собою ефективний прийом.

У китайській мові еліпс - широко поширене явище, породжене прагненням до економії мовних засобів, закріплене мовною практикою носіїв мови.

Для ілюстрації цього явища приведемо уривки з п'єси Цао Юя:

1. 四凤: (递药给繁) 您喝吧.

Сифен: (подає ліки Фань) Прийміть.

繁漪: (喝一口) 苦得很.谁煎的?

Фаньї: (робить ковток) Дуже гірко. Хто приготував?

四风: 我. (曹禺. 雷雨)

Сифен: Я.

2. 李太太: 你在哪儿弄来的钱?

Пані Лі: Де ти дістав гроші?

李: 你不用管

Лі: Тебе не стосується.

李太太: (疑心) 你的皮大衣呢?

Пані Лі: (підозріло). А твоя шуба?

李: 在家里, 没有穿来. (曹禺. 日出)

Лі: Вдома, не надів.

Опущення сполучників (асіндетон)

Одним із проявів еліпса є опущення сполучників 连词省略 liáncí shěnglüè, яке називається в українській стилістиці безсполучниковість або асіндетон. Асіндетон робить мову стислою, семантично ємною, підсилює її виразність.

Асіндетон зустрічається головним чином в розмовному стилі, а також в літературно-художньому мовленні. У книзі «Сучасна китайська мова» зазначається, що стосовно мовних особливостей літературно-художня мова зближується з розмовним стилем, в останньому ж союзи використовуються порівняно рідко.

1. 我正想出门, 天骤然下了倾盆的大雨. (王应伟. 实用国语文法)

Якраз збирався вийти з дому - раптово полив дощ як з відра.

2. 他晓得, 我也不怕. (巴金)

Дізнається він - я все одно не злякаюсь.

3. 有人跟你打听我, 你说不认识. (老舍)

Стануть розпитувати тебе про мене, скажи, що не знаєш мене.

Розрив синтаксичного зв'язку (анаколуф)

Одна з стилістичних фігур, сутність якої полягає в розриві звичайного, передбаченого нормативною граматиною синтаксичного зв'язку між компонентами речення, називається анаколупф.

因为我今天另外还有一个集会, 我不能等到终席. (张天翼. 华威先生)

Я, з огляду на те, що сьогодні буде ще один мітинг, я не можу затриматися до кінця зборів.

Повторне використання займенника 我 wo - я на початку другої частини речення після коми порушує звичайний синтаксичний зв'язок і дозволяє відтворити недбалу спонтанну мову, надати їй більшу природність і невимушеність.

Анаколупф не має термінологічної відповідності в стилістиці китайської мови, проте він як явище стилістичного синтаксису зустрічається в творах сучасної китайської художньої літератури.

Питання для обговорення:

1. Що таке композиційні прийоми організації синтаксичних структур? Які ви знаєте основні фігури мови в китайській мові?
2. Визначте китайську фігуру мови протиставлення та розкрийте, що таке протиставлення двох предметів думки та протиставлення двох сторін одного предмета думки.
3. Якими різновидами представлена парна побудова в стилістичному синтаксисі китайської мови? Наведіть приклади.
4. Якими різновидами представлений послідовний повтор в стилістичному синтаксисі китайської мови? Наведіть приклади, доводячи різницю між нерозчленованим та розчленованим повтором.
5. Проведіть паралель послідовного приєднання в китайській мові з відповідною фігурою в стилістиці української мови.

6. Якій фігурі в стилістиці української мови відповідає послідовне нашарування? Наведіть приклади.
7. Як називається в китайській мові стилістична фігура української мови «еліпс»? В чому різниця цих фігур в українській та китайській мовах?
8. Що таке «опущення сполучників» в китайській стилістиці? Наведіть приклади.
9. В чому проявляється розрив синтаксичного зв'язку в китайській мові і з якою українською фігурою його можна співвіднести?

РИТМ МОВЛЕННЯ

Для розуміння стилістичних особливостей, з'ясування стилістичної своєрідності китайської мови важливе значення має сукупність питань, пов'язаних з поняттям ритму.

Мова, і особливо письмова мова, не тільки повинна бути граматично правильною, але разом з тим вона повинна володіти певними стилістичними якостями. Для цього необхідно, зокрема, щоб мова була добре організована. Добре ж організована мова зазвичай має ритм. Ритм - явище яке існує в мовленні, тобто в практичному застосуванні мови.

Лінгвістична сутність поняття «ритм»

Поняття "ритм" широко використовується в різних сферах людської діяльності. У китайській мові для позначення цього поняття існує кілька термінологічних назв: 韵律 yùnlǜ, 节律 jiélǜ, 节奏 jiézòu. Для позначення мовного ритму зазвичай вживають термін 韵律 yùnlǜ.

Лінгвістичну сутність поняття "ритм" можна визначити як закономірну повторюваність, певне чергування порівнянних за своїм фізичним обсягом, подібних за своєю внутрішньою структурою, відмежованих один від одного мовних одиниць.

Побудова мови з метою створення ритму і додання їй тим самим стилістичних якостей залежить в китайській мові від фонетичних і семантико-граматичних факторів, визначається особливостями словотворчих способів і композиційно-синтаксичних прийомів.

Ритмічні слова

Основна ритмоутворювальна одиниця

Основною ритмоутворювальною одиницею китайської мови є, за термінологією Т. П. Задженко, ритмічне слово. Воно має ритміко-інтонаційне значення і виконує ритмоутворюючу функцію. У промові ритмічне слово в залежності від комбінаторних і позиційних умов варіюється, змінює фонетичний вигляд і тому за своєю фонетичною характеристикою відрізняється від лексичного слова.

Членування мови на ритмічні слова визначається семантичними значеннями і граматичними відносинами поєднуваних одиниць мови. У китайській мові важливу роль відіграє також будова і кількісно-складовий склад вихідних лексичних слів і словосполучень.

Двоскладове або складне слово китайської мови потенційно завжди є тією одиницею, яка в повному стилі мови стає ритмоутворювальним елементом, тобто ритмічним словом.

Що стосується односкладових слів, то вони складають ритмічні слова лише в особливих випадках. Тому в мові односкладові слова зазвичай об'єднуються в більш значні за обсягом поєднання, що складаються з двох і більше складів. Ці поєднання саме і утворюють ритмічні слова. Наприклад, такі, як 红花 червона квітка, 上山 підніматися на гору, 站崗 стояти на посту, 最高 найвищий, 多做事 побільше займатися справами. Ритмічне слово є неподільною одиницею мови, одним з фонетичних критеріїв якої є беспаузне проголошення.

Двоморфемне слово – основна лексична одиниця

В китайській мові при членуванні мови істотну роль грає такий чинник, як кількісно-складовий склад вихідних лексичних одиниць.

Як відомо, в китайській мові склад, що позначається на листі ієрогліфом, зазвичай дорівнює морфемі. Він, таким чином, є не тільки фонетичною, але

також і лексико-граматичною одиницею. Склад - найпростіша, елементарна і разом з тим основна, найважливіша одиниця структури китайської мови.

Більшість слів сучасної китайської мови - односкладові і двоскладові. Тому в китайській мові для організації мовлення, що володіє певним ритмом, іншими словами, для створення ритму добре організованого мовлення, істотне значення мають принципи і прийоми поєднання односкладових і двоскладових слів.

У веньянь односкладові слова (单音词 - dan yin ci) чисельно домінували над двоскладовими (双音词 - shuang yin ci), тоді як в путунхуа слова двоморфемного складу в кількісному відношенні переважають над словами одноморфемними. У путунхуа двоморфемне слово є основною, статистично домінуючою лексичною одиницею. Даний факт робить вирішальний вплив на принципи і прийоми створення ритму, і китайські вчені не випадково вважають, що прагнення довести лексичну одиницю до двоскладового складу нині є найважливішою тенденцією ритмічної структури китайської мови.

Китайські вчені вважають, що для сучасної китайської мови характерно прагнення довести словосполучення до чотирьохморфемного вигляду, що позначається на письмі чотирма ієрогліфами. Так, наприклад, розглядаючи це явище, Люй Шусян вважає, що чотирискладові утворення, одержані в результаті об'єднання двох двоскладових слів, відображають важливу тенденцію ритмічної структури китайської мови.

Він зауважує також, що домінуюча роль чотирискладових утворень знаходить особливо яскраве відображення в тому факті, що в сучасній китайській мові існує велика кількість чотирискладових фразеологізмів (四音节熟语 - si yin jie shu yu), званих також чотирислівною формою (四字格 - si zi ge).

Особливості складової структури китайської мови дійсно створюють великі можливості для об'єднання слів, для утворення структурно неоднорідних, але стройних словосполучень.

Способи утворення двоморфемних слів

Двоморфемний варіант одноморфемного утворення

Прагнення довести лексичну одиницю до двоморфемного складу є найважливішою тенденцією ритмічної структури китайської мови. Формування лексичних одиниць двоморфемного складу досягається різними способами, найголовнішими з яких слід вважати словоскладання і суфіксація.

Так, наприклад, за допомогою суфіксації утворюють від одноморфемного слова його двоморфемний варіант: 桌子 стіл, 石头 камінь, 花儿 квітка, 长处 гідність. За допомогою суфіксів утворюються не тільки двоморфемні варіанти знаменних слів, але також і службових слів: 为了, 为着 - щоб; 因了, 因着 - через.

Іноді двоморфемні варіанти односкладових слів утворюються шляхом додавання знаменних морфем, які, проте, на думку Люй Шусяна, не є необхідними з семантичної точки зору: 肉类 м'ясо, 鱼类 риба, 果品 фрукти, 药品 ліки.

Двоморфемні слова утворюються також шляхом злиття в одну лексичну одиницю двох синонімічних або близьких за значенням морфем: 观看 дивитися, 使用 вживати, 古老 древній, 陈旧 старий, 树木 дерева, 衣裳 одяг, 道路 дорога.

Двоморфемний варіант триморфемного утворення

Мовна одиниця цього роду утворюється шляхом усунення з триморфемного лексичного утворення однієї з вхідних морфем із його складу.

Так, наприклад, за свідченням Люй Шусяна, раніше говорили: 大学校 вуз, 中学校 середня школа, 小学校 початкова школа; а тепер відповідно стали говорити: 大学, 中学, 小学.

Цікаві явища, що відображають домінуюче положення двоморфемних лексичних утворень, можна спостерігати в сфері вживання прізвищ. Прізвища у

китайців бувають односкладові і двоскладові: 张, 王, 欧阳. У середовищі добре знайомих людей постійно можна чути такі форми звертання один до одного, як 老张!小王!欧阳! Разом з тим, звертаючись до іншої людини, не прийнято говорити: 张!王! - і тим більше не можна почути звернення в такій формі, як 老欧阳! Таким чином, тут переважають двоморфемні лексичні утворення.

Питання для обговорення:

1. Розкрийте лінгвістичну сутність поняття «ритм».
2. Що є основною ритмоутворювальною одиницею китайської мови та чим визначається членування мови на ретмічні слова?
3. Чим представлена основна лексична одиниця китайської мови в контексті ритмоутворення?
4. Яка тенденція представлена в ритмічній структурі сучасної китайської мови на думку китайських лінгвістів?
5. Якими шляхами досягається формування лексичних одиниць двоморфемного складу із одноморфемних і триморфемних утворень в китайській мові?

Способи утворення чотириморфемних словосполучень

Чотириморфемний варіант двоморфемного словосполучення

В китайській мові, як вказувалося раніше, поруч з одноморфемним лексичним утворенням нерідко існує його двоморфемний варіант. Те ж саме слід сказати про словосполучення. У китайській мові поряд з двоморфемним словосполученням іноді є його чотириморфемний варіант. Наприклад: 裁军, 裁减军备 - скорочувати збройні сили; 生效, 发生效力 - бути дієвим, ефективним; 绝交, 断绝外交 - порвати дипломатичні відносини; 宣战, 宣布战争 - оголошувати війну; 内战, 国内战争 - громадянська війна; 投资, 投入资本 -

вкладати капітал; 增产, 增加生产 - збільшувати виробництво; 开矿, 开采矿产 - розробляти надра, видобувати копалини.

Чотириморфемні словосполучення із співположенням синонімів (ампліфікація)

Для сучасної китайської літературної мови вельми характерний структурний і смисловий паралелізм однорідних членів речення. Часто зустрічаються парні, близькі в смисловому плані присудки і означенням, які є чотириморфемними словосполученнями з співположенням синонімів. При цьому цікаво відзначити, що зазвичай об'єднуються в пару двоскладові слова. Таким чином, тут знову проявляється прагнення довести словосполучення до стандартної норми в чотири морфемні, зображувані на письмі чотирма знаками.

Широко поширені такі парні поєднання, як 小心谨慎 обережний - обачний; 通俗能懂 популярний - зрозумілий;

Чотириморфемні словосполучення з перетвореною структурою

Щоб зберегти чотириморфемний склад словосполучення, нерідко вдаються до структурних перетворень, замінюючи двоскладове слово його односкладовим варіантом.

Порівняємо два словосполучення: 表示满意 висловити задоволення і 表示不满 висловити незадоволення. У другому словосполученні заперечення 不 як би «витіснило» двосклад 满意, замінивши його односкладом 满.

Таке явище ми спостерігаємо при зіставленні наступних словосполучень: 切合实际 бути реальним і 不切实际 не бути реальним;

1. 他很会辨别方向. (老舍. 骆驼祥子)

Він добре вмів орієнтуватися на місцевості.

2. 他不便方向地信步走着. (茅盾. 喜剧)

Він йшов світ за очі, не розрізняючи напрямків.

На закінчення цікаво порівняти наступні чотириморфемні утворення, що наочно показують великі мо'жливості, якими володіє китайська мова для перетворення структури словосполучень: 无边无际, 广无边际, 广大无边, 广漠无际 - великий - безмежний.

Чотириморфемні словосполучення зі вставними елементами

Розглянемо далі той випадок, коли для утворення синтаксичних одиниць чотириморфемного складу включаються службові слова, вживання яких не викликано вимогами граматики, а визначається лише міркуваннями ритміко-інтонаційного характеру.

Для цієї мети використовуються головним чином службові морфеми, такі, як 为, 其, 将.

Наприклад: 大为分散 сильно роз'єднані, розпорошені; 太为笨拙 занадто незграбний; 很为丰富 дуже рясний, багатий; 颇为不满 вельми незадоволені; 极为相似 надзвичайно схожі один на одного; 略为增加 трохи додати; 极其健壮 надзвичайно здоровий, сильний; 极其低微 вкрай низький, мізерний; 极其错误 вкрай помилковий; 翻将下来 перевернутися; 爬将起来 видертися; 冲将过来 промчати мимо.

Службові слова 为, 其, 将, що входять до складу цих словосполучень, можна назвати вставними елементами. Під цим терміном прийнято розуміти надлишкові елементи мови, що вводяться в висловлювання або за традицією, або для додання висловленню більшої експресивності.

Чотириморфемні словосполучення з перехресною парністю

Утворення, що носять китайською мовою образну назву 犬牙交错 *quǎnyájiāocuò* (у собаки зуби верхньої щелепи вклинюються в зуби нижньої щелепи), становлять значний інтерес для розуміння особливостей ритмічної структури китайської мови.

Два двоскладових слова 肥沃 родючий і 田地 землі, поля утворюють словосполучення з перехресною парністю: 肥田沃地 родючі землі.

Чотириморфемні словосполучення даного типу утворюють аналогічним чином наступні пари слів: 真实 істинний, дійсний, 凭据 доказ, 真凭实据 справжні докази; 奇怪 дивний, 谈论 міркування, 奇谈怪论 дивні міркування; 聚会 зібрати разом, зосередити, 精神 дух, енергія, 聚精会神 зосередитися, зібратися з думками;

Генетично чотириморфемні утворення цього типу являють собою об'єднання двох однорідних за своєю структурою словосполучень, компоненти яких повнозначні лексеми, односкладові слова мови веньянь.

Питання для обговорення:

1. Поясніть що таке чотириморфемний варіант вдоморфемного словосполучення.
2. Як утворюються чотириморфемні словосполучення із співположенням синонімів?
3. Яким чином відбуваються перетворення чотириморфемних словосполучення?
4. Чим викликане використання службових слів в чотириморфемних словосполученнях?
5. Поясніть утворення чотириморфемних словосполучень з перехресною парністю.

СИСТЕМА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛЕЙ

Поняття "стиль" багатозначне. Воно вживається в різних сферах людської діяльності. Лінгвістичну сутність цього поняття можна визначити наступним чином; мовний стиль - це приватна система засобів вираження, що входить разом з іншими приватними системами в єдину структуру загальнонародної мови. Мовний стиль в дії, в конкретній реалізації прийнято називати мовленнєвим стилем.

У роботах зі стилістики китайської мови, що належать китайським вченим, зазвичай вказують п'ять стилів, що входять у загальну структуру сучасної китайської літературної мови: публіцистичний, науково-технічний, літературно-художній, офіційно-діловий і розмовний.

Публіцистичний, науково-технічний, офіційно-діловий і розмовний стилі дійсно існують в сучасній китайській літературній мові. Що стосується "літературно-художнього стилю", то він істотно відрізняється від функціональних стилів. Його доцільно розглянути окремо, назвавши літературно-художнім мовленням.

Зазначена система стилів китайської мови є відносною й умовною. Між мовними стилями немає суворих меж. Означені стилі пов'язані між собою, тісно переплітаються і взаємодіють між собою. Тому функціональні стилі слід не стільки протиставляти, скільки зіставляти.

Питання для обговорення:

1. Поясніть лінгвістичну сутність поняття «стиль».
2. Які стилі виділяють в сучасній китайській літературній мові?

Публіцистичний стиль

Загальна характеристика

Публіцистичний стиль (政论语体 zhèng lúnyǔ tǐ) - один з функціональних стилів. Входить в групу письмово-книжкових стилів китайської мови.

Сукупність творів публіцистичного стилю об'єднується під загальною назвою публіцистики. Публіцистика - галузь літератури, яка висвітлює суспільне життя і питання поточної, повсякденної політики. Тематика публіцистичних творів актуальна і злободенна. Ці твори зазвичай присвячуються нагальним, що вимагають свого вирішення питанням. Публіцистичний стиль часто зустрічається в медіа: в друкованій та онлайн періодиці (газетах і журналах), на радіо та телебаченні, в соціальних мережах тощо.

Публіцистика відтворює соціальні протиріччя та завжди переносить певну ідеологічну позицію. Тексти у публіцистичному стилі часто мають пропагандистський та агітаційний спрямування. Публіцистичний стиль призначений для впливу на аудиторію, і його основними рисами є обґрунтованість та виразність. Цей стиль відрізняється полемічним тоном і насичений емоціями, спрямованими на переконання читачів.

Для того щоб твори публіцистичного стилю могли належним чином вплинути на читача і тим самим, виконати функцію впливу, вони повинні бути строго логічними і добре аргументованими. Разом з тим публіцистичні твори повинні володіти якостями виразної, образної мови. Саме тому мова публіцистики неоднорідна за своїми стилістичними прикметами. Вона поєднує риси наукової прози з особливостями художньої літератури. Характерною особливістю мови публіцистики є одночасне використання прийомів вираження, властивих мові науки і мові художньої літератури, постійне переплетення наукової аргументації і образного опису.

Публіцистичний стиль зазвичай використовується в письмовій формі спілкування. Цим визначаються властиві йому особливості відбору та вживання мовних засобів.

Лексико-фразеологічні особливості

В системі лексичних засобів публіцистичного стилю сучасної китайської мови важливе місце займає суспільно-політична лексика, а також лексика термінологічна.

До суспільно-політичної лексики зазвичай відносять слова, які постійно вживаються в періодичній пресі: 纲领 програма, 宣言 декларація, 宣传 пропаганда, 鼓动 агітація. Характерною особливістю суспільно-політичної лексики китайської мови є майже повна відсутність інтернаціональних слів, які увійшли в мову в формі фонетичних запозичень, таких, наприклад, як 互联网 hùliánwǎng Інтернет.

У публіцистичних творах в залежності від потреб, пов'язаних з конкретною тематикою цих творів, широко використовується термінологічна лексика, загальноекономічна та загальновійськова, а також іноді і більш спеціальна термінологія, що вживається в науці і техніці або в промисловому і сільськогосподарському виробництві. Суспільно-політична і термінологічна лексика вживається в прямому, предметно-логічному значенні. Для неї характерна однозначність.

Лексика та фразеологія мови веньянь

В письмово-книжних стилях сучасної китайської мови певну роль відіграють веньянізми, запозичення із старої літературної мови веньянь. Їх питома вага в окремих творах писемного мовлення досить значна.

Веньянь лаконічна і одночасно ємна в смисловому плані мова. Тому в публіцистиці і досі нерідко використовуються 文言词 (веньянізми, лексика мови веньянь).

Наприклад, вживається словосполучення 设宴 влаштувати прийом, дати банкет замість 摆酒席 в байхуа; 应邀 прийняти запрошення, на запрошення замість 答应邀请 в байхуа. Іноді ці слова створюють урочистість, надають мові підняту тональність.

У публіцистичній літературі зустрічаються словосполучення зазвичай чотириморфемного складу, побудовані за лексико-граматичними нормами мови веньянь: 安于现状 миритися з існуючим станом; 不言而喻 зрозуміло без слів; 一身作则 самому бути прикладом, бути прикладом для інших; 大举进攻 в широких масштабах почати наступ, загальний наступ; 大显身手 наочно показати майстерність, повністю проявити здібності; 委曲求全 лавірувати, йти на компроміс; 混淆是非 вводити в оману, видавати чорне за біле (дослівно: змішувати правду і брехню); 和睦共处 жити в мирі і дружбі; 冒天下之大不韪 всупереч світовій громадській думці.

Деякі з цих словосполучень є фразеологічними виразами, фразеологізмами, що повністю складаються зі слів з вільним значенням, але в той же час на відміну від вільних словосполучень відтворювані в мовленні як готові одиниці з постійним складом і значенням.

Власне виразні засоби

У творах сучасної китайської публіцистики поряд з лексикою і фразеологією, що має стилістичне забарвлення, пов'язане з належністю слів і словосполучень до цього мовного стилю, широко використовуються також емоційно забарвлені слова та фразеологізми, або, іншими словами, лексика і фразеологія, що має емоційно-оцінне значення.

Наприклад: 英勇 героїчний; 出色 видатний; 空前 небувалий, безпрецедентний; 傀儡 маріонетка; 巢穴 лігво; 花招 трюк; 用心险恶 зловмисний; 臭不可闻 смердючий, смердючий, мерзенний, огидний; 丑恶面目 потворне (потворна) особа, огидний вигляд; 狰狞面目 звірина зовнішність; 大肆吹嘘

широко розрекламувати; 不厌其烦地鼓吹 невпинно сурмити, невтомно проповідувати; 真是可笑! адже дійсно смішно! адже воістину сміховинно!; 等着瞧吧 поживемо-побачимо! (Часто скептично).

Для китайської публіцистики характерно також використання 庄严词语 zhuāngyán cíyǔ (лексика високого стилістичного тону).

Наведемо кілька прикладів: 伟大 великий, велич; 伟业 велике діяння; 宏伟 величний; 祖国 вітчизна; 诞生 народження; 逝世 смерть; 主人翁 господар (наприклад, господар своєї країни); 不朽 безсмертний; 夫人 чоловік, пан.

Значний інтерес для розуміння стилістичних особливостей публіцистичних творів представляють випадки вживання слів високого стилістичного тону з метою створення іронії, для осміяння ідеологічних супротивників.

Наприклад: 称心的忠实走狗 вірний слуга (посіпака), який припав до душі; 得到赏识 користуватися благоволінням.

Слова 称心 бути до душі і 赏识 благовоління зазвичай вживаються задля пишномовності мови, властивої старим китайським вишуканим стилям. Однак в публіцистиці вони вживаються не в прямому значенні, а в переносному як засіб створення іронії, звучать як насмішка. Те ж саме можна сказати про слово 赏赐 милостиво дарувати.

Вживання слів високого стилістичного тону з метою створення іронії створює, власне кажучи, у цих лексем контекстуальне негативне значення. Розуміння даного стилістичного прийому пов'язане з відомими труднощами. Потрібно знати, що в даному випадку використано саме слово високого стилістичного тону, що не завжди фіксується словниками. Проте, встановивши приналежність тих чи інших слів до високого стилістичного тону, не важко зрозуміти з контексту, що вони використовуються в переносному значенні як засіб іронії і глузування.

Зображувально-виразні засоби

У сучасній китайській публіцистиці іноді можна спостерігати випадки вживання зображувально-виразних засобів, що представляють собою різновиди категорії 比喻 bǐyù (іносказання, засноване на порівнянні), таких, як 明喻 míngyù і 隱喻 yǐnyù образне порівняння (явне і приховане), 借喻 jièyù метафора, а також епітет. Розглянемо кілька прикладів:

1. 伤透脑筋的问题 - наболіле, болюче питання (питання, який ранить мозок), де 伤透脑筋 - художнє означення, або, інакше кажучи, епітет.

2. 掩盖血手 прикривати криваві руки, тобто приховувати злочин. У цьому прикладі словосполучення 血手 криваві руки вживається в метафоричному значенні.

Таким чином, ці словосполучення являють собою метафори.

У сучасній публіцистиці часто зустрічається саркастична метафора 兜售骗局. Вона вживається для осміяння тих, хто поширює завідомо неправдиві відомості. Дослівне значення даної метафори: продавати обман. (兜售 - продавати товар так, як це роблять дрібні вуличні торговці).

Зустрічається й інша, близька за значенням метафора 兜售自己的观点 нав'язувати свою точку зору, проповідувати свої погляди.

Нарешті, слід сказати, що в публіцистичних творах широко вживається ідіоматика, відображена в стійких словосполученнях, званих 成语 chéngyǔ сталих висловах. Наприклад:

焦头烂额 мати жалюгідний вигляд в результаті повного краху зроблених зусиль (дослівно: обпалена голова, обпалений лоб); 不打自招 мимоволі проговоритися, проговоритися, не бажаючи того виказати свої непристойні наміри (дослівно: не б'ють, а сам визнає вину); 一丘之貉 споріднені душі, одного поля ягода (дослівно: з одного пагорба борсуки).

Ченьюй в силу своєї самобутньої природи зазвичай надають публіцистичним творам своєрідне національне забарвлення.

Види публіцистичних творів

Одним з основних видів публіцистичних творів, широко представлених в китайській періодиці, є 评论 pínglùn - коментар, інша назва 述评 shùpíng. В нашій періодиці 评论 відповідає такому виду публіцистичних творів, як стаття політичного оглядача, огляд. Іноді (але далеко не завжди) до публіцистичних творів можна віднести такий вид газетних матеріалів, як 社论 shèlùn (редакційна стаття, передовиця).

Інший поширений вид китайської публіцистики - це 短评 duan ping. 短评 за своїм обсягом і характером тематики відповідає публіцистичним нотаткам, до яких в нашій пресі слід віднести замітки на міжнародні теми, які нерідко називають колонкою коментатора.

Іноді в китайській публіцистичній літературі замітку публіцистичного характеру називають також 时评 shí píng, що дослівно означає замітка на тему дня, або замітка на злободенну тему. Повна назва - 国际时事评论 guó shì shí píng lùn публіцистична замітка на міжнародну тему.

В кінці 60-х років з'явився новий різновид публіцистичної замітки, так званий 小评论 xiǎo píng lùn. Нотатки даного різновиду зазвичай бувають присвячені загальним проблемам і приватним питанням внутрішнього життя Китаю. Вони отримали широке поширення в китайській пресі останніх років. Поява нової термінологічної назви, мабуть, покликане відмежувати замітку даного типу від публіцистичних творів, які здавна охоплюються близьким за своєю етимологією терміном 短评 duan ping.

Статті в газетах та журналах висвітлюють актуальні події, проблеми або аналізують певні аспекти суспільного життя. Термін 文章 wénzhāng використовується для опису будь-якої писемної роботи або тексту, включаючи статті в газетах. Новинна стаття 新闻报道 xīnwén bàodǎo представляє новинний репортаж і використовується для опису статей, які містять новини або інформацію про події. Редакційні статті або коментарі, які виражають позицію

газети з певного питання називаються 社论 shèlùn. Термін спеціальний репортаж - 特写报道 tèxiě bàodào використовується для опису статей, які містять детальні описи або аналізи певних подій або ситуацій.

Публіцистичні виступи представлені усними виступами або промовами, які зазвичай мають певну ціль або завдання. Термін 演讲 yǎnjiǎng використовується для опису усних виступів або промов, які можуть мати різний характер, від політичних до культурних. 演说 yǎnshuō означає "виступ" або "промова", і використовується для усних виступів, зазвичай з метою переконання або інформування. Термін 演讲会 yǎnjiǎnghuì використовується для опису публічних виступів або лекцій, які можуть включати одного або кількох виступаючих. Термін 演讲比赛 yǎnjiǎng bǐsài - для опису конкурсів виступів або ораторських змагань, де учасники представляють свої ідеї або аргументи перед аудиторією.

Питання для обговорення:

1. Дайте загальну характеристику публіцистичного стиля в китайській мові.
2. В чому полягають лексико-фразиологічні особливості публіцистичного стилю китайської мови?
3. Який вплив спричинила мова веньянь на публіцистичний стиль китайської мови?
4. В чому особливість вживання власе виразних засобів в китайських текстах публіцистичного стилю?
5. Які зображувально-виразні засоби є притаманні китайському публіцистичному стилю?
6. Розкрийте які види публіцистичних творів існують в китайській періодиці.

Науково-технічний стиль

Загальна характеристика

Науково-технічний стиль або стиль наукової прози (科学技术语体 ke xue ji shu yu ti), називають іноді також стилем інтелектуального мовлення або розумовим стилем (理智语体), являє собою один з функціональних стилів. Він відноситься до групи письмово-книжкових стилів сучасної китайської мови.

Призначення науково-технічного стилю, функція мови в наукових творах полягають у тому, щоб описати й пояснити явища природи і суспільства, розкрити закони існування та розвитку, передати відому суму знань і повідомити про результати нових відкриттів.

До завдань наукової прози належить: створення понять, формул, які розкривають закономірності об'єктивно існуючих явищ, процесів, а також аргументація певних положень, доказ висунутих гіпотез.

Основні різновиди науково-технічного стилю - це наукова проза і науково-популярна література. До творів наукової прози слід віднести наукову монографію, статтю, дисертацію, а також різного роду довідники та енциклопедії. Тексти лекцій, доповідей на наукові теми також можуть бути віднесені до творів наукової прози.

Для науково-технічного стилю характерна точність понять, чіткість формулювань, стрункість викладу.

За формами мовного виразу науково-технічний стиль істотно відрізняється від літературно - художньої мови. Він характеризується однозначністю слів і граматичних структур.

Лексико-фразеологічні особливості

У лексиці науково-технічного стилю можна виділити кілька пластів. Це перш за все термінологічна лексика. У ній слід виділити запозичену лексику,

складову частину науково-технічної термінології, і, нарешті, у зв'язку з іншомовними запозиченнями інтернаціональну лексику.

Термінологічна лексика

У науково-технічному стилі найважливішу роль відіграє термінологічна лексика, або науково-технічна термінологія. До науково-технічної термінології відносяться слова, що виражають спеціальні поняття. Ці слова призначені для того, щоб точно позначати предмети, процеси, явища, які стосуються тієї чи іншої галузі наукового знання, до конкретної галузі науки або техніки.

Основна вимога, яку зазвичай пред'являють до наукової термінології - це однозначний характер слів, що до неї відносяться. Наведемо кілька термінів:

Граматичні терміни: 词 слово, 词组 словосполучення, 句 речення, 语法范畴 граматична категорія. Медичні терміни: 外科 хірургія, 高血压病 гіпертонія, 盲肠炎 апендицит.

Запозичена лексика

Терміни в сучасній китайській мові в своїй переважній більшості є власне китайськими словами. Разом з тим деяке число термінів являють собою іншомовні запозичення 外来词 wàilái cí.

Запозичена лексика - це один із проявів лінгвістичних контактів, взаємодії окремих мов. Запозичення з інших мов можна поділити на два різновиди: фонетичні та семантичні запозичення.

Фонетичних запозичень в китайській мові небагато. Необхідно відзначити, що найбільша кількість звукових запозичень припадає на спеціальну науково-технічну термінологію. 勃朗宁 браунінг (англ.), 海洛因 героїн (нім.), 卡他 катар (англ.).

Семантичні запозичення, звані також кальками, виникли в результаті перекладу на китайську мову іноземних слів. Однак треба мати на увазі, що це переклад особливий, при якому в запозиченій мові з'являються нові слова.

Семантичні запозичення на відміну від фонетичних запозичень складаються з китайських лексичних елементів, передають нові поняття, взяті з іноземних мов, і з точки зору джерела появи їх слід вважати іншомовними запозиченнями.

За своєю структурою терміни-кальки, що існують в китайській мові, незмінно являють собою багатоскладові слова. Їх можна поділити на власне кальки і напівкальки.

Терміни-кальки: 含水物 гідрит (речовина, що містить воду), 重水 важка вода.

Терміни-напівкальки: 坦克车 танк, 来复枪 гвинтівка.

У напівкальках один з компонентів (в наведених прикладах другий компонент: 车 віз, візок; 枪 вогнепальна зброя) являє собою семантично значущу морфему, що розкриває зміст терміна, тоді як інша частина передає його звучання.

У китайській мові в сфері науково-технічної термінології зустрічається досить багато запозичень з японської мови. Однак ці терміни не можна віднести ні до фонетичних, ні до семантичних запозичень. Це іншомовні запозичення особливого роду.

Такі запозичення виникли і склалися як терміни в японській мові. Але, будучи словами, що складаються з китайських лексичних елементів, у свій час взятих японцями з китайської мови, вони нічим не відрізняються від власне китайських слів. Ці слова являють собою рідкісне і цікаве явище. Запозичення подібного роду називають вторинними запозиченнями.

Економічні терміни: 预算 кошторис, 保险 страхувати, страхування, 消费 споживати, споживчий. Логічні терміни: 概念 поняття, 判断 рішення (суду), 前提 посилка.

Інтернаціональна лексика

Слова, що зазвичай відносяться до інтернаціональної лексики 国际语汇 guójī yǔhuì, в більшості випадків створені з греко-латинських лексичних елементів. Вони вживаються, в багатьох мовах і характеризуються схожістю звучання, а також смисловою спільністю.

Інтернаціоналізми увійшли в китайську мову в своїй більшості як кальки (рідше — напівкальки). Інтернаціональних слів, що увійшли в китайську мову у формі фонетичних запозичень, зовсім небагато.

Схожість звучання, або фонетична спільність, є істотною ознакою інтернаціоналізмів в європейських мовах. Відсутність цієї ознаки у більшості подібних запозичень, які увійшли в китайську мову, швидше за все приводить до висновку про те, що інтернаціональна лексика цього типу майже повністю відсутня в китайській мові.

До інтернаціоналізмів можна віднести тільки такі слова, як 苏维埃 рада, 阿司匹林 аспірин, 卡特尔 картель.

Хоча твори сучасної наукової прози пишуться на байхуа, проте в них широко використовуються лексичні та граматичні запозичення з вєньня, особливо граматичні запозичення.

Що стосується зображувально-виразних засобів (порівняння, метафора та інші тропи), то вони мають обмежене вживання в науковій прозі. Дещо ширше ці засоби використовуються в науково-популярній літературі.

Фразеологічні штампи

Вкажемо декілька стійких оборотів, фразеологічних штампів, характерних для науково-технічного стилю: 下面举例 — нижче наведемо приклади; 无须举例 не будемо наводити приклади; 见上文 див. вище; 综上所述 підсумовуючи вищесказане; 略谈一下 коротко зупинимося на ... ; 略加分析 стисло проаналізуємо; 可以断言 можна затверджувати; 不可否认 не можна заперечувати.

Ці та інші, подібні до них штампи виступають зовнішніми прикметами наукової прози.

Питання для обговорення:

1. Дайте загальну характеристику науково-технічного стиля в сучасній китайській мові.
2. Які лексичні групи виділяють в науково-технічному стилі китайської мови?
3. Розкрийте особливості вживання термінів, запозичень, інтернаціоналізмів, фразеологічних штампів в китайському науково-технічному стилі.

Офіційно-діловий стиль

Загальна характеристика

Офіційно-діловий (офіційно-канцелярський) стиль 公文语体 gong wen yu ti (事务语体 shi wu yu ti) - один з функціональних стилів сучасної китайської мови, входить в групу письмово-книжкових стилів.

Цільове призначення офіційно-ділового стилю, його функції полягають в тому, щоб надати інформацію щодо питань ділового спілкування, досягти домовленості, дійти згоди з правових питань. Цей стиль, таким чином, безпосередньо обслуговує ділову практику людей.

Офіційно-діловий стиль використовується при складанні законодавчих актів, урядових постанов, наказів, статутів, інструкцій, міжнародно-правових і торгових угод. Цей стиль знаходить також своє застосування при складанні ділових листів, заяв, різного роду службових записок.

Офіційно-діловому стилю, подібно стилю науково-технічного, властиві стрункість викладу, точність і чіткість формулювань.

Офіційно-діловий стиль китайської мови має тривалу історію свого існування. До 1949 року в Китаї вживалися складні форми ділових паперів. При складанні документів і ділових листів керувалися строгими правилами, які передбачали вживання трафаретних обертів, фразеологічних штампів. При цьому дотримувалася певна субординація (від старшого до молодшого, між рівними, від молодшого до старшого). Залежно від інстанції використовувалися спеціальні, строго встановлені, вирази.

Після 1949 року офіційно-діловий стиль зазнав значних змін. Він став простішим і конкретнішим і через це зрозумілішим для широких верств населення. Офіційно-діловий стиль сучасної китайської мови запозичує елементи інших функціональних стилів і, поступово перетворюючись, набуває новий вигляд.

Лексико-фразеологічні особливості

Лексика офіційно-ділового стилю відноситься до того пласту лексики сучасної китайської мови, який зазвичай називають книжними.

Говорячи, про лексичні особливості офіційно-ділового стилю, потрібно перш за все вказати, спеціальну лексику 特用词 tè yòng cí, або лексику, стилістично зазначену: 申请 просити, прохання; 批示 накласти резолюцію, резолюція; 批准 вирішити (у позитивному сенсі), ратифікувати; 核准 розглянути і вирішити, санкціонувати; 任命 призначати на посаду, призначення; 免除 звільнити від займаної посади, звільнення.

Офіційно-діловий стиль сучасної китайської мови неоднорідний лексично: в ньому досі вживається лексика, яка поширена в китайській класичній літературі. Разом з тим останнім часом спостерігається також використання лексики розмовного стилю. При цьому інший раз різнорідні лексичні одиниці вживаються одночасно.

Наведемо приклад, стилістичної контамінації, що представляє собою поєднання різностильних елементів, які своєрідно відображають колишні,

застарілі і нові явища, що розвиваються в лексичній системі офіційно-ділового стилю.

У реченні 鼓足干劲, 力争上游 *напрягаючи всі сили, прагнути вперед* ужитково-побутова лексика сполучається, з виразом старої літературної мови, 力争上游.

В офіційно-діловому стилі поряд зі спеціальною лексикою використовуються також спеціальні обороти, фразеологічні штампи, або стилістично зазначені фразеологізми. До них можна віднести наступні трафаретні вираження, уживані в юридичних документах: 归案法办 віддати до суду, притягнути до судової відповідальності; 依法惩办 карається за законом; 追究刑事责任 притягнути до кримінальної відповідальності; 概不追究 повністю припинити судове переслідування; 具有约束力 має обов'язкової силою; 查照办理 прийняти до відома та виконання.

Хоча за своїм смисловим значенням і функціональним призначенням мовні штампи офіційно-ділового стилю неоднакові (це залежить від характеру документа), проте за своєю мовною природою вони належать до одного класу стилістично зазначених одиниць китайської мови. Для офіційно-ділового стилю особливо характерні шаблон у використанні стилістично позначених мовних одиниць, традиційність мовного оформлення.

Такі стійкі фрази часто зустрічаються в міжнародно-правових документах:

1. 缔约双方同意...

Договірні сторони погодилися про ... .

2. 本条约须批准 ...

Цей договір підлягає ратифікації ... .

3. 本条约自互换批准书之日起生效.

Цей договір набирає чинності з дня обміну ратифікаційними грамотами.

Види ділових паперів

Дамо коротку характеристику деяких видів ділових паперів.

启事 "оголошення" представляє собою діловий папір, за допомогою якого установа (підприємство) чи окрема особа повідомляє про що-небудь для загального відома.

Наприклад: 迁移启事 оголошення про зміну адресата, 创刊启事 оголошення в зв'язку з виходом першого номера періодичного видання, 更名启事 оголошення про зміну імені, назви.

通知 повідомлення - діловий папір, який широко використовують партійні й урядові органи, установи та підприємства для оповіщення широких мас населення. Іноді вказується назва установи (підприємства), що посилає повідомлення або повідомляється, з якого приводу зроблено повідомлення.

Наприклад: 人民公社革委会通知 - повідомлення революційного комітету народної комуни, 关于召开植树造林会议的通知 – повідомлення про скликання наради з питань деревонасадження.

通告 циркуляр (циркулярне повідомлення) - документ, за допомогою якого державні органи звертаються до населення (вищі установи до нижчих) з важливих питань. Володіє обов'язковою силою, іноді містить назву установи, що видає циркуляр, а також згадка про те, з якого приводу розсилається дане циркулярне повідомлення.

请柬 запрошення служить повідомленням з приводу зборів, різного роду заходів, а також з нагоди знаменних дат. Зазвичай містить мовні штампи, стійкі обороти: 敬请莅临 шанобливо просимо, 敬候光临 шанобливо очікуємо вашого прибуття, 欢迎 ласкаво просимо.

Питання для обговорення:

1. Дайте загальну характеристику офіційно-ділового стиля в сучасній китайській мові.

2. Схарактеризуйте лексикофразеологічні особливості офіційно-ділового стилю сучасної китайської мови.
3. Наведіть приклади ділових паперів в сучасній китайській мові.

Розмовний стиль

Загальна характеристика

Розмовний стиль (口头语体 kou tou yu ti) - один з функціональних стилів сучасної китайської літературної мови. Він охоплює широку сферу мовної діяльності, володіє різноманітними формами мовного вираження.

Розмовний стиль як один із функціональних стилів літературної мови являє собою літературно-розмовну мову і в цьому сенсі відповідає літературній нормі сучасної китайської мови. Він використовується переважно в повсякденному ужитково-побутовому і побутово-діловому спілкуванні.

Розбіжностей між розмовним стилем і стилями письмово-книжковими, в сучасній китайській мові, більше, ніж в українській. Це визначається не тільки відмінностями в умовах і характері спілкування, але також і впливом багатовікової традиції, бо в Китаї в минулому протягом тривалого часу мова усного спілкування істотно відрізнявся від письмової мови.

Лексико-фразеологічні та граматичні особливості розмовного стилю визначаються конкретною ситуацією. Важливу роль відіграє інтонація, а також такі паралінгвістичні засоби, як міміка і жести. Високий рівень емоційності, властивий розмовному стилю, зумовлює широке використання афективних засобів.

Лексико-фразеологічні особливості

Використання лексики та фразеології у сфері розмовного стилю в значній мірі визначається тим, що розмовний стиль вживається головним чином в усній формі.

З точки зору складу лексика розмовного стилю демонструє протилежні тенденції і являє собою різнобарвну картину. З одного боку, в повсякденній розмовній мові широко використовуються односкладові слова, тоді як у письмово-книжкових стилях часто вживаються слова двоскладові. З іншого боку, нерідко в розмовному стилі сучасної китайської мови можна спостерігати зворотне явище - прагнення використовувати двоскладове слово замість односкладового.

Наприклад: 耳朵, 舌头, 鼻子 замість 耳, 舌, 鼻.

Статистично домінуючий і, отже, основний пласт лексики розмовного стилю утворюють слова, що відповідають нормам сучасної китайської літературної мови, нейтральні з точки зору стилістичної віднесеності. Це так звані нейтрально-літературні слова, або міжстильова лексика літературної мови.

Коло понять, що позначаються цими словами, надзвичайно широке. До нейтрально-літературних слів відноситься не тільки побутова лексика повсякденного вжитку, але також лексика, яка обслуговує різноманітні сфери людської діяльності.

Значення нейтрально-літературної лексики досить велике, проте лексичне ядро розмовного стилю, що визначає його специфіку, складають розмовно-літературні слова (власне розмовна лексика). Ця лексика характеризується переважним вживанням в розмовному стилі і, отже, має стилістичне забарвлення. Розмовно-літературні слова іноді називають колоквиалізмами.

Розглянемо кілька слів, характерних для розмовного стилю: 明儿个 завтра; 好 дуже, добре; 搞: а) робити, займатися; б) розуміти, усвідомити, розбиратися; 漏子 недогляд, помилка, помилка; 敢情: а) є; б) звичайно; 落炕 звалитися, занедужати; 顽皮 пустотливий, бешкетний.

Наведемо приклади вживання цих слів в мові:

1. 你要把这个问题搞清楚.

Ти повинен добре розібратися в цьому питанні.

2. 好大的风. (新华字典)

Дуже сильний вітер.

Розмовно-літературні слова, тобто слова, що відносяться до власне розмовної лексики, зазвичай утворюють синонімічні пари з нейтрально-літературними словами: 脑袋 (头) голова, 瞧 (看) дивитися, 搁 (放) класти, ставити, 个子 (身材) зріст, 法子 (办法) спосіб, 吓唬 (恐吓) залякувати, 脑门子 (前额) лоб, 腮帮子 (腮颊) щока.

Порівняємо синонімічні пари словосполучень, які відповідно відносяться до власне розмовної та нейтрально-літературної лексики: 打下基础 (奠定基础) закласти основу, фундамент; 看情形去办 (斟酌情形去办) діяти залежно від обставин; 打哆嗦 (寒颤) тремтіти, трястися від холоду; 找碴儿 (挑剔) прискіпуватись, вишукувати недоліки.

Власне виразні засоби

Буває, що розмовно-літературні слова, збігаючись за основним лексичним значенням з нейтрально-літературними словами, відрізняються від останніх додатковими емоційно-оціночними значеннями і експресивними відтінками. Суб'єктивна оцінка може бути позитивною або негативною.

Для розмовного стилю китайської мови характерно вживання слів з емоційно-оцінним значенням, утворених морфемами 鬼 (у самотійному вживанні - чорт), 虫 (черв'як) і 蛋 (яйце): 醉鬼, 酒鬼 — пияк (нейтральна лексика: 醉汉, 酒徒 — п'яниця); 穷光蛋, 穷鬼 — голодранець (нейтральна лексика: 穷人 бідняк); 糊涂虫, 糊涂蛋 — дурень (нейтральна лексика: 糊涂人 дурний).

Наведемо приклади вживання цих слів в контекстах творів художньої літератури, що відображають розмовну мову:

1. 明天又变成穷光蛋。(茅盾. 子夜)
А завтра знову станеш голодранцем.
2. 哥哥是个糊涂蛋!(老舍. 末一块钱)

Старший брат — дурень!

Ясність смислової структури слова підсилює його емоційно-оцінне значення. У китайській мові ясно проявляється внутрішня форма саме у лексичних одиниць, що виникли в результаті словоскладання: 恶棍 лиходій, негідник (зло + нероба), 赌棍 азартний гравець (грати на гроші + нероба).

За свідченням Гао Цинци, в розмовній мові словотвірний суфікс 儿 *er* нерідко використовується як засіб емоційного забарвлення. Так, на думку автора, між словами 教员 і 教员儿 існує велика різниця: перше означає «вчитель», тоді як друге несе в собі зневажливий відтінок «училка, учітелішка».

Разом з тим, слід зауважити, що даний суфікс має і позитивну оцінку. У цьому випадку він протиставлений суфіксу 子, який утворює слова з негативною оцінкою. Наприклад, 老头儿 - старий, старець, 老头子 - дідуган.

З точки зору особливостей внутрішньої форми певний інтерес представляють фразеологізми розмовного стилю, що містять емоційну оцінку: 吹牛皮 хвалитися (надувати бичачу шкіру); 拍马屁 підлещуватися (поплескувати коня по крупу); 发牢骚 скаржитися, нарікати (вилити досаду).

妈妈对别人发孩子的牢骚说: «我那个孩子太顽皮了, 活像个猴子». (张瑰一. 修辞概要) Мати, скаржачись стороннім на дитину, говорила: "Дуже пустотлива у мене дитина, немов мавпочка".

У розмовному стилі, в емоційно забарвлених реченнях зустрічаються прислівники 可, 可是 - однак, проте ж; 倒, 倒是 - навпаки, однак. Ці слова підсилюють протиставлення.

1. 你受到了, 我可受不了. (曹禺. 北京人)

Ти можеш перенести, проте ж я не можу.

2. 你倒会说好听的话. (新华字典)

Ти, однак, вмєш говорити красиві слова.

Для розмовного стилю характерно також вживання модальних слів 想来, 看来 - очевидно, ймовірно, мабуть. Ці слова виражають припущення (гіпотетична модальність).

1. 想来可以办得到. (国语词典)

Вочевидь, можно буде зробити.

2. 看来你还不知道这件事吧? (俄汉大辞典)

Ти, ймовірно, ще не знаєш про це?

3. 你想来都是知道的了. (郭沫若. 宇宙火箭与人造卫星对话)

А тобі, вочевидь, відомо все це.

Зображувально-виразні засоби

У розмовному стилі, в усному спілкуванні китайців, а також в діалогічному мовленні художньої прози нерідко зустрічаються прислів'я і приказки як один з виразних засобів китайської фразеології. Китайські прислів'я та приказки, звані 谚语, є яскравим проявом усної творчості широких мас протягом багатьох століть, та охоплюють найширшу область різноманітних явищ народного життя Китаю.

1. 鸡蛋里找骨头.

Шукати кістки в курячому яйці (вишукувати недоліки, чіплятися).

2. 天下乌鸦一般黑.

У піднебесній все ворони чорні. (Скрізь одне й те ж.)

3. 家有一老, 犹如一宝.

Старий у родині, що скарб у хаті.

4. 三百六十行, 最苦不过是教书匠.

З представників трьохсот шістдесяти професій найбільш бідолашний - це вчитель.

Народні вислови представлені в Китаї не тільки прислів'ями та приказками. Чільне місце серед них займають також недовомки-іносказання (歇

后语 хіèhòuyǔ). В живому усному спілкуванні, в емоційно забарвленій мові можна почути недомовки, то серйозні, повчальні, то жартівливі, іронічні.

1. 狗咬耗子 —— 多管闲事.

Собака ловить мишей - занадто багато займається сторонніми справами. Вживається в переносному значенні «совати носа не в свою справу».

2. 老虎带数珠儿 —— 假充善人.

Тигр взяв з собою вервиці - прикидається доброю людиною (бути лицеміром).

Питання для обговорення:

1. Схарактеризуйте розмовний стиль сучасної китайської мови.

2. В чому полягають лексико-фразеологічні особливості розмовного стилю китайської мови.

3. Які власне виразні засоби характерні для розмовного стилю китайської мови?

4. Окресліть зображувально-виразні засоби які зустрічаються в розмовному стилі сучасної китайської мови.

Літературно-художня мова

Загальна характеристика.

У роботах зі стилістики китайської мови, що належать китайським авторам, літературно-художню мову зазвичай розглядають в якості одного з мовних стилів і називають 文艺语体 wenyǔ yǔ tǐ (літературно-художній стиль).

Літературно-художня мова займає особливе місце в структурі загальнонародної китайської мови і суттєво відрізняється від функціональних стилів. Найбільш характерна особливість літературно-художнього мовлення, що дозволяє розглядати його окремо від функціональних стилів, - це використання в межах одного твору засобів і прийомів, властивих різним стилям

загальнонародної мови. У китайському літературно-художньому мовленні практично знаходять своє застосування засоби і прийоми, що існують у всіх мовних стилях.

Літературно-художня мова знаходить своє відображення в творах художньої літератури, яку називають іноді красним письменством. Художня література - найяскравіший і наймогутніший прояв духовної культури народу.

Художня література - найпоширеніший вид мистецтва, який широко і повно, різнобічно і різноманітно відображає життя у всіх його нескінченних проявах. Різні галузі мистецтва, як відомо, користуються різними засобами для зображення навколишньої дійсності, створення художніх образів. У художній літературі, звісно, основним засобом відображення життя є мова. Літературно-художня мова, подібно до публіцистичного стилю, виконує функцію впливу. Вплив літературно-художнього мовлення, творів художньої літератури на читача є впливом естетичним. Щоб література мала вплив на читача, служила шляхетним цілям, відрізнялася високою художністю, необхідна велика майстерність письменника з відбору та використання певних взаємопов'язаних, пройнятих однією ідеєю і зведених в одну структуру засобів і прийомів мови. Всі ці засоби і прийоми покликані створити систему подій, систему образів і тим самим висловити ідейно-художній задум письменника.

Лексико-фразеологічні особливості

Розглянемо деякі особливості, властиві літературно-художньому мовленні в сфері вживання лексики і фразеології сучасної китайської мови. До лексико-фразеологічних засобів, які знаходять широке застосування в художній літературі, слід віднести слова з емоційно-оцінним значенням, діалектизми, жаргонізми, а також ідіоми, прислів'я і приказки, недовомки-іносказання, крилаті слова.

Власне виразні засоби

У творах художньої літератури важливим засобом лексичної виразності служать слова з емоційно-оцінним значенням. Вони мають високу експресивність, роблять мову яскравою і виразною.

Наведемо низку прикладів, що показують вживання слів з емоційно-оцінним значенням в творах сучасної художньої літератури Китаю:

1. 实在这样的人最可怜. (茅盾。子夜)

Дійсно, такі люди особливо жалюгідні.

2. 是的, 他无疑的可以成为最出色的车夫. (老舍。骆驼祥子)

Так, він безсумнівно міг стат инайвидатнішим рікшей.

3. 假如手中有两块钱的话, 他会赏给这个乌牙鬼一块. (老舍。末一块钱)

Якби в нього було два юаня, він міг би подарувати юань цьому Чернозубому.

4. 是的, 那可怕的、奇怪的狂笑被她遗忘了. (草明。遗失的笑)

Так, вона забула цей дикий сміх, страшний і неймовірний.

У літературно-художньому мовленні для мовної характеристики персонажів використовуються різні лексичні шари, зокрема діалектизми і жаргонізми. Вони являють собою виразні засоби, що дозволяють наочно передати своєрідність мовної манери літературних персонажів, і в цьому сенсі виконують певну стилістичну функцію.

У мові сучасної художньої літератури Китаю можна спостерігати діалектизми (方言词 fāngyán cí), тобто слова і вирази, притаманні не загальнонародній мові (普通话), а ті, що існують в окремих його діалектах, які досі існують в Китаї і все ще зберігають своє значення. В даний час в Китаї є сім основних діалектних груп: гуаньхуа, У, Сян, Гань, хакка, Юе і Мінь.

Діалектизми знаходяться за межами літературної норми національної мови, але тим не менше іноді вживаються для створення "місцевого" колориту як засобу мовної характеристики літературних персонажів.

У романі Чжоу Лібо «Ураган» (周立波. 暴风骤雨) вжито слово 埋汰 замість слова загальнонародної мови 肮脏. І те й інше слово означає брудний, забруднений. Чжан Гун вказує, що слово 埋汰 вживається жителями Північно-Східного Китаю.

У творі «Великі зміни в гірському селищі» (周立波. 山乡巨变) замість загальнонародного слова 妻子 *дружина* використано слово 堂客, яке зустрічається в одному з місцевих говірок провінції Хунань.

У пекінській говірці вживається дієслово 溜 *піти непоміченим, вислизнути, втекти*.

1. 娘子：“他一大早就溜出去了，什么事也不管！”（老舍。龙须沟）

Нюцзи: "Він ні світ ні зоря втік з дому, ні про що не дбає!"

2. 一眼不见，他就溜了。（新华字典）

Варто було відвести очі, як він одразу вислизнув.

У провінції Хебей для позначення величезної кількості використовується слово 海 (основне значення *море*).

У творах сучасної китайської літератури зустрічаються також жаргонізми (隐语词语) (隐语, 黑话, 同行语), слова і вирази, що вживаються в мові окремої соціальної групи, зокрема в злочинському жаргоні.

Так, наприклад, в оповіданні Лао Ше «Отримав посаду» (老舍. 上任) двічі зустрічається вираз 吃黑枣 *з'їсти чорний фінік*, що на злочинському жаргоні означає *отримати кулю в лоб*. Наведемо тут в якості ілюстрації речення з названої розповіді:

吃黑枣不大舒服，可是报功得赏却有劲呢。

З'їсти чорний фінік не дуже-то приємно, проте бути відзначеним і отримати нагороду - все ж цікаво.

У цьому ж оповіданні Лао Ше вживає кілька жаргонізмів, близьких за своїм словесним складом: 家伙 *штуковина, штукенція*, 硬家伙 *тверда штуковина*, 硬的 «*щось тверде*», якими в різних ситуаціях дійові особи

називають пістолет.

1. “进来”摸了摸腰中的家伙.

"Заходьте!" - а сам помацав штуковину за поясом.

2. 没有穿军衣的必要, 腰里可藏着把硬的.

Військову форму не варто надягати, проте за поясом все ж сховаю щось тверде.

3. 反正尤老二这儿有三个伙计呢, 全有硬家伙.

Принаймні тут у Ю Лаоера будуть троє хлопців, при них - тверді штуковини.

Зображувально - виразні засоби (тропи)

Важливу роль в літературно-художньому мовленні відіграє образне слововживання, або використання зображувально-виразних засобів мови, які називаються тропами. Ці засоби створюють словесні образи, наочно характеризують предмет мовлення.

Засоби колективної експресії

У оповідальній прозі сучасного Китаю широко використовується такий лексико-стилістичний засіб, як 比喻 bǐyù (іносказання, засноване на порівнянні). Ця категорія представлена кількома різновидами: 明喻, 隐喻, 强喻, 借喻, 讽喻.

Особливо часто зустрічається 明喻 míngyù (явне порівняння) і 借喻 jièyù (метафора). Дамо кілька прикладів використання названих засобів в творах художньої літератури.

Спочатку розглянемо вживання порівнянь:

1. 漫天是灰白的云头, 快马似的飞奔, 飞奔。 (茅盾。子夜)

Все небо було закрито сірими хмарами, хмари мчали, мчали, ніби швидкі коні.

2. 平时, 湖却是柔和的深绿色, 像一块厚玻璃似的。 (草明。原动

力)

Зазвичай озеро м'якого темно-зеленого кольору, немов шматок товстого скла.

Це звичні, фіксовані мовою порівняння. Їх образна основа проста і не вимагає спеціального пояснення.

Покажемо далі вживання метафор:

1. 手臂的林子在空中摇动。(叶圣陶。寒假的一天)

Ліс рук сколихнувся у повітрі.

2. 她觉得自己的夏天已经过去, 生命的晚霞早暗下来了。(曹禺。雷雨)

Вона усвідомлювала, що її літо вже пройшло, вечірня зоря життя давно згасла.

3. 那时, 你比现在活泼; 青春的火, 在你血管里燃烧。(茅盾。蚀)

Тоді ти була жвавіше, ніж тепер; вогонь молодості горів в твоїй крові.

Метафора «вечірня зоря життя» зазвичай використовується для образної характеристики похилого віку, повільного занепаду людської сили і краси.

Деякі традиційні метафори, що стали звичними для носіїв китайської мови і, отже, втратили свіжість і новизну, можна все-таки назвати, користуючись виразом Мао Дуня, "відшліфованими перлинами мови", тому що вони мають відточену, досконалу форму.

У мові художньої літератури Китаю певне місце належить також і перифразу. Перифраз — це переносно-алегорична назва особи або предмета. Будучи зображувально-виразним засобом, перифраз вживається замість звичайного слова, що відноситься до нейтральної лексики. Він, таким чином, виконує функцію образного синоніма. У структурному відношенні перифраз являє собою усічений варіант 隱喻.

断弦 обірвалася вживається замість *поховав дружину, смерть дружини*.

风尘 (дослівно) *пил на вітрі; порошинка, гнана вітром* вживається в значенні "занепала жінка".

Треба зауважити, що цей перифраз вживається і в інших значеннях, а саме: "проблеми подорожі", "негаразди війни" (люди, як пил, гнана вітром, поневіряються по дорогах війни). Це стійкий перифраз, який увійшов в образотворчий фонд мови.

У китайській поезії існує ціла група традиційних перифрастичних виразів, що вживаються замість поняття "арочний міст": 长虹 *довга веселка*, 卧虹 *веселка, що лежить*, 垂虹 *веселка, що нависла*, 飞虹 *веселка, що летить*, а також 新月 *молодий місяць*.

Художнє визначення (епітет) у роботах зі стилістики, що належать китайським вченим, відносять до лексико-стилістичної категорії 比喻 *біюу*. Ось декілька постійних, стійких епітетів, які часто зустрічаються у художній прозі: 死寂 *мертва тиша*, 可怕的对照 *страшенний контраст*, 狂叫 *божевільний крик*, 狞笑 *тваринний сміх*.

З точки зору образотворчих можливостей художнього мовлення значний інтерес представляють метафоричні епітети, що дають образну характеристику предмета. Вони також нерідко містять елементи художньої гіперболізації. Наприклад: 惊天动地的鼓掌 *бурхливі оплески* (дослівно: оплески, які стрясають небо і землю); 九牛二虎之力量 *титанічні зусилля* (дослівно: зусилля дев'яти волів і двох тигрів); 奔马一样的豪雨 *галопающий дощ* (дослівно: злива, подібна коню, що мчить).

Наостанок розглянемо приклад, що показує особливості вживання такого лексико-стилістичного засобу, як 移就 *уї жіу*.

将来一杯喜酒, 或能稍慰老年人。 (丁西林。一只马蜂)

І тоді келих радісного вина, можливо, трохи заспокоїть бабусю (тобто келих вина, який п'ють з нагоди радісної події).

Вище були представлені засоби колективного експресії: звичні, традиційні або стійкі, фіксовані порівняння, метафори, перифрази, епітети.

Засоби колективного експресії - це мовні форми, які об'єктивно існують в

мові, що стали його приналежністю, що увійшли у зображально-виразний фонд національної мови.

Засоби індивідуальної експресії

Образне слововживання, пов'язане з метафоричними перетвореннями лексичних одиниць, є вживання мовних засобів у переносному значенні. У цьому сенсі велику художньо-естетичну цінність представляють випадки індивідуального використання окремими письменниками стилістичного прийому метафоризації, створення так званих індивідуально-авторських порівнянь, метафор, епітетів, метонімії тощо.

Спочатку покажемо особливості порівнянь:

1. 暖气把他吸了进去，像南风吸着一只归燕似的。（老舍。末一块钱）

Тепло залучало його до себе, як південні вітри захоплювали собою ластівку, що відлітає у вирій.

2. 叫开了头硬难得停，好比大暑天的蝉儿。（叶圣陶。夜）

Важко зупинитися, як цикада в спекотний день.

3. 待叔雅走进时，他们便寒蝉似的默着了。（叶圣陶。校长）

Коли дядько Шу Я увійшов, вони замовкли, мовчки тремтіли.

4. 我们的锅有时候干净得像个体面的寡妇。（老舍。月牙儿）

Наш горщик іноді чистий, наче порядна вдова.

Приведені ілюстрації представляють собою оригінальні, індивідуально-авторські порівняння, взяті з розповідей сучасних китайських письменників Лао Ше і Е Шентан. Оскільки у цих реченнях використані компаративні союзи як формальний засіб вираження порівняння, їх слід віднести до стилістичної категорії 明喻 míngyù (явне порівняння).

Далі розглянемо кілька метафор, взятих з романів Мао Дуня «Перед світанком» і «Затемнення» (茅盾. 子夜. 蚀).

1. 数目字的雷 — кількість грому.

Цю сміливу і яскраву метафору Мао Дунь використовує в описі тієї атмосфери, яка панує на фондовій біржі Шанхая, де люди у лічені хвилини можуть придбати або втратити цілий спадок.

2. 风暴的袭击 — штурмовий напад.

Щороку на Шанхай обрушується циклон, який приносить самі руйнування та лихо.

Мао дунь зауважує з цього приводу:

这是年年夏季要光顾上海好几次的风暴本年度内第一回的袭击！（子夜）

У теперішньому році це перший рейд циклону, який із року в рік у літню пору по декілька разів надає честь відвідуванням Шанхаю!

Вживши вислів високого стилістичного тону 光顾 *надавати честь відвідуванням*, автор надає нібито випадково кинутому зауваженню легке іронічне забарвлення.

У переносному, алегоричному значенні Мао Дунь нерідко використовує слово 咀嚼 *ретельно розжовувати, пережовувати*.

1. 她只呆呆地咀嚼那几句话。（蚀）

Вона тупо лише повторювала та повторювала (дослівно; пережовувала) ці слова.

2. 她在游廊上徘徊，同时咀嚼着史循刚才那番话。（蚀）

Вона, прогулюючись по терасі, знову і знову повторювала (дослівно: пережовувала) слова, тільки що сказані Ши Сюнем.

3. 四个人四样的心情在那里咀嚼那沈默的味道。（子夜）

Усі четверо, кожен по-своєму, смакували (дослівно: пережовували) смак тиші.

Розглянемо ще декілька прикладів метафоризації словесних значень. У прозовій мініатюрі Сюй Дішаня «Квіти груші» (许地山. 梨花) зустрічаємо самобутню яскраву метафору 花儿的泪 *сльози квітів*.

花瓣和水珠纷纷地落下来，铺得银片满地 ..... 你看，花儿的泪都滴在我身

上哪.

Пелюстки квітів і краплі дощу посипалися вниз, устеляючи землю сріблом ... – Поглянь-но, адже сльози квітів упали на мене.

В оповіданні Лао Ше «Остання монета» (老舍. 末一块钱) знаходимо оригінальну метафору, для якої характерно сміливе, невимушене поєднання слів.
林乃久低下头来, 怕遇上她的眼光.低着头把她的美在心里琢磨着.

Лінь Найцзю опустил голову, боячись зустріти її погляд; з опущеною головою у подумках відточував її красу.

Епітет у китайській філологічній науці не виділяють як окрему категорію, а відносять до такої семантично ємної лексико-стилістичної категорії, як 比喻.

Індивідуально-авторські епітети становлять значний інтерес з точки зору експресивних якостей, виразних можливостей художньої літератури. У прозі сучасного Китаю авторські, оригінальні епітети служать важливим засобом індивідуалізації літературно-художнього мовлення.

У прозових мініатюрах Сюй Дішаня знаходимо такі словесні утворення, як 多情的燕子 *добрі ластівки*, 香巢 *ароматні гнізда*.

1. 那多情的燕子不歇把鞋印上的残瓣和软泥一同衔在口中, 到梁间去构成它们的香巢. (梨花)

Добрі ластівки, тримаючи у дзьобі затоптані ногами, зім'яті пелюстки та м'яку глину, невтомно літають туди, де між кроквами даху будують свої ароматні гнізда .

2. 几枝蜡梅, 还开着寂寞的黄花. (茅盾. 蚀)

Кілька паличок воскової сливи, ще самотні жовті квіти.

3. 树下一条一条死白的东西就是棺材. (叶圣陶. 夜)

Мертва біла річ під деревом - труна.

Ці свіжі, оригінальні епітети - результат індивідуального сприйняття дійсності, Вони відображають суб'єктивно-авторський погляд на зображувані предмети.

У Е Шентан герой оповідання «Директор школи» (叶圣陶. 校长) іноді висловлює свої думки алегорично.

所谓理想学校的芽儿未必不会枯萎而死.

Паростки так званої ідеальної школи, можливо, засохнувши, загинуть. ....

依我想来, 学校的现象渐渐不好, 可以察出它的病根来, 慢慢地把它医好.

Як мені здається, обстановка у школі з кожним днем погіршується. Але ж можна виявити коріння цього недуга та поступововилікувати його.

У даному випадку Е Шентан вдається до стилістичного прийому, званого китайською 讽喻 fèngyù (алегорія). Семантична сутність цього прийому полягає у тому, що він дозволяє уподібнити абстрактні поняття до конкретних речей і цим посилити художній вплив розповіді.

Е Шентан в оповіданні «Один день зимових канікул» при описі студентського мітингу пише, що поліцейські розсунули натовп, щоб пропустити людину з портупеею (начальника поліції). Далі він зауважує:

斜皮带通过了才开又合的人群. (叶圣陶. 寒假的一天)

Портупея пройшла через натовп людей, який, розступившись, через мить вже зімкнувся.

Цей різновид метонімії полягає в асоціації по суміжності (китайською називається 旁借). Тут дійова особа (начальник поліції) названа відповідно до властивій їй відмітній ознаці (портупея). Конкретна деталь викликає зорову асоціацію і цим збагачує уявлення читача.

Розглянемо далі окремих випадок семантичного використання метонімії.

见着老梅, 我当然希望也见到那位苦闷的象征.

Побачивши Лао Мея, я, звичайно, сподівався побачити також і цей символ нудьги.

Так Лао Ше в оповіданні «Жертва» (牺牲) називає людину, яка була настільки похмурою та нудною, що завжди наганяла на людей нудьгу. Тут замість імені людини названа найбільш типова риса його натури. Причому назва

"символ нудьги" алегорична, метафорична. Тому дане явище китайської стилістики можна назвати метафоричною метонімією.

Закінчуючи характеристику зображувально-виражальних засобів, що вживаються у літературно-художньому мовленні, покажемо таке стилістичне явище, як 拟人 nǐrén (уособлення).

1. 那些船是醒着的, 我看见他们在眨眼. (巴金. 海珠桥)

Ці кораблі прокинулися, я побачив, як вони блимають очима.

2. 我要不把«忙»杀死, «忙»便会把我的作品全下了毒药! (老舍. 樱海集. 序)

Якщо я не вб'ю «поспіх», то «поспіх» може зовсім отруїти мої твори!

Уособлення як одне з поширених зображувально-виражальних засобів робить оповідання образним і мальовничим, дозволяє підсилити художній вплив мови.

Засоби індивідуальної експресії - це мовні форми, експресивні якості мови, що залежать від особистісних якостей окремих носіїв мови, відображають індивідуальний стан того, хто говорить чи пише.

Зображувально-виразні засоби фразеологізмів

У художній прозі сучасного Китаю поряд з тропами певне місце займають також і фразеологізми як один з важливих засобів мовної виразності. Для китайських письменників 成语 (ідіоми), 谚语 (прислів'я і приказки), 歇后语 (недомовки-іносказання), 警句 (крилаті слова) – усе це улюблені засоби художньої виразності, що дозволяють надати твору самобутнього національного забарвлення, відобразити в оповіданні яскраві риси і особливості китайської дійсності.

Проілюструємо вживання ченьюй на прикладах, взятих із творів Мао Дуня і Лао Ше:

1. 护国光当然没有什么不愿意. 对于这件事, 他业已成竹在胸. (茅盾. 蚀)

Це, звичайно, не суперечило бажанню Ху Гогуана. Відносно цього він вже мав готовий план дій.

Ідіома 成竹在胸 потребує спеціального пояснення. Даний фразеологізм дослівно означає *готовий бамбук знаходиться у грудях* (інший варіант: *у грудях є готовий бамбук*). У китайській літературі збереглися відомості про походження цієї ідіоми. Сунський поет Су ши (Су Дунпо), спостерігаючи за тим, як художник Вень Тун-Шань малює бамбук, зауважив, що у нього добре виходить тому, що він до цього ясно уявив собі, яким має бути бамбук.

2. 费小胡子开门见山就提到了钱。(茅盾.子夜)

Фей Маленька борідка тут же без натяків заговорив про гроші.

Фразеологічна одиниця 开门见山 при дослівному перекладі на українську мову означає *відкривши двері, відразу ж побачити гору*, тобто говорити навпростець, без натяків.

3. 我没睡好, 提心吊胆的。(老舍. 龙须沟)

Я не виспався, сильно хвилювався.

Ідіоматичний вираз 提心吊胆 означає *сильну тривогу, велике занепокоєння, "тремтіння душевне"* (серце і жовчний міхур, будучи підтягнутими вгору, перебуваючи в підвішаному стані, тремтять).

4. 你还年轻, 为什么不改邪归正。(老舍. 龙须沟)

Ти ще молодий, чому б не виправитися?

Дослівно ченьюй 改邪归正 означає *відмовитися від порочного, повернутися до праведного; відмовитися від ересі, повернутися до благочестя*.

Китайська мова багата народними висловами. У ній існує величезна кількість прислів'їв та приказок, які в яскравій, мальовничій формі відображають самобутні реалії китайської дійсності. Разом із тим деякі 谚语 близькі по своїй семантичній природі до українських прислів'їв та приказок. Яньюй повчальні, змушують читача замислитися, краще усвідомити життєві явища.

1. 真是老人不值钱了。(茅盾.子夜)

Дійсно стара людина нікому не потрібна! (нарікає джентри Цзен Цанхай на те, що молодь відволікає його від керівництва місцевими справами).

2. 我们那五百万算来还可以赚进十二三万, 不过剩下的五百万就没有把握. 谋事在人, 成事在天. (茅盾. 子夜)

На цих п'яти мільйонах ми все ж можемо ще нажити тисяч сто двадцять - сто тридцять; проте щодо решти п'яти мільйонів немає впевненості. Людина припускає, бог має (дослівно: Замислити справу залежить від людини, здійснити справу залежить від неба).

У літературно-художньому мовленні зустрічаються іноді також народні вислови, звані 歇后语. Сехоуей (недомовки-іносказання) вживаються головним чином у діалогічному мовленні.

1. 隔着门缝儿瞧人, 把人看扁啦. (袁静, 孔厥. 新儿女英雄传)

Адже принизили людину (дослівно: Через дверну щілину дивишся на людину – бачиш людину сплюсненою.)

Ця недомовка-іносказання має лексичний варіант 针眼里看人, 看小了. ----
Через вушко голки дивишся на людину, бачиш маленьким.

Недомовки співвідносяться як лексичні варіанти, якщо фразеологізми, що становлять їх основи, синонімічні, а образ, створюваний іносказанням, однаковий, але виражений іншими лексичними засадами.

Зазвичай недомовки-іносказання вживаються у сталій, зафіксованій словниками формі (можливі повний та усічений варіанти) як свого роду образні штампи побутово-побутового просторіччя. Проте, іноді має місце індивідуальне, творче використання недомовок, що приводить до трансформації їх структури.

2. 狗追耗子, 你管啥闲事呢! (周立波. 暴风骤雨)

Чого ж ти не в свою справу суєш носа! (дослівно: Собака ловить мишей, чого ж ти займаєшся сторонніми справами?)

Початкова, що встановилася форма даної недомовки виглядає наступним чином: 狗追耗子, 多管闲事. — Собака ловить щурів — занадто багато

займається сторонніми справами.

Розглянемо, нарешті, одну з різновидів 警句 крилаті слова, а саме 奇说 (парадокс). У вірші, присвяченому пам'яті Лу Сіня, поет Цзан Кеця висловив у формі парадоксу глибоко правдиву думку.

有的人活着, 他已经死了; 有的人死了, 他还活着. (藏克家. 有的人)

Здавалося б живий, а насправді вже мертвий; інший мертвий, а насправді все ще живий.

Китайські філологи наступним чином роз'яснюють сенс цього парадоксу. "Здавалося б незрозуміло, чому живий все ж мертвий, а мертвий, навпаки, живий? Насправді ж автор саме цим зовні начебто суперечливим твердженням ясно висловив свої почуття: люди підлі, ворожі для народу, хоча тілом і живі, душею ж давно мертві; а люди благородні, непохитні у своїй вірності народу, що віддають усі сили служінню батьківщині, хоча і покинули цей світ, їх духовне обличчя буде вічно сяяти у серцях людей.

Питання для обговорення:

1. Дайте загальну характеристику літературно художньої китайської мови.
2. Схарактеризуйте лексико-фразеологічні власне виразні засоби літературно-художньої китайської мови.
3. Схарактеризуйте лексико-фразеологічні зображувально-виразні засоби літературно-художньої китайської мови.
4. Чим вирізняються засоби колективної та індивідуальної експресії в літературно-художній китайській мові?
5. Якими зображувально-виразними засобами представлені фразеологізми в літературно-художній китайській мові?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

СТИЛІСТИКА КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

I. Поєднайте поняття та їх визначення, розташувавши цифри у відповідній клітинці:

1	感情色彩		емоційне забарвлення
2	语体色彩		стилістика як філологічна дисципліна широкого профілю, що включає питання як лінгвостилістики, так і стилістики художньої літератури
3	语气词		стилістика як вчення про стилі, зазвичай вживається в значенні вчення про стилі літературного твору
4	文体学 wentixue		стилістика як вчення про образотворчі засоби і композиційні прийоми мови, найбільш поширений термін у лінгвістичній літературі
5	风格学 fenggexue		експресивне забарвлення
6	词章学 cizhangxue		стилістичне забарвлення
7	修辞学 xiucixue		стилістика як вчення про стилі, зазвичай вживається в значенні вчення про функціональні стилі загальнонародної мови

II. Проаналізуйте моделі утворення слів:

1. 勇敢 yonggan (сміливий + відважний) - хоробрий, відважний; 美妙 meimiao (красивий + чудовий) - прекрасний;
2. 惊人 jingren (дивувати + людина) - дивовижний, вражаючий; 出色 chuse (перевершувати + звичайна якість) - видатний; 讨厌 taoyan (викликати + неприязнь, відроза) - противний, докучливий, набридати.
3. 恶霸 eba (зло + деспот) - нелюд, шкуродер; 恩人 enren (милість + людина) - благодійник.
4. 可怕 kera (можна + боятися) - страшний; 可怜 kelian (можна + жаліти) - жалюгідний; 可爱 ke'ai (можна + любити) - милий.
5. 懒汉 lanhan (ледачий + чоловік) - ледар, лобуряка; 醉汉 zuihan (п'яний + чоловік) - п'яниця, пияк.
6. 财迷 caimi (багатство + пристрасний любитель) - скнара, скупердяй, жмот; 棋迷 qimi (шахи + пристрасний любитель) - завзятий шахіст; 戏迷 ximi (уявлення + пристрасний любитель) - пристрасний театрал; 电影迷 dianyingmi (кіно + пристрасний любитель) - кіноман.

II. Перекладіть речення:

1. 那是一种多么可怕的怪笑啊！ -
2. 你这样喜欢多嘴！ -
3. 我讨厌上海。 -
4. 孩子鼓着腮，很不高兴。 -
5. 全国的最出色的木匠都召来了。 -
6. 世界上不讲理的是醉汉。 -

III. Перекладіть та проаналізуйте слова, утворені складанням коренів:

鬼：醉鬼 (+) -

烟鬼 (+) -

色鬼 (+) -

赌鬼 (+) -

穷鬼 (+) -

吸血鬼 (+) -

油滑鬼 (+) -

精明鬼 (+) -

吝啬鬼 (+) -

虫：寄生虫 (+) -

应声虫 (+) -

糊涂虫 (+) -

蛋：浑蛋 (+) -

糊涂蛋 (+) -

穷光蛋 (+) -

1. 你总知道上海有一种会打算盘的精明鬼。 -

2. 哥哥是个糊涂虫！ -

3. 近代投机市场上今天多了几十万，明天又变成穷光蛋。 -

II. Перекладіть та проаналізуйте слова та речення, утворені складанням суфіксів 儿 и 子：

1. 老头儿 -

2. 老头子 -

3. 来了一个老头儿。 -

4. 瞧，这糟老头子，多讨厌呢！ -

5. 他这老头儿的地位就更难出了。 -

6. 他准是一五一十都告诉了老头子了。

7. 张师傅是我们头儿。 -
8. 人家都称呼他丁师傅，或是丁头儿。 -
9. 他还是一贯道的头子哪！ -
10. 这个可怜的人儿现在有点活气了。

СТИЛІСТИЧНА ЛЕКСИКОЛОГІЯ
Виразні можливості лексичних засобів
Зображувально-виразні лексичні засоби

I. Визначте троп:

1. 我们的原则是党指挥枪，而决不会容许枪指挥党。
2. 他们一宿没合眼，在等着消息，北京也等着。
3. 有时候我到北海公园去散步，看到一群跳跳的红领巾。
4. 正义是杀不了的，因为有理永远存在！
5. 中国人民的手在全人类中是出色的手。
6. 几千双眼睛都盯着你。
7. 我们是亚洲！
8. 你杀死一个李公朴，会有千百万个李公朴站起来！
9. 咱们快喝他的喜酒了！
10. 眼睛里放出快乐的光。
11. 我对于这些兵卒，昼间的疲劳还未恢复，又从渴睡的床上被叫起来拉到野外去的兵卒，十分同情。
12. 毒太阳晒得马路上的柏油发软。
13. 许多久已在我记忆中褪了色的人儿有一一鲜明活泼的出现。

II. Визначте троп:

1. 东风奏着柔媚的调子。
2. 蓝空里的星子，仿佛怕冷似的，不安的眨着眼睛。
3. 星星在头上眨着忧愁的眼；月亮也时时躲在飞走的薄云里。
4. 有些很冷静的星星眨着眼来望他。
5. 晚上我一个人在院中走，常被月牙给赶进屋来，我没有胆子去看他。
6. 树叶们都轻轻叹息。
7. 风是比早上更凶猛了，一路上树木又呐喊助威。

8. 春蛙唱着恋歌儿。
9. 我们的大炮怒吼了。
10. 我们的炮一发言，马上就取消了敌人的发言权。
11. 电车不慌不忙地跑着，客客气气地响着铃铛。
12. 灾难追逐着穷人。
13. 生活在号召我去反抗。
14. 良心指导着我。
15. 好奇心鼓动我走到那里去。
16. 死的寂静有时也自己战栗，自己退藏。
17. 这一天终于来到了！流水发出欢笑，山岗也显得年轻。
18. 还有一个可怕的敌人 --- 困。

III. Визначте троп:

1. 血流成河。
2. 鲜血流成波浪。
3. 瘦成皮包骨了。
4. 她的圆脸已瘦得只剩下窄窄的一条了。
5. 静得连一根针跌倒的下，都听得见响。
6. 你的嗓子像铜钟一样，一叫起来，十里地都听得见。
7. 他酒没沾唇，心早就热了。

Виразні можливості фразеологізмів

Власне виразні засоби фразеологізмів

I. Визначте різновид фразеологізмів:

1. 骇人听闻 -
2. 不可名状 -
3. 妙不可言 -

4. 百折不挠 -
5. 夸夸其谈 -
6. 胡说八道 -
7. 狂呼大叫 -
8. 连哭带叫 -
9. 荒唐透顶 -
10. 等着瞧吧 -

Зображувально-виразні засоби фразеологізмів

II. Визначте різновид фразеологізмів:

1. 水落石出 -
2. 饮鸩止渴 -
3. 天经地义 -
4. 画蛇添足 -
5. 甜言蜜语 -
6. 坐井观天 -
7. 惊天动地 -
8. 吹毛求疵 -
9. 不劳而获 -
10. 敬而远之 -
11. 无所措手足 -
12. 无巧不成书 -
13. 井水不犯河水 -
14. 青出于蓝 -

III. Визначте різновид фразеологізмів:

1. 挂羊肉，卖狗肉。

2. 人不欺地皮，地不欺肚皮。（地 – у знач. земля）
3. 出门不弯腰，进屋没柴烧。
4. 走不尽的路，读不完的书。
5. 满瓶不响，半瓶叮当。
6. 一鼻孔出气。
7. 千闻不如一见。
8. 人生如朝露。
9. 纸里包不住火。
10. 胖子不是一口吃的。
11. 长官骑瘦马。
12. 瞎猫子碰死耗子。
13. 活到老，学到老。

IV. Визначте різновид фразеологізмів:

1. 夜猫子拉小鸡 – 有去无回！
2. 孔子面前念四书 – 丢丑。
3. 哑巴吃饺子 – 心里有数。
4. 秃子头上打苍蝇 – 一打一个。
5. 秀才推磨 - 不得已而为之。
6. 这是千里送鹅毛！（повн. форма 这是千里送鹅毛 – 礼轻人意重）
7. 康有富受了这么大害，就是今天不说，以后也会说的。雪地里埋不住死人呀！（повн. форма **康有富** (им'я) 受了这么大害，就是今天不说，以后也会说的。雪地里埋不住死人呀 - 总有一天会暴露！
8. 大水啊！你这一去，是到老虎嘴里拨呀，可得多加小心，千万别有个失闪。（повн. форма **大水!** (им'я) 你这一去，是到老虎嘴里拨呀，可得多加小心，千万别有个失闪 – 冒绝大的危险）。

V. Визначте різновид фразеологізмів:

1. 己所不欲，勿施于人。
2. 言者无罪，闻者足戒。
3. 会浮水淹死，会骑马的摔死。
4. 不要目的就是一种目的！

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС

Синтаксична емпфаза

Емпфаза членів простого речення

I. Визначте різновид емпфази:

1. 想明白了，你？ -
2. 这个还不明白，你？ -
3. 很好看，这件衣服。 -
4. 对吗，这样的说法？ -
5. 连我也很羡慕你呢！ -
6. 便是胆小的人也会变得大胆的！ -
7. 就连那些亮着灯光的窗子，也一下子变得冷冷的。 -
8. 惟有劳动可以使人高贵。 -
9. 独有这件小事，却总是浮在我眼前。 -
10. 是我害了他的。 -
11. 这是你叫她来的吗？ -

II. Визначте різновид емпфази:

1. 历史是发展的。 -
2. 人们是要前进的。 -
3. 和平力量是不可战胜的。 -
4. 日子有时候是过得很快的。 -
5. 好事是得不到影响的。 -
6. 好人是活不长久的。 -
7. 外表是不可靠的。 -
8. 他只有一个思想。 -
9. 我只是没有胆量。 -
10. 爱情是很纯洁的。 -

11. 天是这么长。 -
12. 他就是我的希望！ -

III. Визначте різновид емпізи:

1. 死 --- 谁还怕吗？ -
2. 新媳妇哭了一天一夜，头也不梳，脸也不洗，饭也不吃。 -
3. 你已经替中国人民铺好了道路，用你的血。 -
4. 便是这一层我也知道。 -
5. 我是这样懦弱的人，连自己的妻子也不能够保护。 -
6. 我是给他们害死的。 -

IV. Визначте різновид емпізи:

1. 四五年的时光，对她似乎不生影响，肉体的和精神的。 -
2. 她能够记起许多的事情，尤其是近一年来的。 -
3. 她知道我不能再去找她去，她的亲生女儿。 -
4. 好冷啊，今天！ -
5. 五年是个长距离，在这个时代。 -
6. 很懒地他站起来走过去帮忙。 -
7. 他心里明白，只是嘴里说不出。 -
8. 他喊起来，大声地，用力地。 -

VI. Визначте різновид емпізи:

1. 历史是人们创造的。 -
2. 环境是人造的。 -
3. 冒险的事情我是不干的。 -
4. 只有大鼻子是看见的。 -
5. 孔乙己 (им'я) 长久没有来了。 -
6. 新加坡这个地方太热太热了。 -

7. 而她却又爱这些小玩意儿的！-
8. 昨天晚上她还为这件事伤心过呢！-
9. 我们耐下去罢！-
10. 你是知道的拉。-

Семантична трансформація синтаксичних структур

Риторичне питання. Подвійне заперечення

I. Визначте різновид семантичної трансформації:

1. 放这么多糖不会太甜了吗？
2. 他这样做，你不生气吗！
3. 我不去，除非你也去。
4. 除非你有证据，不然谁会相信？
5. 可是你不会啊。
6. 或许你应该去。
7. 被人揭短。
8. 可惜不是你。

Синтаксичні фігури мови

I. Визначте різновид композиційного прийому організації речення:

1. 过去是哭着种树，现在是笑着种树。
2. 早起种地，天晚上学。
3. 高山也要低头，河水也要让路。
4. 积谷防饥，蓄水防旱。
5. 狂风吹不倒它，洪水淹不没它，严寒冻不死它，干旱旱不坏它。
6. 那是朵很香很香的花。
7. 懒于动作，懒于思想，懒于说话，懒于举步，懒于起床，懒于见人，懒于作任何严重费力的事情。
8. 咱们作的事越多，老百姓就来得越多；老百姓来得越多，咱们的力量就

越大;咱们的力量越大,往后作的事也就越多!

9. 当然不能,一千个不能,一万个不能.

10. 四凤:(递药给繁)您喝吧.

繁漪:(喝一口)苦得很.谁煎的?

四凤:我.(曹禺.雷雨)

11. 他晓得,我也不怕.

12. 因为今天另外还有一个集会,我不能等到终席.

СИСТЕМА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ

I. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

回首 97 年发展历程，我们党紧紧依靠人民，跨过一道又一道沟坎，取得一个又一个胜利，中华民族迎来了从站起来、富起来到强起来的伟大飞跃。中国特色社会主义进入新时代，新的历史方位赋予我们新的历史使命。前行于百尺竿头，发展正中流击水，任务千头万绪，挑战无处不在。8900 多万党员唯有始终同人民想在一起、干在一起，坚定舍我其谁的信念、勇当尖兵的决心，勇担使命、奋发有为，做开拓者、当实干家，才能不负历史重托，创造属于新时代的光辉业绩。

《人民日报》（2018 年 07 月 01 日 01 版）

（责编：曹昆、黄策舆）

II. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

亨廷顿病又称亨廷顿舞蹈症，是四大神经退行性疾病之一，临床表现为不自主的肌肉抽搐、认知障碍、精神异常等症状。由于引起该病的变异亨廷顿蛋白（mHTT）的生化活性未知、无法靶向，传统依靠阻断剂阻断致病蛋白活性的方法并不适用。

作者：鲁伯坝等 来源：《自然》 发布时间：2019/11/7

小分子“胶水”或能黏阻“舞步”

III. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

调整国家级自然保护区范围，由国家级自然保护区所在地的省、自治区、直辖

市人民政府或国务院有关自然保护区行政主管部门向国务院提出申请。由国务院有关自然保护区行政主管部门提出申请的，应事先征求国家级自然保护区所在地的省、自治区、直辖市人民政府意见。

调整国家级自然保护区功能区或更改名称，由国家级自然保护区所在地的省、自治区、直辖市人民政府向国务院有关自然保护区行政主管部门提出申请，并抄送国务院环境保护行政主管部门。

国务院关于印发国家级自然保护区

调整管理规定的通知

国函〔2013〕129号

IV. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

太阳还没有落山。公园里的树木被染得一片黄金。花坛旁边围了一群看热闹的。有两个老汉手把着京胡演奏，两个人都是眼睛似闭不闭，摇头晃脑，好像进入了一种境界。中间有十几个老太太坐在马扎上，看着一个秃顶老汉唱歌。老汉唱的是“鱼肠剑”。

“城市票友” ---谈歌

现代汉语高级教程. 上 / 马树德等主编. -- 2版 (修订本) . -- 北京：北京语言大学出版社，2013. 8 (2018.9 重印)

V. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

来，小斗子，亮叔跟你唠两句！你爹当年出来混，还没扛上把子呢就他妈完犊子了。现在挺闹挺啊，天底下都折腾成三份儿了，完了咱家益州也快不稳当了。这功夫劲儿说不上能活几天。但是吧，你爹那几个小老弟兄还行，不跟着瞎他

妈武扎，在外头也挺他妈虎哇！啥事儿都照量，那是真干呐！你知道悠忽啥不？不是服你！是你爹照着他们，他们寻思他们得罩着你！没招！！我搅着吧，你就得听听人家说啥，来显摆一下你爹活着前儿有多牛逼，也好把他们整明白儿的，乐呵儿的。

作者：齊予同學

VI. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

太阳

太阳是太阳系的中心天体，占有太阳系总体质量的 99.86%。太阳系中的八大行星、小行星、流星、彗星、外海王星天体以及星际尘埃等，都围绕着太阳公转，而太阳则围绕着银河系的中心公转。

太阳是位于太阳系中心的恒星，它几乎是热等离子体与磁场交织着的一个理想球体。太阳直径大约是 1392000 (1.392×10^6) 千米，相当于地球直径的 109 倍；体积大约是地球的 130 万倍；其质量大约是 2×10^{30} 千克（地球的 330000 倍）。

从化学组成来看，现在太阳质量的大约四分之三是氢，剩下的几乎都是氦，包括氧、碳、氦、铁和其他的重元素质量少于 2%，采用核聚变的方式向太空释放光和热。

太阳目前正在穿越银河系内部边缘猎户臂的本地泡区中的本星际云。在距离地球 17 光年的距离内有 50 颗最邻近的恒星系（与太阳距离最近的恒星是称作比邻星的红矮星，大约 4.2 光年）。

VII. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

女:这些照片是你拍的吗?真漂亮，都可以做明信片了!

男:哪里，我这也只是业余水平。我的愿望是能把中国的五大名山都

拍下来。

女:你这么喜欢旅游, 这个愿望很容易实现的。

男:对, 只是需要些时间。

VIII. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

一个青年大学毕业后, 曾为自己树立了许多目标, 可是几年下来, 依然一事无成, 他决定去找一位智者。

他找到智者时, 智者正在屋里读书。他向智者倾诉, 智者听后微笑着对他说: “来, 你先帮我烧壶开水。”

青年看见墙角放着一把很大的水壶, 旁边是一个小火灶, 可是没发现柴火, 于是便出去找。他在外面拾了一些枯枝回来, 装满一壶水, 放在灶台上, 在灶内放了一些柴便烧了起来, 可是由于壶太大, 那些柴烧尽了, 水也没开。于是他跑出去继续找柴, 回来的时候那壶水已经凉得差不多了。这回他学聪明了, 没有急于点火, 而是再次出去找了些柴, 由于柴准备充足, 水不一会儿就烧开了。智者问他: “如果没有足够的柴, 你该怎样把水烧开?” 青年想了一会儿, 摇了摇头。智者说: “如果那样, 就把水壶里的水倒掉一些。” 青年若有所思地点了点头。智者接着说: “你一开始树立了太多的目标, 就像这个大水壶装了太多水一样, 而你又没有足够的柴, 所以不能把水烧开, 要想把水烧开, 你应该或者倒出一些水, 或者先去准备柴。”

青年恍然大悟。回去后, 他把计划中所列的目标去掉了许多, 只留下最近的几个, 同时利用业余时间学习各种专业知识。几年后, 他的目标基本上都实现了。只有删繁就简, 从最近的目标开始, 才会一步步走向成功。万事挂怀, 只会半途而废。另外, 我们只有不断地捡拾“柴”, 才能使人生不断加温, 最终让生命沸腾起来。

ІХ. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

中国经济发展前途和问题

众所周知中国经济的发展状况和政府宏观调控措施，逐渐吸引着世界各国越来越多的目光。第一，中国经济增速处在合理区间和预期目标内。我们认识到，为了从根本上解决中国经济长远发展问题，必须坚定推动结构性改革，宁可将增长速度降下来一些。

第二，中国经济发展质量和效益稳步提升。中国人不再简单以国内生产总值增长率论英雄，而是强调以提高经济增长质量和效益为立足点。

第三，中国经济的强劲内生动力。这包括：持续进行的新型城镇化；新一代劳动者成长为素质更高的现代化、专业化人才；大力实施创新驱动发展战略；不断拓展内需和消费市场；坚持以人为本的理念，推动发展成果惠及更广泛地区、更广大民众。

就习近平说中国是亚太大家庭中的一员。中国发展离不开亚太，亚太繁荣也离不开中国。中国经济持续健康发展，将会给亚太发展带来更大机遇。中国将坚定维护地区和平稳定，大力促进地区发展繁荣，致力于构建横跨太平洋两岸、惠及各方的地区合作框架。

综上所述中国经济市场化的前景不错。但是，这并不意味着中国在转型期间不存在许多非常严重的问题。这些问题，有些是改革前就存在的，有些则是改革过程中出现的。例如：市场机制仍处在初始阶段，价格在很大程度上仍脱离市场均衡价格，国营企业的经济效益仍很低；国家面临着比较严重的财政赤字问题。可是中国政府对问题和挑战保持着清醒认识，正在采取稳妥应对举措，防患于未然。中国经济已经进入新的发展阶段，正在进行深刻的方式转变和结构调整。他们将实行更加积极主动的开放战略，完善互利共赢、多元平衡、安全高效的开放性经济体系。

X. Визначте функціональний стиль, до якого належить текст, та проаналізуйте наявніть характерних ознак визначеного стилю.

第四章 国旗、国歌、国徽、首都

第一百三十六条 中华人民共和国国旗是五星红旗。

中华人民共和国国歌是《义勇军进行曲》。

第一百三十七条 中华人民共和国国徽，中间是五星照耀下的天安门，周围是谷穗和齿轮。

第一百三十八条 中华人民共和国首都是北京。

ГЛОСАРІЙ

(в порядку появи в тексті)

- 1) 修辞学 xiucixue - стилістика як вчення про образотворчі засоби і композиційні прийоми мови, найбільш поширений термін у лінгвістичній літературі.
- 2) 文体学 wentixue - стилістика як вчення про стилі, зазвичай вживається в значенні вчення про функціональні стилі загальнонародної мови.
- 3) 风格学 fenggexue - стилістика як вчення про стилі, зазвичай вживається в значенні вчення про стилі літературного твору.
- 4) 词章学 cizhangxue - стилістика як філологічна дисципліна широкого профілю, що включає питання як лінгвостилістики, так і стилістики художньої літератури.
- 5) 感情色彩 ganqing secai - емоційне забарвлення
- 6) 语气词 yuqici - експресивними частками
- 7) 语体色彩 yuti secai - стилістичного забарвлення
- 8) 描绘类 miaohuilei - зображувально-виразні засоби, тропи
- 9) 比喻 biyu, або 譬喻 piyu - алегорія, заснована на порівнянні
- 10) 明喻 mingyu (інша назва 显比 xianbi) - явне порівняння
- 11) 隐喻 yinyu - приховане порівняння
- 12) 强喻 qiangyu - сильне порівняння
- 13) 借喻 jieyu - опосередковане порівняння
- 14) 讽喻 fengyu - алегоричне порівняння
- 15) 借代 jiedai - заміна, заснована на запозиченні
- 16) 旁借 pangjie - запозичення за суміжністю
- 17) 对代 duidai - заміна за протилежністю
- 18) 移就 yijiu (інші назви: 移觉 yijue, 转借 zhuanjie) - переміщення ознаки
- 19) 拟人 niren (拟人法 nirenfa) - уподібнюватися людині
- 20) 夸张 kuazhang (铺张 puzhang), раніше 艺增 yizeng – перебільшення

- 21) 成语 chengyu - сталі вирази
- 22) 谚语 yanyu - народні вислови
- 23) 歇后语 xiehouyu - вислів з усіченою кінцівкою
- 24) 警句 jingju (警策 jingce, 警辟, 精警) - відточені фрази
- 25) 格言 geyan (箴言 zhenyan) - зразкові вирази, афоризми
- 26) 奇说 qishuo - дивні, несподівані вислови
- 27) 着重 zhuozhong - емпфаза
- 28) 语调 yudiao - інтонація
- 29) 倒装 daozihuang (倒装式 daozihuangshi) - інверсія
- 30) 语气词 yuqici - експресивні частки
- 31) 反问 fanwen (反诘 fanjie, 反问句 fanwenju, 反诘句 fanjieju) -риторичне питання, чи риторичне питальне речення
- 32) 双重否定 shuangchong fouding - подвійне заперечення
- 33) 布置类 buzhuilei - синтаксичні (стилістичні, риторичні) фігури мови
- 34) 对照 duizhao - антитеза
- 35) 两体对照 liǎng tǐ duìzhào - протиставлення двох предметів думки
- 36) 体两面对照 yǐ tǐ liǎng miàn duìzhào - протиставлення двох сторін одного предмета думки
- 37) 对偶 duì'ǒu - парна побудова
- 38) 排比 páibǐ - послідовна побудова
- 39) 反复 fanfu (重复 chongfu) - повтор
- 40) 紧接反复 jinjie fanfu - нерозчленований повтор
- 41) 间隔反复 jiangge fanfu - розчленований повтор
- 42) 顶针 ding zhen - послідовне приєднання
- 43) 层递 céngdì (渐层 jiàncéng) - послідовне нашарування
- 44) 反向排比 fǎn xiàng páibǐ - зворотний паралелізм
- 45) 省略 shěnglüè - опущення (еліпс)

- 46) 连词省略 liáncí shěnglüè - безсполучниковість або асіндетон
- 47) 政论语体 zhèng lúnyǔ tǐ - публіцистичний стиль
- 48) 庄严词语 zhuāngyán cíyǔ - лексика високого стилістичного тону
- 49) 评论 pínglùn (述评 shùpíng) - коментар
- 50) 短评 duan ping - публіцистичні нотатки
- 51) 时评 shí píng - замітка на тему дня, або замітка на злободенну тему
- 52) 国际时事评论 guó shì shí píng lùn - публіцистична замітка на міжнародну тему
- 53) 小评论 xiǎo píng lùn - публіцистичної замітки
- 54) 文章 wénzhāng - використовується для опису будь-якої писемної роботи або тексту, включаючи статті в газетах
- 55) 新闻报道 xīnwén bàodǎo - новинна стаття або коментарі
- 56) 社论 shèlùn - редакційна стаття
- 57) 特写报道 tèxiě bàodǎo - спеціальний репортаж
- 58) 演讲 yǎnjiǎng - усних виступів або промов
- 59) 演说 yǎnshuō - виступ або промова з метою переконання або інформування
- 60) 演讲会 yǎnjiǎnghuì - публічний виступ або лекція
- 61) 演讲比赛 yǎnjiǎng bǐsài - конкурс виступів або ораторських змагань
- 62) 科学技术语体 kē xué jì shù yǔ tǐ - науково-технічний стиль або стиль наукової прози
- 63) 外来词 wàilái cí - іншомовні запозичення
- 64) 国际语汇 guójiè yǔhuì - інтернаціональна лексика
- 65) 公文语体 gōng wén yǔ tǐ (事务语体 shì wù yǔ tǐ) - офіційний стиль
- 66) 口头语体 kǒu tóu yǔ tǐ - розмовний стиль

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Оськіна Н. О. Стилiстична компетентнiсть майбутнiх учителiв китайськoї мови i лiтератури. *Актуальнi проблеми сучаснoї фiлологiї та методики викладання iноземних мов*: зб. наук. пр. / за заг. ред. А. А. Юмрукуз. Одеса: Магістр, 2020. С. 59-60.

2. Оськіна Н. О. Структура когнiтивного компоненту стилiстичнoї компетентностi майбутнiх фiлологiв-синологiв. *Актуальнi питання гуманiтарних наук: мiжвузiвськiй збiрник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогiчного унiверситету iменi Iвана Франка*. 2020. №32. Т.2. С. 89-93.

Англомовнi джерела

3. Chen Y. On lexical borrowing from English into Chinese via transliteration. *English Language and Literature Studies*. 2013. Vol. 3. No 4. P. 1–6.

4. Shi Youwei. *Loanwords in Chinese*. Beijing: Commercial Press, 2013. 239 p.

Китайськомовнi джерела

5. 《成才之路 品读处世名人名言》黄靖懿编著. 2015. 76 页.

6. 史有为. 汉语外来词. 北京: 商务印书馆, 2003.

7. 万红. 当代汉语的社会语言学观照. 天津: 南开大学出版社. 2007.

8. 温端政中国歇后语大全辞海版:上海辞书出版社, 2004 年. 1293 页.

9. 向光忠, 成语与民族自然环境, 文化传统, 语言特点的关系. 2011. 126 页.

10. 杨锡彭. 汉语外来词研究. 上海: 上海人民出版社, 2007.

11. 郑微莉, 周谦. 中华成语大词典. 北京: 中华, 2016. 1371 页.

12. 中华成语大词典: 郑微莉, 周谦, 2016. 1371 页.

Допоміжна література

1. Ільченко, А. Р., Руда, Н. В. Явище парцеляції в китайській мові на матеріалі китайської розмовної драми. Китаєзнавчі дослідження. 2022 №2. С. 90-103.

Англомовні джерела

2. Gorelov V.I. Stylistics of the modern Chinese language, 1979. 192 p.
3. Zadoenko T. P., Huang Shuying. Basics of Chinese = 基礎漢語: [in 2 parts]. 1993. 271 p.
4. Sun Weizhang. Phraseology of the Chinese language. 1989. 123 p.

Китайськомовні джерела

5. 成语简论马国凡辽宁出版社. 1959. 51 页.
6. 汉语成语大词典。上海：汉语词典, 1996. 1224 页。
7. 汉语成语研究史式四川人民出版社. 1979. 页. 25-29.
8. 刘正琰, 汉语外来词词典 [文章]. 高名凯. 上海: 上海辞书出版社出版, 1984. 424 页.
9. 马国凡。成语学。内蒙古：内蒙古人民出版社, 1978. 343 页。
10. 马国凡成语简论.- 辽宁: 人民出版社, 1959 年. 51 页。
11. 马国凡成语简论.- 辽宁: 人民出版社, 1959 年. 51 页。
12. 马国凡成语熟语丛书. 呼和浩特: 内蒙古人民出版社, 1978 年. 343 页。
13. 马国凡成语熟语丛书. 呼和浩特: 内蒙古人民出版社, 1978 年. 343 页。

14. 徐国庆。现代汉语词汇系统论。北京：北京大学出版社，1999. 306 页。
15. 杨德峰汉语与文化交际.北京: 北京大学出版社，1999 年. 214 页。
16. 张世禄。汉语史讲义。北京：北京大学出版社，1959. 690 页。

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Наукова бібліотека Державного закладу Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. URL: <https://pdu.edu.ua/sferi-diyalnosti/naukova/universytetska-biblioteka>
2. 蔡梅, 现代汉语外来词的新形式及其规范问题 [网络资源]. 北京, 2003. URL: <https://goo.su/rLxA>
3. 高明, 日源外来词中回归词的意义演变类型研究[网络资源]. 复旦大学, 2007. URL: <https://cutt.ly/V04dgHY>

Навчальне видання

Автор

ОСЬКІНА Наталія Олександрівна

Навчальний посібник

до дисципліни

**«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ
КИТАЙСЬКОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ
(СТИЛІСТИКА)»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти

зі спеціальності

014.029 Середня освіта (Інші мови (Китайська))

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 28.03.24. Формат 60×90 1/16.

Печать офсетна. Папір типографський № 3.

Тираж 300 екз.

Копіювальний центр «ФотоКопиЦентр»

М.Одеса, вул. Кіри Муратової, 32

тел. 063 499 1294